

Godwilhet!

Een verhaal
uit den tijd der kruistochten

door T. Bokma.

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

„GOD WIL HET!”

Een verhaal uit den tijd der kruistochten

DOOR

T. BOKMA

NIJKERK — G. F. CALLENBACH

. . . en voor de edelvrouw een stijve, deftige buiging maakte

I.

DE OVERVAL.

Op de binnenplaats van het sterke kasteel De Eichenstein in het donkere Odenwoud heerschte in den laten namiddag van een schoonen Junidag van 't jaar 1212 groote drukte. Een tiental paarden stond ongeduldig te trappelen op den harden rotsgrond. Ze waren vastgebonden aan den stam van een reusachtigen eik en de zware gebitstangen knarsten tusschen hun sterke kiezen. Tegen de lastige vliegen trachtten ze zich te beveiligen door slagen met den langen staart, maar 't baatte niet veel — de kleine kwelgeesten kwamen telkens terug. Eenige woest uitzierende krijgslieden, met lange lanssen gewapend, leunden tegen den hoogen buitenmuur van 't kasteel en waren, in afwachting van de dingen, die komen zouden, bezig, een reusachtige kruik bier te ledigen. Een zestal ruigharige wolfshonden lcerde begeerig naar de talrijke hoenders, die naar een lekker hapje rondscharrelden, doch zorgden er wel voor, buiten bereik der varkens te blijven. Deze laatste liepen luid knorrend rond en maakten de paarden erg onrustig. Nu en dan, als een borstelige knorrepot te dicht bij hen kwam, drongen de strijdrossen onrustig heen en weer en sloegen nijdig achteruit. De honden hieven dan een wild gehuil aan, luid kakelend stoven de kippen uit elkaar en een paar mannen, lijfeigenen op 't kasteel, schoten toe met knuppels zwaaiend en luid schreeuwend. Doch de gewapende krijgers hitsten de honden op de varkens aan en het tumult begon opnieuw, tot er eensklaps een krachtige, gebiedende stem klonk in de ge-

opende poort van het sombere, zware hoofdgebouw. Daar stond Frederik van Eichenstein, de burchtheer. Zijn verschijning stilde het rumoer oogenblikkelijk. De honden legden zich kwispelstaartend neer, de krijgslieden begaven zich naar de paarden en de beide andere lijfeigenen slaagden er nu gemakkelijk in, de wild geworden varkens bijeen te drijven. Ondertusschen hadden lijfeigenen een soort huifkar uit een loods gereden. Het voertuig was alles behalve nieuw en dreigde bij elken schok te breken. Wat er op geladen was, viel moeilijk te zeggen; men zag niets dan een tiental groote, grauwe, stijf toegebonden zakken. Wolbalen, misschien. Twee paarden, 't een kreupel, 't ander blind aan een oog en beide zoo mager als een hout, werden voor de kar gespannen. De arme beesten bleven roerloos staan wachten, toen de lijfeigenen zich tot hun heer begaven om te melden, dat zijn bevel uitgevoerd was.

»Rijd dan voorzichtig naar beneden en neem den weg naar Frankfort,« klonk zijn antwoord, »maar zorg, dat de boel niet aan stukken en brokken omlaag komt. Er is volstrekt geen haast bij, maar er mag niets breken.«

Deze laatste woorden sprak heer Frederik op dreigenden toon.

»Heer!« zei een der lijfeigenen, »dat zal niet gaan, want de vooras is«

Een hevige slag in 't gezicht was 't antwoord van zijn heer.

»Geen praatjes, hond! Komt de kar niet heel beneden, dan jij niet heel weer boven, evenmin als je kameraad. Voort nu, en pas op!«

Verschrikt snelden de mannen heen. De poort werd geopend, de twee oude knollen trokken aan en rammelelnd zette het voertuig zich in beweging. De portier liet, door twee andere mannen geholpen, de zware valbrug neer en onder 't gelach van den burchtheer en de krijgslieden begon de kar naar omlaag te rollen, terwijl de beide begeleiders hun uiterste krachten moesten inspannen om te beletten, dat de wielen tegen een steen

botsten of in een kuil van den weg geraakten, wat ongetwijfeld voor wagen en voerlui een noodlottig gevolg zou hebben gehad. De vooras was werkelijk zoo slecht, dat een eenigszins hevige schok die stellig zou doen breken. En de voerlui wisten, een ongeluk, al was dit buiten hun schuld, zou hun op een strenge kastijding te staan komen. De weg liep eerst langs een diepe kloof, daarna door een dicht bosch, waar de talrijke, boven den grond groeiende wortels zoo mogelijk nog gevaarlijker waren dan de steenen en kuilen. Met ontzaglijke inspanning gelukte 't hun echter, al deze bezwaren te overwinnen en na een uur bevonden ze zich aan den voet van den berg, waar de weg meer effen was. De mannen slaakten een zucht van verlichting.

»Hoe ver moeten we gaan, Epp?« vroeg de oudste, zich het zweet van het voorhoofd wisschende, terwijl hij de teugels op den rug van de paarden wierp en op de kar ging zitten rusten.

»'k Weet niet,« was 't antwoord, »de weg naar Fránkfort is nog lang, maar ik denk niet, dat we tot aan de stad of het stadsgebied behoeven te gaan. Heer Frederik staat met de poorterij juist niet op zoo besten voet. 'k Vrees, dat we bij een leelijk spel moeten meespelen en dan loopen we groot gevaar, harde slagen op te loopen. Onze heer trekt er met tien gewapenden op uit en er is groote kans, dat de een of andere vette buit moet worden gejaagd en vermoord, in spijt van keizer en rijk.«

Verschrikt viel de oude Hans hem in de rede, terwijl hij angstig naar alle zijden rondzag: »Stil toch, Epp, zoo mag een dienstman immers niet spreken, zelfs niet denken. Vertel me liever eens, wat er in deze balen zit en voor wie ze bestemd zijn.«

Het verlangde antwoord kwam echter niet, want in het bosch, dat zich langs den weg uitstreckte, klonk een verward gedruisch en straks stonden een vijftal mannen op den weg; ze zagen de kar langzaam naderen en schenen deze op te wachten. Twee dezer mannen waren

gekleed als poorters, de andere drie waren gewapenden.

Ontsteld greep de oude Hans naar de teugels. Hij vreesde gevaar en wilde de verdachte personen ontwijken, toen zijn makker hem uiterst verwonderd toeriep : »Wel, wees niet bang, oude ! Dat zijn Rudolf en zijn mannen.«

Rudolf vervulde op den Eichenstein de betrekking van jachtmeester en bij enkele gevaarlijke stukken was hij met zijn helpers haantje de voorste. Waarom er twee in poorterskleeding waren gestoken, begrepen Epp en Hans heelemaal niet.

't Was een eenzame plek, waar de vijf mannen de kar opwachtten. Zoodra men elkaar bereikt had, werd er halt gehouden. De jagermeester gebood de beide lijfeigenen terstond terug te gaan naar het kasteel, aan welk bevel ze met blijdschap gehoorzaamden. Nauwelijks waren ze uit 't gezicht, of de drie gewapende mannen kropen op de kar en verbergden zich onder de zakken, terwijl de beide anderen plaats namen op den wagenbok en hun tocht naar Frankfort vervolgden. Spoedig kwamen ze op een breeden weg, waarlangs een groot deel van het handelsverkeer tusschen Zuid- en Midden-Duitschland plaats vond.

Heer Frederik was op het slot achtergebleven. Hij was van plan, eerst tegen middernacht te vertrekken. Aanvankelijk had hij 's avonds reeds willen gaan, doch een zijner mannen had hem bericht, dat hij, op wien het gemunt was, eenige uren vertraging had gekregen.

Frederik van Eichenstein was niet bepaald een roofridder, zooals er toen ter tijd in Duitschland vele werden gevonden. Toch had hij nu een rooftocht in den zin. Zelf beschouwde hij het als een soort straf-expeditie. De adellijke Eichensteins waren een ridderlijk, niet zeer rijk geslacht en door het deelnemen aan enkele steekspelen was heer Frederik in schulden geraakt. Ruim een jaar geleden nu, leende koopman Erschmidt uit Frankfort hem duizend daalders, tegen vrij hooge rente, waarvoor hij een zware, gouden keten als pand ontving. Over de betaling der rente was twist ontstaan en de

koopman had zich vrij minachtend uitgelaten over den berooiden edelman. Hij, meester Erschmidt, zou voor zoo'n kleinigheid de hand niet omdraaien. Liever rijk poorter, dan hongerlijdend edelman, enz.

Deze schampere woorden waren heer Frederik maar al te getrouw overgebracht en, in woede ontstoken, had hij zich voorgenomen, den ellendigen poorter een toontje lager te doen zingen. Wetende, dat zijn schuldeischer langs den grooten heirweg zou trekken, had hij 't plan opgevat, hem op te lichten en gevankelijk den Eichenstein binnen te voeren. De vooruitgezonden huiikar moest, door 't breken der vooras, den weg versperren en als de reiswagen van den Frankforter koopman op deze hindernis stuitte, zou het gewapend reisgeleide bijstand moeten verleenen, ten einde den weg vrij te maken. Was men hiermede druk bezig, dan wilde heer Frederik hen overvallen, waarbij de vermomde jagersgezellen en hun verborgen makkers de behulpzame hand zouden bieden. Bovenal moesten zij trachten, zich van de wapenen en paarden der reizigers te verzekeren. Heer Frederik was niet bepaald een wreedaard en, kon de zaak zonder bloedvergieten afloopen, zooveel te beter. De breuk met de stadsregeering van het machtige Frankfort zou dan ook minder ernstig worden.

De avond was nu gevallen. In de ruime, holle burchtzaal verspreidden een aantal kaarsen op hooge luchters een helder licht, waarop de vliegen van buiten kwamen aangonzen door de kleine, van dikke ijzeren staven voorziene vensteropeningen. Onder de breede schouw brandde thans geen vuur — de avond was warm en zoel. Buiten klonk nog 't geknor der varkens, afgewisseld door schor blaffen der waakzame honden en in het kreupelhout deed een nachtegaal zijn zilveren tonen hooren.

Aan de massieve eikenhouten tafel zaten heer Frederik en zijn gemalin, vrouwe Irma, op lompe banken, in druk en ernstig gesprek. Op een laag houten bankje had de twaalfjarige Hendrik, hun zoontje, plaats genomen.

»Ik kan de vrees niet van mij zetten,« zei de edelvrouw, »dat deze tocht onheil zal brengen. Och, zie er om mijnentwil'e van af.«

Heer Frederik nam een flinke teug uit den beker, die voor hem stond, zette hem met harden slag op de tafel neer en antwoordde kortaf :

»De hoon, ons door dien verwaanden ellenruiter aangedaan, moet gewroken worden. Hedennacht ontvang ik hem als onvrijwillig gast hier en morgen gebruikt hij bij den edelman-hongerlijder een maaltijd, die den keizer zelfs in verrukking zou brengen. Om te erkennen, dat hij ongelijk had, mij oneerbiedig te behandelen, geeft hij de gouden keten terug, scheldt mij kapitaal en rente kwijt en vertrekt in vrede met belofte van beterschap naar zijn stad.«

»Maar er zal bloed vloeien en al gebeurt dit niet, de Frankforters zullen u verklagen of weerwraak nemen en bovenal, de keizer«

»Bloed zal er stellig niet vloeien. De laffe poorters verstijven van schrik, als we hen op 't lijf vallen en bovendien zijn ze hoogstwaarschijnlijk reeds ontwapend. Wat den keizer betreft, dient er eerst nog te worden uitgemaakt, wie dat is, Otto of mijn verheven naamgenoot.«

»Maar is de zaak waard, er zooveel moeite voor te doen? Zou het niet in der minne geschikt kunnen worden?«

»Neen, de Frankforter man kon denken, dat hij onze meerdere was en een klein uitstapje naar hier zal hem beleefdheid leeren. Intusschen zullen wij ons tot den rit sterken door een stevig maal.«

Hij klapte in de handen en gaf den binnensnellenden hofmeester last, het avondmaal op te dragen. Een lange tafel werd voor de huisbedienden aangericht, die stil en vlug binnenkwamen. De oude huiskapelaan sprak met bevende stem het gebed uit en spoedig waren alle monden druk bezig, met eten, wel te verstaan. Gesproken werd er weinig, doch men wierp tersluiks

nieuwsgierige blikken naar het hooger eind der tafel, waar heer Frederik en de zijnen zaten. Spoedig was de voorraad bruin brood verdwenen, de kapelaan deed wederom een kort gebed en de zaal werd geruischloos ontruimd. Nu wendde de edelman zich tot den geestelijke en zei op luchtigen toon: »Eerwaarde, ik zie mij gedwongen, hedennacht een gast af te halen. Morgen hoop ik hem u voor te stellen. Neen,« vervolgde hij, ziende dat het nieuws den goeden oude deed verschrikken, »ditmaal is 't niet de ruwe Ruprecht van Malligen, maar een eerzaam zilversmid uit uw geboortestad. 't Zal mij genoegen doen, zoo gij hem van tijd tot tijd onderhoudt over den eerbied, door poorters aan edellui verschuldigd.«

Voor de kapelaan kon antwoorden, riep Hendrik, die verwonderd had toegeluisterd, zijn vader toe: »Laat mij met u meegaan. Ik wil ook graag dappere daden doen en een groot ridder worden!«

Doch heer Frederik schudde 't hoofd, terwijl vrouwe Irma haar handen naar den jongen uitstreckte, a'sc'f ze bang was, hem te verliezen.

»Hoor,« zei de ridder tot zijn zoon, »in de eerste plaats blijf je thuis, omdat je nog te jong en te klein bent. Je gaat nu terstond slapen. In de tweede plaats ga ik heel eenvoudig een gast afhalen, die misschien wat weerstrevig zal zijn en van dappere daden doen is nu geen sprake. Als de tijd daartoe gekomen is, zal er wel volop gelegenheid toe zijn.«

Hij klapte daarop weer in de handen en toen de hofmeester kwam, beval hij hem, den krijgsknechten te zeggen, dat zij zich gereed moesten houden. Dietrich, de schildknaap, naderde zijn heer thans om hem zijn wapenrusting aan te gespen en den helm op te zetten.

»Neen, geen beenstukken, geen armstukken, alleen helm en borstharnas,« beval zijn meester. »Nu mijn amulet, zwaard en schild, en we kunnen gaan. Over een uur moeten we op de plaats van samenkomst zijn en 't is onbeleefd een gast te laten wachten.«

Vrouwe Irma reikte hem een zakje, dat hij aan een koord om den hals hing. 't Bevatte niets dan een beentje, van den een of ander lang gestorven heilige afkomstig, zoo 't heette. Dit moest den drager voor rampen en tegenspoeden behoeden en daarop vertrouwde Frederik even stellig als op zijn zwaard.

Eindelijk was alles gereed. Op 't voorplein trappelden en brieschten de paarden en de gloed van brandende fakkels lichtie tegen de vensters op. Dietrich hield een moedig, bruin strijdros bij den teugel. De tien krijgs-knechten zaten reeds in 't zadel. Vrouwe Irma en haar zoon stonden met vader Sylvester het tooneel aan te staren. Voor 't laatst trad de ridder op hen toe, kuste zijn vrouw en zoon en vroeg vader Sylvester, hem te zegenen. De grijsaard deed het met de woorden: »Zoo uw plannen een edelman waardig en Gode welgevallig zijn, is uw tocht gezegend. Al'e de heiligen mogen u geleiden en u veilig in uw huis terugvoeren.«

En toen voegde hij er smeekend bij: »Mijn zoon, gedenk, dat er nog een hoogere plicht dan ridderplicht is; christenplicht, die eischt, dat we onze vijanden moeten vergeven, geleden onrecht niet vergelden met kwaad. Daar staat geschreven: Wreekt uzelfen niet!«

Heer Frederiks geduld was ten einde.

»Al genoeg,« riep hij gramstorig uit, »ga slapen, eerwaarde, of sticht mijn vrouw met uw vrome praatjes. Een edelman mag zich niet ongestraft door een laaggeboren poorter laten beleedigen.«

Hierop sprong hij te paard, drukte het de sporen in de zijden en draafde, door zijn ruiters gevolgd, het slot uit. Dof klonken de hoefslagen op de neergelaten valbrug, die terstond werder werd opgehaald.

Vrouwe Irma gebod haar zoontje, te gaan slapen. Zelf wilde zij de terugkomst van haar echtgenoot afwachten en vader Sylvester was gaarne bereid, de nachtwaak met haar te deelen. Alles werd nu rustig op den Eichenstein. Zelfs de poortwachter sliep in zijn cel en de honden op de binnenplaats hieven slechts nu en dan

droomerig den ruigen kop omhoog of spitsten de ooren bij 't minste geluid.

Zoo verstreken de minuten, de uren.

Ondertusschen waren de ruiters snel voortgetrokken. De maan gaf een voldoende schijnsel om den weg te kunnen onderscheiden en slechts onder de boomen waren de meegenomen fakkels beslist onmisbaar. Zoodra men echter op den breeden heirweg was aangekomen, werden ze uitgedoofd. De ruitersstoet volgde nu 't spoor van den wagen. Eenzaam en verlaten lag de weg, heinde en ver strekten zich bosschen en heuvels uit, maar dorpen noch steden werden er gezien. 't Was ruim een uur na middernacht, toen men een plaats bereikte, waar de bodem aanmerkelijk steeg. Hier gaf de ridder zijn mannen een teeken, halt te houden. Men luisterde. Uit de verte kwam 't geluid van menschenstemmen.

»De onzen zijn ginder reeds bezig,« zei heer Frederik. »We rijden nu snel op hen toe, en denkt er aan, dat niemand van de vreemdelingen ontsnapt. Zoo mogelijk mag er geen bloed vloeien. Er is een reiswagen ginds en we zullen de paarden noodig hebben om dien terug te rijden. En nu, voorwaarts!«

Hij gaf zijn paard de sporen, trok zijn slagzwaard en rende met zijn mannen voort. Op 't hoogste punt van den weg gekomen, zagen ze een bedrijvig tooneel voor zich, dat door de maan nu helder belicht werd. Eenzaam stond daar een huifkar, met drie kloeke paarden bespannen. Even verder lag een tweede huifkar dwars over den weg. 't Was die, welke des namiddags den Eichenstein had verlaten. De vooras was gebroken, de paarden waren gestruikeld en een er van kon niet meer opstaan. Wilde nu de tweede huifkar verder rijden, dan diende de weg eerst weer te worden vrijgemaakt. De zes begeleidende ruiters waren afgestegen en eischten van de beide voerlui van het eerste voertuig, dat ze ruim baan zouden maken. Dat was echter gauwer gezegd, dan gedaan. De kar was tamelijk zwaar, de achterwielen zaten in het wagenspoor vast en het eene paard kon of

wilde niet opstaan. Eindelijk sloeg men gezamenlijk de handen aan 't werk en tenslotte kreeg men 't arme beest op de been. Dit bleek echter niet in staat te zijn tot loopen ; het andere paard kon evenmin wat uitvoeren. Nu zouden de mannen trachten zelf de kar te verwijderen, toen 't geluid van hoefslagen hen deed opschrikken. Op de hoogte verschenen een tiental ruiters, die stellig niet met vreedzame bedoelingen vervuld waren. De mannen wilden hun wapens grijpen, die ze zoolang hadden neergelegd . . . ze waren verdwenen. Onbemerkt had een van heer Frederiks mannen ze in het struikgewas geschoven, zoodat den ruiters niets overbleef, dan te vluchten of zich met een kort zijrapier te verdedigen. Reeds waren de aanvallers kortbij. Slechts de omgevallen huifkar bood eenige bescherming en daarvan zouden de verraste geleiders gebruik maken. Ze vatten achter de kar post en besloten, zich dapper te verdedigen, toen de drie mannen, die op den bodem der kar hadden gelegen, plotseling opstonden, de beide gewaande voerlui hen van achteren besprongen en de aanstuivende ruiters hen van voren aanvielen.

»Verraad !« riepen ze en wilden zich op hun paarden werpen. Doch reeds hadden twee van heer Frederiks mannen zich daarvan meester gemaakt en spoedig werden er zes gevangenen naar de nog altijd wachtende huifkar gebracht. Plotseling riep een der gevangen ruiters : »Vlucht, Ralph ! vlucht gauw !«

Op 'tzelfde oogenblik sprong een flinke knaap uit de kar en zette 't op een loopen. Tevergeefs ! Rudolf snelde hem terstond na en sleepte den tegenspartelenden jongen weldra naar zijn makkers terug.

»Dat is klaar, en knap gedaan ook !« riep de ridder vroolijk uit. Doch opeens bezon hij zich. Wie was nu koopman Erschmidt ? Op zijn vraag verklaarden de ruiters, dat hun heer reeds vooruitgereisd was en nu al veilig en wel thuis zou zitten. Hij had reeds twee dagen geleden een boodschap gekregen, die hem had doen besluiten, zoo spoedig mogelijk huiswaarts te keeren.

»De vogel is den strik ontsnapt, maar wie is die knaap?« vroeg de ridder.

Geen der ruiters antwoordde, doch de knaap zelf zei onbevreesd :

»Ik ben Ralph Erschmidt en gij zijt heer Frederik van Eichenstein. Waarom en met welk recht valt gij ons aan en berooft ons verraderlijk?«

Hij kreeg echter geen antwoord. Heer Frederik lachte spottend.

»Willen we de gevangenen meevoeren, heer?« zei Rudolf thans.

»Neen,« antwoordde Van Eichenstein. »Neemt hun de wapens af en laten ze zoo spoedig mogelijk naar Frankfort trekken. Ook hun paarden krijgen ze terug. Den knaap en de kar nemen we echter mee. Over teruggave van den jongen kan zijn vader onderhandelingen aanknoopen. Ik eisch mijn eigendom ongeschonden van hem terug en duizend daalders voor de gemaakte kosten en de drukte, die ons veroorzaakt is. De kar en de trekpaarden behouden we als schadeloosstelling voor ons eigen verlies.«

Zoodra de gevangen ruiters de vrijheid hadden herkegen, reden ze weg, zoo snel de paarden hen maar konden dragen. Rudolf maakte het kreupele paard af, terwijl de andere mannen de karren stevig aan elkander verbonden en een oog hielden op hun jongen gevangene, die de kar weer had beklommen. Toen werd de terugtocht aanvaard, waarbij niets bijzonders voorviel; alleen stortte bij den oprit naar 't kasteel de oude kar door 't breken van een touw met daverenden slag in de diepte neer. Reeds begon in 't Oosten een lichtschemering den naderenden dag aan te kondigen, toen krachtige stooten op den hoorn de slotbewoners deden ontwaken. Pater Sylvester en vrouwe Irma, die beiden in een lichte slui-mering waren geraakt, ontwaakten terstond en spoedden zich naar buiten. Toen ze daar kwamen, had de portier de brug reeds neergelaten, de poort geopend en nu trok de heer des huizes zijn slot binnen onder 't gejuich

zijner hoorigen en lijteigenen, die zich nieuwsgierig verdrongen rondom den wagen en de ruiters.

Vroolijk begroette de burchtheer de zijnen, lichte toen de huif van de kar een weinig op en riep iemand, die tot nu toe door niemand was gezien, toe : »Ralph Erschmidt, 'k had gehoopt, je vader hier binnen te leiden. Nu ben jij 't in zijn plaats, dat is ook best. Je zult een paar dagen moeten blijven.«

Hoe verwonderd waren de burchtbewoners, toen een slanke knaap lenig en vlug van den wagen klom en voor de edelvrouw een stijve, deftige buiging maakte, waarbij hij de sierlijke gepluimde baret even van 't hoofd nam, zoodat men zijn kastanjebruine krullen kon zien. Hij droeg een donkerblauw lakensch buis, met een stevigen lederen riem om den middel en lichtbruine hosen, die eng om de beenen sloten. De voeten staken in sierlijke puntschoenen met hertslederen verlengstukken of slobkousen ; aan den lederen riem droeg hij een kleinen dolk en een beurs, die tamelijk gevuld scheen.

Vrouwe Irma trad vriendelijk op hem toe en reikte hem de hand.

»Beste jongen,« zei ze, »we zullen trachten je 't verblijf hier zoo goed mogelijk te maken en je hebt niets te vreezen. Onze Hendrik zal je tusschenbeide wel gezelschap willen houden. 'k Denk, dat jullie van denzelfden leeftijd zijt — hij is twaalf jaar, dertien bijna.«

»Ik ben er juist veertien, edele vrouw !« antwoordde Ralph, »en 't zal mij gehoegen doen, met den jonker kennis te maken.«

»Maar eerst zal onze kleine gast wel iets willen gebruiken en een paar uren begeeren te rusten, evenals wijzelven,« zeide heer Frederik.

Dit werd algemeen goedgevonden en men ging den burcht binnen. De buiten verwachting vriendelijke ontvangst en bovenal het feit, dat er bij den overval geen bloed had gevloeid, had Ralph, die van nature vrijmoedig en onbevreesd was, geheel gerustgesteld. Ook had hij zijn vader wel eens over Van Eichenstein hooren spreken

als een edelman, die zich in vele opzichten gunstig van andere ridders onderscheidde. Hij schikte zich dus in zijn lot en ging rustig slapen, nadat hij met smaak het stevige ontbijt had gebruikt, dat de hofmeester hem had voorgezet

Toen Erschmidt den volgenden morgen van zijn knechten vernam, wat er gebeurd was, werd hij hevig vertoornd. Hij wendde zich tot de regeering zijner stad, doch het bestuur, wel wetende, hoe moeilijk het was, den ridder in zijn hooggelegen rotsveste te bereiken en huiverig, zich in een avontuurlijken twist te wikkelen, ried hem aan, de zaak in der minne te schikken. Een beroep op keizer en rijksdag, Erschmidt wist het maar al te goed, was kostbaar en waarschijnlijk nutteloos.

Drie dagen later zond hij een vertrouwd bediende naar den Eichenstein, met volmacht tot onderhandelen. Juist, toen deze op het slot aankwam was er iets voorgevallen, wat onderhandelingen overbodig maakte.

II.

IN GEVANGENSCHAP.

Ongeduldig liep jonker Hendrik dien morgen rond. Nu was hij bij de buitgemaakte huifkar in de loods, alsof die hem haar lotgevallen van den afgelopen nacht kon vertellen, dan dwaalde hij door zalen en gangen van 't kasteel en luisterde scherp aan de deur van het kamertje, waar Ralph sliep, of hij dezen niet zou hooren opstaan. Vrouwe Irma had hem verteld, dat er geen koopman, wel een knaap was gekomen. Hem best, ja, hij vond 't leuker. Als de vreemde jongen nu maar niet zoo saai en dom was als de knapen, die hij kende; die zagen allen in hem den zoon van hun heer, hun toekomstigen gebieder. Zie, dat vond hij vervelend. En ze konden nooit iets aardigs en iets nieuws bedenken.

Weer slenterde hij de binnenplaats op. Daar was oude Hans.

»Zeg, Hans! hoe ziet de jonge Frankforter er uit? Zou hij me veel kunnen vertellen en met mij willen spelen?«

»Lieve jonker,« antwoordde de lijfeigene, »die knaap is een gevangene en hij moet met u spelen en doen, wat gij hem zegt. Hij is geen edelknaap, maar slechts poorterszoon.«

Hendrik stampte ongeduldig op den grond en keek den oude vertoornd aan.

»Maar zoo wil ik het niet, 'k wil met hem spelen zooals ik dat met Godfried van Malligen kon doen. Alleen hoop ik, dat hij niet zoo raar zal doen als Godfried, die iedereen plaagde.«

»Dat denk ik niet, jonker! hij zag er tenminste wel aardig uit.«

»Een ding is jammer. Die Ralph is een langslaper van belang. De zon staat al boven het bosch en hij slaapt maar door. Het is zoo dadelijk etenstijd.«

Op dit oogenblik verscheen vrouwe Irma in de poort en wenkte hem.

»Ralph is opgestaan,« zei ze, »en we moeten eten. Je moet terstond komen.«

Dat liet hij zich geen tweemaal zeggen. Hij snelde de eetzaal binnen en vond daar al de huisgenooten reeds bijeen. De vreemde knaap zat naast zijn vader.

»Zie, Ralph!« zeide zijn vader, »dit is onze Hendrik, die erg blij is, je hier te zien voor een paar dagen en je graag al 't moois van den Eichenstein wil toonen. Kom hier, Hendrik, en geef je kleinen gast de hand.«

Hendrik deed het en lachte den kleinen Frankforter vriendelijk toe.

»'k Denk, dat de jonker te Frankfort meer nieuws zou zien, dan ik hier. Als hij eens in onze stad komt, hoop ik hem met evenveel plezier te ontvangen,« zei deze.

»Noem me nu niet altijd jonker,« zei Hendrik. »'t Zal

veel prettiger zijn, elkaar bij den naam te noemen. Wil je?»

De ander beloofde het. Onder den maaltijd spraken de jongens weinig. Ze lieten zich echter het brood, de boonen en het reigervleesch goed smaken. Dat er geen vorken of lepels op tafel waren, hinderde hun niets, met de vingers ging 't best, vonden ze. Tafelmessen bestonden toen ter tijd evenmin; ieder der gasten droeg zijn mes op zij. Bier verving koffie en thee — de jongens dronken een beker melk.

Heer Frederik vertelde, dat er in de buurt een kudde wilde zwijnen was gezien en dat hij van plan was, dien dag op jacht te gaan. Hij zou zes mannen meenemen en ook de wolfshonden; de jacht was gevaarlijk, maar dat prikkelde de jagers juist en Rudolf was wát in zijn schik.

»Ik dacht,« zei Ralph, »dat een wolvenjacht veel gevaarlijker was. Ik ben voor varkens tenminste heelemaal niet bang en eergisteren zagen we er nog een in de buurt van Bergen. Zoo heette het dorpje tenminste naar ik meen.«

»Wilde varkens zijn ook niet erg gevaarlijk,« antwoordde de ridder, »als men ze niet aanvalt. Is dat echter 't geval, dan worden ze woest en rennen blindelings op den jager toe. Met hun geweldige slaglanden kunnen ze gevaarlijke wonden toebrengen en vooral de honden hebben 't vaak hard te verantwoorden. Wolven daarentegen zijn echte lafaards. Daarvan zou Rudolf heel wat kunnen vertellen, die meer dan één heeft doodgeranseld. Dat kan vanmiddag of vanavond wel.«

Na afloop van den maaltijd werden toebereidselen tot den dagelijkschen arbeid gemaakt. Enkele dienstmannen brachten de paarden voor, andere hielden de honden aan sterke touwen. Ten slotte verschenen heer Frederik met zijn helpers, gewapend met lansen. De poort werd geopend en de ruiters draafden weg, terwijl twee knechten met de honden volgden.

Heel aandachtig hadden de jongens alles gadeslagen.

Nu hadden ze verder den dag voor zich ; ze konden gaan, waar ze wilden, alleen was hun verboden, het slot te verlaten. Dietrich had van zijn meester last gekregen, hen onbemerkt in 't oog te houden ; de poortwachter mocht Ralph in geen geval buiten de poort laten. Nu, voorloopig was er in 't slot zelf genoeg te zien en te bespreken.

De ridderzaal werd eerst bezocht. 't Was een somber, hol vertrek. De wanden waren bedekt met zware tapijten, kunstig geborduurd met tafereelen uit de Bijbelsche geschiedenis. Een vreemde tegenstelling daarmee vormden een tiental wapenrustingen en een verbazende voorraad wapenen, als lansen, zwaarden, schilden, hellebaarden, daggen, morgensterren, strijdbijlen, arm- en voetbogen. De jongens probeerden de bogen te spannen, maar dit ging met de meeste zeer bezwaarlijk. Een paar kleinere armbogen, licht te spannen en keurig van bewerking, maakten Ralphs bewondering gaande. Ze zouden zich straks in 't schieten oefenen, op 't ruime voorplein.

Nu voerde Hendrik zijn gast naar de wapenzaal, waar nog meer rustingen, losse borstharnassen, helmen, arm- en beenstukken, maliënkolders en stormkappen waren opgehoopt, benevens vele wapenen.

't Leek wel een tuighuis, waaruit men een heel leger kon voorzien, meende Ralph.

Nu ging 't naar de akeligste plaats in 't kasteel — de onderaardsche gevangenissen. Hier woei een kille kelderlucht hun tegen en onwillekeurig huiverden ze. Verder dan de onderste trede kwamen ze niet — 't was hier donker en ze hadden geen licht.

»Er zitten ook geen gevangenen in,« zei Hendrik, »laten we maar teruggaan !«

Ralph was blijde, het heldere daglicht weer te zien, en hij voelde een dankbaar gevoel in zijn hart opkomen jegens Van Eichenstein, die hem daar had kunnen opsluiten, als hij dat gewild had.

Toen de jongens nog een poosje rondgelopen hadden door de benedenverdieping, beklommen zij den hoogen

wachttoeren, van welks top de banier woei. In het bovenste kamertje aangekomen, vonden ze daar den torenwachter bezig, zijn lederen wambuis te verstellen. Hij wees den jongens de omringende bosschen en bergen, diep beneden hen lag de binnenplaats, nog dieper de dartele Rohbeek, die zich voortspoedde naar den Neckar. Heel, heel in de verte zag men den heirweg en in Noordwestelijke richting verhief zich de Bärenrede, waarachter het slot Malligen moest liggen. De jongens tuurden in alle richtingen rond, of ze de jagers ook bespeurden, maar bosschen en bergen was alles, wat ze in de wijde verte konden ontdekken. De wind deed zich hierboven vrij sterk gevoelen; hij woude in de bruine lokken der knapen en deed de banier boven hen frisch uitwapperen. De boomen beneden hen stonden echter roerloos — 't waren ook meest dennen en sparren.

Lang stonden de knapen uit te zien; het prachtige schouwspel boeide hen zeer.

Eindelijk riep Ralph: »Hoe eenig mooi is 't hier, 'k wou den heelen dag hier wel blijven.«

»Dan moet je torenwachter worden,« zei Hendrik lachend, »maar ik verzeker je, 's winters is 't hier niet zoo prettig en 't zou je gauw vervelen ook. Kom, we gaan weer naar beneden, 'k zal je mijn paard laten zien.«

Beneden gekomen, werden ze echter geroepen door vrouwe Irma, die gaarne wilde weten, of de jongens het samen goed konden vinden en wat voor jongen de kleine Frankforter was. Ze was bezig, een groot tapijt te borduren, bestemd voor de huiskapel. Vader Sylvester zat bij haar, om goeden raad te geven.

Het tapijt werd bestikt met levensgrootte figuren van menschen. Wat het beteekende, vroegen de jongens en vader Sylvester verklaarde: »Onze gezegende Heiland trok Jeruzalem binnen, rijdende op een ezel, waarop nog nooit iemand had gezeten. Hij kwam voor de laatste maal naar de heilige stad en zijn discipelen en de andere feestgangers juichten: Hosanna, gezegend is Hij, die komt in den naam des Heeren, Hij, die is de koning

Israëls ! Zie,« vervolgde hij, »deze figuren stellen de heilige apostelen voor ; ze spreiden hun kleederen op den weg en wuiven met palmtakken ; ginds zijn de muren der stad.«

»Ik wist niet,« antwoordde Ralph, »dat onze Heiland koning was geweest.«

»Geen koning als er nu op aarde zijn, beste jongen, maar koning over zijn heilige kerk, ook onze Koning. Ge weet, wat er later is geschied.« En zonder antwoord af te wachten ging hij voort : »De Joden wilden Hem echter niet gehoorzamen en leverden Hem den heidenen over, die Hem kruisigden.«

»'k Wou, dat ik al groot was,« riep Hendrik vol geestdrift, »dan ging ik de booze Joden bestrijden, want zij verwerpen den Heiland nu ook nog en zijn vijanden van het kruis, nietwaar vader ?«

»Helaas ja,« was 't antwoord, »maar bedenk wel, Hendrik, dat de Heer voor hen bad, toen Hij aan 't kruis hing : Vader, vergeef het hun, want zij weten niet, wat zij doen ! Wij moeten dus voor hen bidden tot God.«

»Maar zij doen zoo vaak slechte dingen,« viel Ralph in. »Zij stelen wel eens Christenknappen en slachten die op hun feesten of verkoopen ze.«

»Geloof niet alles, wat booze menschen van hen vertellen. Zij zijn vaak rijk en hun schatten wekken dan de hebzucht van hun vijanden op. Nu gebeurt het zeker wel eens, dat een Jood een groot misdrijf pleegt en dan is een strenge straf ook noodig en rechtvaardig, doch ook onder Christenen zijn er veel groote zondaren.«

»Toen er — vele jaren geleden — kruisvaarders door Frankfort trokken, hebben die wel honderd Joden vermoord,« zei Ralph. »Dat was toch vreeselijk slecht, eerwaarde !«

»Dat was het, maar die moordenaars zijn hun straf niet ontgaan, mijn jongen. Ze zijn allen gedood, voor ze 't heilige land bereikten.«

»Zijn de Joden nog de baas in Kanaän ?« vroeg Hendrik.

»De Turken hebben 't thans in hun macht,« antwoordde vader Sylvester. »Dat zijn groote vijanden van de Christenen en doen hun niets dan kwaad. Reeds vier keer is een groot leger uit Europa naar het Oosten getrokken, om het te verjagen, doch vruchteloos. Waar eens de Heere Jezus leefde, leed en stierf, wordt nu de valsche profeet Mohammed aanbeden en het kruis gesmaad; waar Hij eenmaal door de verheugde schare als koning werd begroet, mishandelen de Turken thans de vrome pelgrims, die op zijn graf komen bidden en nog zijn ze niet verdreven. Ik vrees, dat de kruisvaarders nog grooter zondaren waren, dan zij zijn, anders had de Heere hun wel de overwinning geschonken.«

Hier viel vrouwe Irma, die aandachtig had geluisterd en ondertusschen de jongens oplettend had gadedeslagen, hem in de rede: »Maar, eerwaarde, is het wel noodig, op het graf des Heeren te bidden? Dan zijn wij, vrouwen, die zoo ver niet kunnen reizen, er wel slecht aan toe. En alle Christenen kunnen toch niet gaan, de meeste wonen zoo ver van 't land.«

»Noodig is het beslist niet, mijn dochter, want de Heer heeft zelf gezegd, dat wij den Vader moeten aanbidden in geest en waarheid. Hij zei eens tegen de zalige Samaritaansche — zalig, hoewel ze een groote zondares was geweest — : De ure komt, wanneer gijlieden noch op dezen berg, noch te Jeruzalem den Vader zult aanbidden. God is aan geen plaats gebonden en Hij hoort ons ook hier, doch wie bidt op het heilige graf, gevoelt zich door de heiligheid der plaats tot meer ernst, tot meerdere liefde gedrongen. Die heeft, door het doen juist van een zoo gevaarlijke en langdurige reis getoond, dat zijn verlangen naar God sterk is en diep. Ik twijfel niet, of de gebeden, daar gestort, worden verhoord. Doch ook hier blijft het waar: Bidt en gij zult ontvangen.«

»Er zal thans weer een leger naar Kanaän trekken,« zei Ralph.

De anderen zagen verwonderd op. Ze hadden niets

van den kruistocht gehoord. Wel woonde men op Eichenstein vrij eenzaam, doch reizende marskramers bezochten de kastelen van tijd tot tijd en waren er steeds welkom. In die dagen bestonden er nog geen couranten en het meeste nieuws vernam men van deze rondtrekkende kooplieden. Vreemd, dat geen hunner van den op handen zijnden kruistocht had gesproken!

»'t Zijn allemaal jongens,« vervolgde Ralph. »Nu ongeveer twee maanden geleden is de tocht ook in onze stad gepredikt en de vorige week verscheen de voorhoede. 'k Heb ze gezien, eventjes. We gingen toen juist op reis naar Freiburg. De menschen zeggen, dat kinderen nog niet zulke groote zondaren zijn en dat zij daarom wel de overwinning op de Turken zullen behalen. Bovendien zal de Heere nooit toelaten, dat zij gedood worden.«

»Eerwaarde!« riep Hendrik, »is 't een heel verre reis?«

»Je wou toch niet mee, mijn jongen?« zei vrouwe Irma lachend, ietwat angstig.

Vader Sylvester antwoordde: »Toen ik nog jong was — 't zal nu ongeveer een zestig jaren zijn geleden — is mijn eenige broer Conrad ter kruisvaart getrokken, onder keizer Koenraad. Ze trokken door de landen der Hongaren en Bulgaren en kwamen, na maanden reizen voor Constantinopel. De keizer daar behandelde de kruisvaarders slecht, hoewel hijzelf toch ook een Christen was. Hij leverde hun koren tegen schandelijk hooge prijzen en de gidsen, die hij het kruisleger meegaf, om het veilig door Klein-Azië te geleiden, voerden hen in hinderlagen. Later hoorde ik, dat mijn arme Conrad, die met tien makkers was uitgezonden om voedsel te zoeken, door een bende Seldschukken werd overvallen. Slechts een zijner makkers ontkwam, de anderen werden gedood of in wreede slavernij weggevoerd. Wat er van hem is geworden, heb ik nooit vernomen. De kruistocht mislukte ook geheel en dat was vooral de schuld der voorname Christenen, die toen in 't Heilige land

woonden. Ze lieten zich door de ongeloofigen omkopen en ontvingen duizenden goudstukken voor hun verraad. Dat goud is echter tot hun straf in koper veranderd, heb ik gehoord.«

»Die ellendelingen!« riep Ralph.

»Zijn de Turken rijk, eerwaarde?« vroeg hij plotseling.

»Dat zijn ze. De daken hunner tempels zijn van goud en het inwendige is met vele kostbare steenen versierd. Peper en andere kostbare specerijen bezitten ze in ondenkbare hoeveelheden. Menig arme kruisvaarder verwierf schatten in Kanaän. En in ieder geval ontvangt ieder, die gaat, een aflat voor zijn zonden, terwijl hij niet mag worden lastig gevallen over schulden, die hij mocht hebben.«

Hier gaf vrouwe Irma den goeden oude een wenk, te zwijgen. Ze wilde niet, dat de begeerte in haar jongen zou opkomen, aan den tocht deel te nemen. Ook had ze nu genoeg gehoord, om zich over den jongen vreemdeling een zeer gunstig oordeel te vormen. De jongens spoedden zich thans naar buiten, op de binnenplaats, waar de paarden, hoenders, varkens en honden werden bekeken.

Hendriks klein paard, dat den zonderlingen naam »Beertje« droeg, werd uit den stal gehaald, opgetuigd en bereden. Hendrik bleek beter ruiter te zijn dan Ralph, die eens zelfs zandruiter werd, toen Beertje 't op een draf zette. Eindelijk hadden de jongens genoeg gereden en zouden ze de bogen gaan halen, toen de hoorn buiten de poort klonk.

»Daar is vader terug!« riep Hendrik en ijldde heen, om zijn moeder het nieuws mee te delen. Vlug was hij terug, nog net op tijd om den stoet te zien binnentrekken. Voorop reed heer Frederik, gevolgd door vier ruiters. Drie honden waren hun reeds vooruitgesneld. Dan kwamen er twee mannen, die een draagbaar met een gewonde torsten en de trein werd besloten door een man met twee paarden, waarvan er een sterk bloedde.

Vrouw Irma zag terstond, dat er een ongeluk was gebeurd. Het gelaat van den burchtheer stond strak en ernstig ; de jacht was noodlottig geweest.

Men steeg af. Rudolf voerde het gewonde paard weg, de gekwetste man werd naar zijn hut gedragen, waar een hoop jammerende vrouwen zich reeds had verzameld. Heer Frederik zette zich op een bank onder den eik neder, waarheen de edelvrouw met de beide knapen zich ook begaf. Pater Sylvester vroeg en bekwam verlof, den gekwetste te verplegen. 't Was werkelijk een slechte dag geweest. De honden waren reeds spoedig op 't spoor der kudde gekomen, doch hadden dit bij de Rohbeek weer verloren. Later geraakten ze op een oud spoor, dat hen een eind over den heirweg voerde, en toen het versche spoor werd gevonden, moesten de jagers door een zoo rotsachtige streek trekken, dat de ruiters ten slotte moesten afstijgen. Zoo geraakten ze in een enge kloof, waar de honden plotseling woedend aansloegen, en voor men recht wist, wat er gebeurde, stormde een reusachtige ever met borsteligen snuit en vervaarlijke slagstanden uit het kreupelhout te voorschijn. De honden vielen het beest oogenblikkelijk aan, doch het monster scheurde twee van hen den buik open, havende een derde zoo geweldig, dat hij uitgeput door bloedverlies bleef liggen en keerde zich toen tegen de jagers, die zich in de enge moeilijk konden bewegen. Heer Frederik naderde het beest met gevelde jachtspriet ; hij wilde het daarin laten loopen, gleed echter uit en was zeker door 't ondier gedood, als niet ter rechter tijd zijn mannen te hulp waren gesnel. Een lijfeigene werd het been opengereten en, door eenige speerstoeten gewond, stormde het wild varken verder, naar 't eind van de kloof, waar het zich op de daar wachtende paarden wierp, waarvan er een werd gekwetst. Toen ontsnapte het naar 't vrije veld.

Opeens barsste heer Frederik los : »Onvoorzichtige, die ik was ! 'k Had mijn amulet vergeten, dat is zeker de oorzaak van al deze rampen. Maar morgenvroeg

gaan we er weer op uit, het beest zal niet ontkomen.«

Men begaf zich nu naar binnen, om den avondmaaltijd te gebruiken.

Rudolf vertelde, dat het gewonde paard hoogstwaarschijnlijk niet zou herstellen, wat heer Frederiks boosheid nog deed stijgen.

»Klein Frankfortertje !« voegde hij Ralph norsch toe, »je vader is toch rijk genoeg, om voor de schade van dezen dag een paar honderd daalders meer te betalen, nietwaar ?«

De jongen antwoordde niet. Wat hij den ganschen dag vergeten had, schoot hem thans weer in de gedachten : hij was een gevangene ! Wat hij den ganschen dag niet gemist had, miste hij op dit oogenblik : zijn vrijheid ! Nu overviel hem de vrees, dat zijn vader hem niet zou kunnen vrijkopen. Er was reden voor die vrees. Hij wist, dat een belangrijke diefstal ten huize zijns vaders dezen zoo spoedig had doen terugkeeren. Hoe groot het gestolen bedrag was, wist hij niet, doch het moest zeer aanzienlijk zijn, anders was zijn vader zeker niet vooruitgereisd, wat in ieder opzicht gevaarlijker was.

Op de vraag der edelvrouw, hoe de gewonde het maakte, kon vader Sylvester een bevredigend antwoord geven, doch hij zou minstens een week moeten liggen.

Na afloop van den maaltijd gingen allen naar de kapel, waar de avonddienst werd gehouden. Welk een verschil met dien morgen ! Ralph lette nu nauwelijks op wat er voorviel en werktuiglijk knielde hij naast Hendrik neder ; angst en kommer vervulden zijn hart en vergezelden hem naar zijn slaapvertrekje. Reeds lag alles in diepe rust ; hij wcelde nog op zijn strooleger rond en peinsde, hoe hij zou kunnen ontvluchten. Want, dit stond bij hem vast — vluchten moest hij. Als de ridder morgen weer ongelukkig was op de jacht, zou dit een verhooging van zijn losprijs tengevolge hebben en zijn vader kon zoo'n geweldige som zeker niet betalen. Dan bracht heer Frederik hem misschien wel in

de schrikbare kelders en zou hem daar levenslang opgesloten houden. Vluchten! ja, maar hoe? Hij peinsde zich moe, doch zag geen middel tot ontkoming; eindelijk viel hij in een onrustigen slaap.

Zoo kwam het, dat hij den volgenden morgen weer zeer laat opstond. Heer Frederik was al uitgereden ter jacht, een paar lijfeigenen brachten reeds een wagen hooi binnen den burcht, de koeien waren gemolken en de zwijnenhoeders zwierven reeds een uur lang met hun krulstaarten in het naburige eikenbosch, waar de tallooze eikels gretig door de viervoeters werden opgezocht. De kippen kakelden lustig en het schelle hanengekraai klonk boven alles uit. Ralph werd door een der huisbedienden gezegd, dat de edele vrouwe hem in de voorzaal wachtte. Hij spoedde zich derwaarts en groette zijn gastvrouw. Ja, was ze dat wel? Gaarne had hij het willen gelooven, doch hij was immers in werkelijkheid geen gast, slechts een gevangene!

Vrouwe Irma zag hem aan en vroeg deelnemend: »Niet goed geslapen, Ralph?« Ontkennen was niet wel mogelijk, de dikke oogen en de matte blikken zeiden genoeg. »De uilen hebben vannacht ook niet geschreeuwd zooals gisternacht, is 't wel?«

»Neen, edele vrouw,« antwoordde Ralph openhartig, »ik kon niet slapen, want ik moest er telkens aan denken, wat mijn lot zal zijn, als de groote som gelds, die de heer Van Eichenstein eischt, niet door mijn vader kan worden betaald; het is zooveel!«

»Kom,« troostte vrouwe Irma hem, »dat zal beter gaan, dan je denkt. Heer Frederik was gisteren uit zijn humeur, tengevolge van den slechten dag, maar hij meent het goed met je en zal je goed behandelen. Het verschil met je vader zal spoedig vereffend worden en dan keer je weer naar je ouders terug en 't leed is voorbij.«

»Mijn moeder is reeds gestorven en mijn vader heeft pas een groote som verloren, zoodat het hem wel eens onmogelijk kon zijn, duizend en tweehonderd daalders

te betalen, temeer, daar hij reeds zijn kar en drie paarden moest missen.«

»Wees niet al te bezorgd, Ralph,« zei vrouwe Irma, »wie weet, wordt alles nog niet ten beste geschikt. Eet nu wat en ga dan Hendrik opzoeken, die al zeer op je gezelschap gesteld is. Je schijnt wel met elkaar overweg te kunnen !«

De jongen deed, wat hem gezegd werd en het stevige ontbijt deed hem goed. Hij begon de toekomst minder donker in te zien en vertelde de edelvrouw allerlei belangwekkende dingen van Frankfort, van de groote missen, welke daar werden gehouden, van de twisten der stadsregeering met naburige vorsten, van zijn lessen, enz. Eindelijk was hij gereed en spoedde zich naar buiten, waar Hendrik hem begroette met de vraag, of alle Frankforter jongens zulke langslapers waren.

Hij had zijn vader een eindweegs vergezeld en toen op Beertje nog een ritje gemaakt in de richting van Malligen. Nu liep hij al langer dan een half uur rond, wachtende op Ralph. Hij had de beide kleine handbogen te voorschijn gehaald, om straks samen naar de schijf te kunnen schieten. Daar was Ralph dan eindelijk en Hendrik riep een dienstman, die de weggeschoten pijlen zou oprapen. Spoedig was 't spel in vollen gang. De beide jongens schoten al vrij goed en toen de schijf nu eenige keeren in de roos was geraakt, zagen ze naar een ander vermaak uit. Ze troffen het, dat de valkenier eenige jonge vogels zou africhten. Doch daar vrouwe Irma zelden jaagde, waren er slechts weinig valken en de jonge vogels bleken nogal dom te zijn, zoodat de pef er voor de jongens gauw af was. Des middags kwam er een onweder opzetten en dreef de regen hen naar binnen. Vrouwe Irma en vader Sylvester noodigden de knapen uit, hun een lied voor te zingen. Ze waren terstond bereid en Hendrik haalde zijn kleine harp te voorschijn, om het lied door 't harpspel te begeleiden. Beurt om beurt zongen de knapen.

Nauwelijks echter brak 't zonnetje door de wolken,

of ze snelden naar buiten. Ze waren verlangend, hoe de jacht wel zou zijn afgelopen, doch moesten geduldig wachten, want Hendrik wilde zijn vriend niet alleen achterlaten en toen ze, zonder er aan te denken, dat de uitgang Ralph verboden was, de poort uit wilden stappen, versperde de portier den kleinen gevangene den weg en Dietrich, de schildknaap, was ook terstond tcegeschoten. Hij had de beide knapen deze twee dagen niet uit 't oog verloren en toch was 't door hen niet opgemerkt, doch thans viel 't Hendrik op. Hij vermoedde terstond de waarheid, doch zei geen woord. Hij was bang, dat het voortdurend bewaken zijn vriend onaangenaam zou aandoen. Ondertusschen zagen ze naar nieuwe bezigheid uit.

»Laten we eens gaan kijken, hoe Wibald het maakt,« opperde Hendrik.

»Wibald, Wibald, wie is dat?« vroeg Ralph.

»Wel, de gewonde van gisteren. Zie, hierbinnen moet hij liggen, ga je mee?«

Ze traden de woning van den lijfeigene binnen. Dat ging niet moeilijk, want de wrakke planken, die de deur vormden, toonden groote neiging tot uiteenvallen. Het hutje bestond uit twee vertrekken en was van hout opgetrokken en met stroo gedekt. Doch hieraan schonken de jongens niet veel aandacht. Wibald lag in den hoek op een bos stroo en scheen er slecht aan toe — hij was doodsbleek. Zijn vrouw en kinderen waren op 't veld bezig en zoo lag hij hier eenzaam en hulpeloos. Op de vraag der knapen, of ze iets voor hem konden doen, antwoordde hij gretig : »Ik zou graag drinken.«

Ze gaven hem uit de steenen kruik te drinken en snelden toen naar buiten, want de hoorn klonk. Heer Frederik kwam thuis.

III.

DE VLUCHT.

Ditmaal kwam hij als overwinnaar. Twee wilde zwijnen waren de buit, die door een viertal dienstmannen den Eichenstein werd binnengedragen. Het eerste vooral was een geweldig dier, ongeveer tweehonderd pond zwaar, 't ander was iets minder groot.

Met gejuich werden de gelukkige jagers begroet en Ralph begreep nu best, dat zoo'n beest een zeer geduchte vijand was; de verschrikkelijke slagstanden kwamen dreigend van onder de dikke lippen te voorschijn. Ze waren ruim een decimeter lang, krom en spits, hard als ijzer. De arme honden hadden het gisteren smartelijk ondervonden en Wibald niet minder. Doch thans zouden ze edelman noch lijfeigene meer kwaad doen — al de burchtbewoners zouden smullen van het heerlijke vleesch — een feestmaal. De mannen gingen de beide dieren terstond slachten. Rudolf verstond die kunst best en alles was leven en bedrijvigheid. Heer Frederik was echter niet vroolijk. Er was iets, dat hem hinderde en toen hij het huisvertrek met de zijnen — Ralph was er ook — was binnengetreden, en zich aan de tafel had neergezet, deelde hij hun terstond de reden van zijn ontstemming mede

In den namiddag had de vervolging van den tweeden ever hen gevoerd in de richting van den burcht Malligen. Pas was het dier gedood, of de heer van Malligen was verschenen aan 't hoofd van een tiental wapenknechten. Heer Frederik was hierover verwonderd geweest, doch zijn verwondering was tot toorn geklommen, toen heer Ruprecht hem mededeelde, dat hij van den losprijs van den Frankforter knaap duizend daalders voor zich eischte; hij grondde dezen eisch op het feit, dat heer Frederik in den nacht, waarin Ralph was gevangen, over een deel van zijn gebied was getrokken, zooals een zijner boeren hem had verteld.

Op die smalle strook gronds, rotsachtig en waarde-loos land, maakten beide heeren aanspraak; de zaak was echter van weinig beteekenis geweest tot nu toe, zoodat de vrede tusschen hen nimmer was verstoord. Thans bestond hiervoor groot gevaar, door den dwazen eisch van heer Ruprecht.

Van Eichenstein wendde zich nu tot Ralph, die vol schrik het verhaal had aangehoord en zei plagend: »Dat kost je vader weer duizend daalders meer, vriendje! Gelukkig, dat de Frankforter kooplui gespekte beurzen hebben en om een paar duizend daalders hun hand niet omdraaien.«

De tranen sprongen Ralph in de oogen. Hij was wel ongelukkig! Weer werd hij er pijnlijk aan herinnerd, dat hij slechts een gevangene was, in de macht van een man, die geen medelijden met zijn vader zou kennen, noch met hem. Vrouwe Irma sprak echter verontwaardigd: »Ruprecht van Malligen kan eischen wat hij wil, hij is onbeschaamd en ik vertrouw, dat gij hem een waardig antwoord hebt gegeven, Frederik!«

Toen lachte heer Frederik. »»Kom het halen!« heb ik hem gezegd. En toornig vervolgde hij: »Wij waren met ons zessen, ongewapend, zij elf man sterk, in volle wapenrusting, om ons te tarten. Hij ware laf genoeg geweest, ons te overvallen, anders Doch het kan op een strijd uitloopen en Veit van Salzberg maakt gemeene zaak met hem. Die komt zeker ook een deel van 't geld vragen.«

Ralph kon zich niet langer inhouden, hij riep met trillende stem: »Dan zal vader mij wel nooit kunnen loskopen, want hij is niet zeer rijk en heeft ook nog enkele dagen geleden veel geld verloren.« Toen snelde hij weg, naar buiten. In den grooten paardenstal verbergde hij zich en snikte 't uit, of zijn hart zou breken. Hij kwam weer tot het besluit, het kasteel te ontvluchten, maar weer stuitte hij op de vraag: hoe? Daar kwam nog iets bij. De weg naar huis leidde door een streek, waar de weerlooze reiziger gansch niet veilig was.

Daar stroopten dikwerf de ruwe benden van Ruprecht van Malligen en Veit van Salzberg en in hun roofgierige handen te vallen ware tienmaal erger dan de gevangene van heer Frederik te zijn.

Opeens schoot hem een prachtig plan door 't brein. Als hij zich eens bij den kruistocht aansloot! De losprijs, die toch een soort schuld was, kon dan na zijn terugkomst worden betaald, hij zou in het Heilige Land dapper strijden, veel buit verwerven en zoo zijn vader van een drukkende zorg bevrijden. Had hij eenmaal de kruisgelofte afgelegd, dan kon zelfs heer Frederik hem niet terughouden. Intusschen zou deze — zoo slim was Ralph wel — hem niet laten trekken en bleef de moeilijkheid der ontvluchting nog bestaan.

Plotseling hoorde hij Hendrik, die met luider stemme zijn naam riep.

Ralph stond dadelijk op. Een oogenblik overlegde hij, of hij zijn vriendje deelgenoot van zijn plannen zou maken, doch hij besloot te zwijgen; dat was voorzichtiger en veiliger.

»Waarom liep je zoo opeens weg?« vroeg Hendrik, hem met zijn helderblauwe oogen aankijkend. »Wees maar niet bang voor heer Ruprecht, hij zal je niet in handen krijgen.«

»Dat was het ook niet, maar vader zal zooveel geld niet kunnen betalen, als je vader voor mijn loslating vraagt en als hij 't doet, moet hij misschien schulden maken. Je weet niet, welk een moeilijk ding dit voor een handelaar is.«

»Nu, dan zal ik vader vragen, je zonder losprijs te laten gaan, alhoewel ik je nog graag een poosje hier zou houden; ik speel liever met jou dan met andere jongens. Maar ik moest je roepen; vader wilde het lied van de drie roovers hooren en het is ook spoedig etens-tijd. Dan zul je eens heerlijk zwijnevleesch proeven en zoete mee.«

De beide knapen spoedden zich naar het slot en de burchtheer noodigde Ralph uit, zijn lied nog eens te

zingen. De knaap deed, wat van hem werd gevraagd en had wederom een aandachtig gehoor. Toen hij geëindigd had, zei heer Frederik : »Braaf gezongen, baasje ! Jammer, dat er hier in de buurt niet zoo'n Franciscus of Angelo woont. Ze konden dan hun krachten eens beproeven op mijn bureu. Doch — de zanger moet zijn loon hebben. Wat zal 't zijn ?« Reeds tastte zijn hand in de beurs, toen het Ralph inviel, dat hij een wapen noodig had, als hij ter kruisvaart wilde trekken en terstond antwoordde hij : »Een der kleine handbogen, heer, waarmee Hendrik en ik vandaag geschoten hebben en daarbij een bundel pijlen. Die had ik graag.«

»Zoo,« antwoordde de edelman, »ik zie, dat gij nog niet een koopman zijt in hart en nieren, je bloed is ook nog ietwat krijgshaftig getint. Je zult den boog en pijlen hebben.«

Dietrich werd uitgezonden om het bedoelde te halen en dankend ontving Ralph het geschenk. Op datzelfde oogenblik meldde de hofmeester, dat de maaltijd gereed was en spoedig ging men aan tafel. De vervaarlijke kop van het gedoode varken vormde den hoofdschotel ; verder waren er stukken vleesch, met uien en peper bereid, brood, gebraden kip en wortelen. De burchtheer met de zijnen dronk mede, een zoeten drank, van honig bereid, en ook Ralph vergastte zich aan dien heerlijken drank ; de dienstmannen moesten zich met een kroes bier vergenoegen.

Het was eenigszins een feestmaal ; de tafel was met fijn linnen bedekt en met bloemen bestrooid ; voor men zich neerzette werd door een dienaar water aangereikt, waarin het gezin de handen wiesch, — ook Ralph werd die eer aangedaan. De zilveren bekers aan 't hooger eind en de tinnen kroezen aan 't lager eind der tafel waren blinkend gepoetst en men zat lang aan tafel ; de bedienden evenwel trokken zich spoedig terug, uitgezonderd Rudolf, die, op bevel van zijn heer, enkele jagergeschiedenissen ten beste gaf, waarbij — naar zijn zeggen — zijn grootvader indertijd een gewichtige rol had ge-

speeld. Eens was dien grootvader bijvoorbeeld bijna een groot ongeluk overkomen. Bij de vervolging van een reusachtigen ever struikelde hij over een gladden boomwortel, viel en werd terstond door het dier aangevallen, dat hem met de slag tanden zou dooden, toen plotseling de tanden afknaptten als glas op een steentje, afkomstig van 't Heilige graf te Jeruzalem. Daarop was de ever omgekeerd en vol angst 't bosch ingerend.

Ralph — wiens hoofd vol was van reisplannen — viel den verhaler verblijd in de rede : » Is uw grootvader dan zelf in Kanaän geweest ? «

Daar was Rudolph op zijn praatstoel geraakt. Hij kon uren lang zitten vertellen van 't land Kanaän, Klein-Azië, Egypte en wie hem hoorde spreken, dacht al spoedig, dat de verteller al die landen zelf bereisd had. Doch thans ging de zon onder en vader Sylvester stond op om den avonddienst in de kapel te houden.

Na afloop speelden de knapen nog een poosje op het ruime slotplein, tot vrouwe Irma hen riep om den gewonden Wibald het overschot van den maaltijd te brengen. Vader Sylvester ging met de jongens mee, daar hij de wonden nog moest verbinden. Ralph droeg een vrij zwaar gevulden schotel en Hendrik de genezende zalf, waarvan de goede oude wonderen vertelde. Beter bestond er niet op de heele wereld en 't was een eigen vinding. Toen echter de wonden met het hooggeroemde middel werden behandeld, trok de arme Wibald vreemde gezichten — de zalf was iets bijtend en hij moest zich geweld aandoen, 't niet van pijn uit te schreeuwen. Vader Sylvester troostte hem echter met 't vooruitzicht op een spoedig herstel. Binnen enkele dagen zou het been wel heel zijn. Nu, dat bleek ook werkelijk zoo te zijn ! Drie dagen later kon Wibald het been weer bewegen, tien dagen daarna liep hij weer rond, tot groote vreugde van zijn geneesheer, die meer dan ooit van de groote geneeskraft der zalf overtuigd was en natuurlijk niet vermoedde, dat de patiënt terstond na zijn vertrek de zalf met helder water had afgewasschen. Als pater Sylvester

dan den volgenden avond terugkwam en 't verband losmaakte, zei hij, genoeglijk knikkend: »Krachtige zalf, ze trekt er heelemaal in!« En de arme lijder onderwierp zich gewillig aan een nieuwe kuur, totdat de wond zich sloot en de heilkundige behandeling kon worden gestaakt.

De door de knapen meegebrachte spijsen waren den stumper echter dubbel welkom.

Hendrik zou den volgenden morgen met zijn vader een rijtoer in den omtrek maken en eerst tegen den middag terugkeeren. Ralph kon zich dan oefenen in 't hanteeren van zijn boog, doch toen hij in zijn slaapvertrek alleen was, overlegde hij, of dit niet een geschikte gelegenheid tot ontvluchten was. Niemand zou op hem letten, daar vrouwe Irma urenlang aan haar tapijt zat te werken en de overige kasteelbewoners allen hun bezigheid hadden. Vader Sylvester bracht gewoonlijk de morgenuren in den kleinen kruidhof door of bezocht de zieken in den omtrek. 't Was maar weer de vraag, hoe hij buiten de poort zou komen. Wat hij niet altijd deed, deed hij thans, hij knielde voor zijn leger neer en bad God en de heiligen hem te helpen bij de vlucht en hem op den gevaarvollen weg te beveiligen. Toen legde hij zich neer en sliep weldra rustig in.

Den volgenden morgen werd hij reeds vroeg gewekt door 't blaffen der honden en het getrappel van paarden op 't slotplein en toen hij beneden kwam, zaten heer Hendrik en tien wapenknechten reeds te paard. Vrouwe Irma stond in de binnenpoort en zag de vertrekkenden vroolijk na.

»We gaan naar Kamba,« riep Hendrik nog, »probeer maar, je in dien tijd niet al te erg te vervelen.« Toen dreef hij het dartele Beertje aan en draafde naast zijn vader de slotpoort uit. Men had reeds gegeten, doch voor Ralph was een flink stuk brood en een heerlijk stuk vleesch bewaard, dat hij met smaak opat. Daarop greep hij zijn boog en pijlen en ging naar buiten. Daar stond een kar met twee paarden bespannen en beladen met

ledige biervaten. Terstond begreep Ralph, dat dit zijn kans was. De kar zou naar Weinsberg gaan, van waar heer Frederik zich van bier voorzag. Dit gebeurde eens in de twee weken. Nu was de bodem van een der groote vaten gebroken en vlug kroop Ralph op de kar, waar hij zich, zonder dat iemand het zag, in het vat verborg. Pas zat hij daar — en hij zat er lang niet gemakkelijk — of hij hoorde stemmen bij de kar. Zou men hem bespied hebben, toen hij zich verschool in 't vat?

Vol vrees luisterde hij naar wat de mannen zeiden. »We mogen de vaten wel goed vastsjorren,« sprak er een, »anders konden ze den weg van de oude huifkar wel gaan, die versplinterd in de diepte ligt.« Ralph schrikte. Aan dit gevaar had hij niet gedacht. Ook 't vat, waarin hij zat, kon losraken en met hem naar beneden tuimelen en met hem tegen de rotsen verpletterd worden. Het stelde hem eenigszins gerust te hooren, hoe stevig de vaten werden bevestigd; hij voelde, hoe de mannen twee touwen over het vat slingerden en die onder de kar doorhaalden. Toen zetten de paarden aan en weldra ging 't onder luid gerammel over de brug. De poortwachters benijdden de gelukkige voerlui, die heelemaal naar Weinsberg zouden gaan en dien dag tenminste hun eigen meesters waren. Poortwachters — vonden ze — hadden 't vervelendste, eentonigste baantje hier en ze waren 't lang niet eens met vader Sylvester, die hen aanspoorde, tevreden te zijn met het lot, hun van God toebedeeld, en hun gewichtig werk getrouw te vervullen, opdat zij, als goede Christenen, eens over veel zouden worden gezet. »De oude heeft goed praten,« mopperden ze dan, »hij is zoo vrij als een vogel in de lucht en kan doen en laten, wat hij wil.« En ze wisten niet, hoe de oude man leed en zich kwelde, als hij zijn heer daden zag bedrijven of woorden hoorde spreken, die den Christen niet voegen. En ze wisten niet, hoe gaarne hij die goddelooze woorden en daden streng bestraft had, doch dikwijls zweeg, uit vrees voor een geweldige uitbarsting van toorn.

Ondertusschen hotste de kar op den hobbeligen weg voort. Epp liep bij de paarden, twee andere mannen gingen achter de kar aan om het voertuig bij steile hellingen tegen te houden en voor een veiligen afrit te zorgen. Zoodra het moeilijkste deel achter hen lag keerde een hunner terug en de beide anderen zetten hun weg naar beneden voort. Eindelijk werd de landweg bereikt, waar in 't geheel geen gevaar meer was; de beide mannen plaatsten zich voor op de kar en zetten de paarden in draf. Dat was voor den vluchteling in zijn ton een ware kwelling. Reeds had hij zijn hoofd een paar maal gevoelig gestooten, thans was heel zijn lichaam in voortdurend schokkende beweging en 't was bijna niet uit te houden. Een voordeel had deze pijnlijke zit echter. De kar rammelde zoo hevig, dat de beide mannen geen geregeld gesprek konden voeren en wanneer er van tijd tot tijd een smartkreet uit de ton klonk, bereikte die 't oor der voerlui niet. Toch verlangde Ralph hartelijk naar 't eind van den rit; doch voort ging 't, altijd maar voort, en hij was zekerder in zijn houten gevangenis opgesloten, dan in 't kasteel van heer Frederik. Daar schoot 't hem in de gedachten, dat men hem zou missen op 't slot en misschien zou vermoeden, dat hij met de kar was ontvlucht. Rudolf zou hem dan spoedig op de hielen zitten en in gevangenschap terugvoeren. Voor hij het voertuig achterhaalde, moest Ralph dus weg zijn. In de verte klonk paardenge-trappel en hij vreesde, dat dit zijn vervolgers waren, doch al spoedig besloot hij, dat de ruiters-toet van den kant van Weinsberg kwam. Hij bemerkte, dat de kar zijwaarts uithaalde; plotseling viel er een hevige slag op de ton, waarin hij verscholen zat, er werd iets geschreeuwd en verder niets. De kar reed weer vlug verder. Was Ralph een weinig bevreesd geweest, de beide voerlieden niet minder. De ruiters-toet bestond uit een twaalfstal mannen, met Veit van Salzberg en Ruprecht van Malligen aan 't hoofd. De eerste had zijn zwaard getrokken, toen hij in de voerlui mannen van den Eichenstein herkende en in moedwil naar de

kar geslagen, terwijl hij riep : »Zeg je heer, dat hij een gierige schobbert is, maar dat we wel wat van hem los zullen krijgen !« Weg draafden de ruiters en 't gevaar was voorbij. Hadden de beide roovers geweten, wie in de ton zat, ze zouden Ralph zeker hebben meegevoerd.

't Was misschien na een vier uren rijdens, dat de kar plotseling stilstond. De beide mannen sprongen af en slaakten een luiden zucht. Ralph in stilte ook.

»Hè, Epp,« zei de een, »daar ben ik zoo stijf als een paal en al mijn leden doen pijn van het gerammel op die kast. 't Zou wel goed zijn, een uurtje te rusten hier.«

»Ja,« antwoordde Epp, »en mijn tong is zoo dor als oud leer. Gelukkig, dat baas Erkart koel bier tapt en dat ik in uw'tasch een paar zilverstukken heb hooren rammelen. Gij betaalt mijn gelag en ik deel met u dezen zwijnsbout, die ik vanmorgen toevallig vond.« Uit zijn groflinnen opperkleed kwam een stuk malsch vleesch te voorschijn.

»Top !« riep Karel, »maar we moeten eerst de paarden verzorgen. Zullen we de kar 't erf oprijden of hier laten ?«

»We spannen uit en brengen de paarden in de weide achter 't huis. De leege vaten zullen niemands eerlijkheid op de proef stellen. Kom, aangepakt !«

Er rammelden kettingen, er klonken ongeduldige uitroepen tegen de paarden en toen werd alles stil. Epp en Karel verwijderden zich met de dieren en eenzaam bleef de kar staan. Na nog eenige minuten te hebben gewacht, waagde Ralph het, zijn hoofd door de opening in het vat naar buiten te steken. Hij zag niets dan bosch ; de herberg moest aan de andere zijde liggen. Heel ver kon hij het hoofd echter niet naar buiten steken ; hierin werd hij verhinderd door het strak aangehaalde touw. Vlug bezonnen trok hij zijn dolk, sneed het touw door en werkte zich uit de ton, waarbij hij zijn boog en pijlen niet vergat mee te nemen. Daarop klom hij van de kar, keek naar de zijde, waarheen zich de beide mannen hadden begeven en onderdrukte met moeite een kreet van

blijdschap. Zonder dat iemand hem kon zien, daar hij door struikgewas langs den weg aan ieders oog onttrokken werd, kon hijzelf de knechten van heer Frederik bespieden, die water putten voor de paarden en daarna het vuil uitziende huis binnentraden. Ralph wachtte niet langer, hij stak den weg schuin over, zorg dragende, buiten 't uitzicht der vensters van de herberg te blijven en verdween in 't bosch. Hij drong door de dichte struiken, nu en dan stilstaande en angstig luisterend, of men hem ook volgde. De stilte werd hier door niets verbroken en bemoedigd spoedde hij zich voort. Hij wondde zich aan scherpe doornstruiken, die zijn kleeren deden scheuren, hij gleed uit op den gladden grond, doch 't deerde hem niet, hij voelde de pijn niet, voort snelde hij, altijd voort. Enkele hazen en konijnen sprongen schuw voor zijn voeten op, een troepje herten verdwenen, snel als de wind, hij lette er niet op. 't Bosch werd minder dicht, 't kreupelhout maakte plaats voor hoogopgaand geboomte en nu kon hij vlugger loopen. En steeds dieper drong hij 't woud in, om maar een grooten voorsprong op zijn vervolgers — zoo die er waren — te verkrijgen. 't Was een eenzame, eentonige streek, die hij doortrok. De grond was met dorre gras-halmen bedekt en steenachtig. Schoon hij nu al twee uren lang liep, had hij nog geen menschelijke woning gezien. Gelukkig had hij 's morgens een dikke korst brood bij zich gestoken, voor de honden bestemd. Thans nuttigde hijzelf het harde brood en 't speet hem alleen maar, dat het stuk niet grooter was en dat hij er geen dronk water bij had, maar nergens was een beekje of een bron te ontdekken. Hij begon nu ook vrijwat vermoed te worden en liet zich eindelijk op den grond vallen om een poosje uit te rusten. Toen, plotseling, knielde hij neer, nam 'zijn muts van 't hoofd en dankte den Heer, die hem tot hertoe had geholpen. Tranen sprongen hem in de oogen, tranen van blijdschap. O, hoe zoet was 't, vrij te zijn, onverhinderd te kunnen ronddolen in de ruime schepping!

. . . . en werkte zich uit de ton

't Meest nu — naar den stand der zon te oordeelen — middag zijn. Hij vertoefde hier ruim een half uur en zwierf toen verder, 't zuiden in. De boomen stonden hier minder dicht, ja, eindelijk vertoonde 't bosch groote open plekken en de bodem werd steenachtiger. 't Was hem al spoedig duidelijk, dat hij 't heuvelland introk. Zoo liep hij weer een uur ver, rustte nogmaals en zette dan zijn weg weer voort. Nog steeds geen menschelijke woningen! Dit verontrustte hem ten laatste. Was hij misschien in een geheel onbewoond land geraakt? Doch neen! in de verte steeg een rookwolkje op tusschen 't geboomte. Daar woonden dus menschen en Ralph versnelde zijn schreden, want hij had grooten honger en dorst. Uitgeput kwam hij aan in een dorpje, dat uit een twintigtal armoedige hutjes bestond. Hij trad op 't eerste het beste toe, opende de lage deur en stapte binnen. Een oud vrouwtje zat op een bank bezems te binden. Ze keek verwonderd op, toen de knaap binnentrad, maar wenkte hem, nader te komen. Ralph liet zich op een bankje neervallen en vroeg om brood en een beker melk. De oude vrouw verstond hem niet — ze was stokdoof. Toen hij dit bemerkte, wees hij naar zijn mond en deed of hij at. Tegelijkertijd haalde hij een geldstukje uit zijn beurs en reikte dit de vrouw toe. Ze begreep hem terstond en haalde een stuk bruin, hard brood uit een kast, doch nam tegelijkertijd het geldstukje aan. Daarop verdween ze door een zijdeur, om spoedig met een nap heerlijke melk terug te keeren, die de dorstige knaap met lange teugen leegdronk. Toen hij haar toeriep, dat hij gaarne nog een poosje zou willen rusten, knikte ze toestemmend en zei: »Ja, 't is melk van een witte geit!« Ralph was te moe om te probeeren een gesprek met haar aan te knopen; hij zweeg dus, maar bleef zitten en het vrouwtje vatte het bezembinden weer op, zonder een woord te spreken. Na een poosje vielen Ralphs oogen toe en geraakte hij in een diepen slaap, waaruit hij werd gewekt door 't binnentreden van een jongen kolenbrander, wiens zwarte gelaat echter zulke goedige trekken ver-

toonde, dat geen kind bang voor hem zou worden. Het was de zoon en tevens de kostwinner der oude vrouw. Daar de duisternis nu begon te vallen, vroeg en verkreeg Ralph verlof, den nacht in de hut door te brengen. Hij vertelde, dat hij op weg was naar het kruisleger, dat hij uit Frankfort afkomstig was en door een ridder was gevangen genomen. Zijn mededeelingen wekten in 't geheel niet de verbazing of belangstelling van den jongen kolenbrander, die met veel meer genoegen naar 't gepruttel der meelpap in den ijzeren pot over 't vuur scheen te luisteren, en daar dit, om de waarheid te zeggen, ook voor Ralph welluidender muziek was, zweeg hij maar en wachtte. Eindelijk was de maaltijd gereed. De pap werd over drie houten nappen verdeeld en spoedig hadden de houten lepels druk werk de hongerige monden te vullen. De jonge gastheer wierp een verschen bos stroo op den grond van 't woonvertrek, verdween met zijn moeder door de zijdeur en de knaap kon gaan slapen, als hij wilde. Er werden dus al heel weinig plichtplegingen gemaakt, maar Ralph vond 't zoo juist goed. Hij legde zich geheel gekleed op het stroo neer en was bijna in slaap, toen het moedertje nog eens verscheen en een kleed over hem uitspreidde. Daarbij gaf ze hem een zak, gevuld met droge blaren, tot hoofdkussen en verliet hem met den wensch, dat de heiligen hem mochten bewaren. Hij was getroffen door haar teedere zorg, riep haar toe »God zegene u« en alhoewel ze 't niet verstond, begreep ze best zijn bedoeling. Ze knikte lachend en ging heen. Geen minuut later sliep Ralph als een roos.

Terwijl Ralph rustig sliep, was op den Eichenstein alles nog aan 't zoeken. Men had het verdwijnen van den knaap eerst gemerkt, kort voor heer Frederik van Kamba aan den Rijn terugkeerde. Onderweg had Hendrik zijn vader verzocht, Ralph zonder losprijs vrij te laten, omdat koopman Erschmidt de groote som toch niet zou kunnen betalen en Ralph zoo'n goeie jongen was.

Lachend had de edelman geantwoord, dat, daar de

gevangene een vriend van zijn jongen was, de zaak wel niet al te streng behandeld mocht worden. Verdere toezegging deed hij niet, maar Hendrik vatte moed en sprong bij het thuiskomen vlug van zijn paardje, om de eerste bringer van 't blijde nieuws te zijn. Welk een teleurstelling! 't Geheele dienstpersioneel van 't slot liep te zoeken, zelfs vader Sylvester holde zalen en gangen door. Beschaamd en bevreesd trad Rudolf voor zijn heer en meldde, dat de jonge Frankforter nergens te vinden was. Wel was de jager een vrij man en had hij geen mishandeling te vreezen, doch hij verwachtte niet anders, dan weggezonden te worden en gaarne zou hij op den Eichenstein zijn gebleven. Pater Sylvester vermoedde dit en deed een goed woord voor den man, dat, naar het scheen, in goede aarde viel. Het kwam bij den ridder tenminste niet tot een uitbarsting van hevige gramschap. Wellicht dacht hij er aan, hoe Rudolf nog gisteren zijn leven voor hem had gewaagd.

»Is er overal gezocht?« vroeg hij en toen men hierop bevestigend antwoordde, zei hij beslist: »Dan is de deugniet ontvlucht! Heeft hij zijn boog meegenomen?«

Het wapen was nergens te vinden, wat het vermoeden bijna tot zekerheid maakte. Toen de poortwachters onderzocht werden, ontkenden deze ten sterkste, dat de knaap door de poort was gegaan. Men had de poort alleen geopend, om de bierkar met de leege vaten door te laten.

»Hij kan zich in een der vaten verscholen hebben!« riep Rudolf opeens.

Ja, dat kon, maar dan moesten de beide karrevoerders hem toch ontdekt hebben. De kar was nog niet terug en Rudolf werd met twee anderen uitgezonden, om terstond de kar tegemoet te rijden en een onderzoek in te stellen. Een minuut later galoppeerden de drie ruiters de steile helling af en na twee uren te hebben gereden, zoo snel de paarden maar konden loopen, zagen ze de kar in de verte naderen. De avond begon te vallen en Epp en Karel schrikten niet weinig, toen ze de ruiters op zich toe zagen stuiven. Meenden ze eerst, met roovers te doen

te hebben, hun schrik verminderde niet, toen ze den jagermeester herkenden, die hun een fors »halt !« toeriep. Rudolf sprak hun barsch toe : »Waar is de jonge Frankforter gebleven, die in een der tonnen verstopt zat ?« Hij wist niet, dat dit werkelijk was gebeurd, doch sprak zoo stellig, in de meening, dat zij den knaap bij diens vlucht hadden geholpen. Nu was de schrik der mannen, die aan den gestolen zwijnsbout dachten, nog grooter. Er wachtte hun nu stellig een vreeselijke straf, en huiverend dachten beiden aan de ondergrondsche gevangenholen. Jammerend betuigden beiden, van 't geheele geval niets af te weten en hun ondervrager kende zijn volkje genoeg, om te zien, dat ze waarheid spraken. De scherpe blik van den jager ontdekte echter, dat een der nieuwe touwen, waarmee de vaten waren vastgesjord, doorgesneden en de beide einden toen weer waren aangeeknoopt. Hij dacht, hier een spoor te vinden, doch de voerlui vertelden, hoe heer Veit van Salzburg met zijn zwaard op een ton had geslagen en toen was't touw zeker geraakt. Die oplossing scheen heel juist en ontevreden keerden de drie ruiters huiswaarts. Hun tocht was vergeefs geweest, evenals 't nog steeds voorgezet onderzoek op 't kasteel. Toen 't duister werd, ontstak men fakkels en zocht in de zalen van 't kasteel, op den wachttorens, daalde af in de kelders, keek in de stallen, hooi- en korenbergen en riep luide Ralph's naam. Men gebod de honden te zoeken, doch ze begrepen niet, wat van hen gevraagd werd, sprongen blaffend in 't rond en maakten veel leven. Eindelijk gaf men 't op en toen den volgenden morgen koopman Erschmidt's gevolmachtigde verscheen om over den losprijs te onderhandelen, deelde heer Frederik hem mee, dat de knaap ontvlucht — of verongelukt was. Hij verzocht den koopman, zelf over te komen, wanneer hij hem als gast zou ontvangen. Deze voldeed hieraan, was radeloos en deed den ridder bittere verwijten, die heer Frederik kalm aanhoorde — hij wist zich niet vrij van schuld en voelde medelijden met den armen vader. Samen zochten ze nog

twee dagen ; toen gaf ook Erschmidt alle hoop op en keerde naar Frankfort terug, bedroefd, doch minder verbitterd, daar hem uit alles bleek, dat zijn jongen buitengewoon vriendelijk op den Eichenstein was behandeld en zijn lot ieders medelijden wekte. 't Geschil werd ook door de beide mannen spoedig vereffend, vooral door de toegevendheid van heer Frederik.

Ondertusschen was de vluchteling, na den nacht in de kolenbrandershut te hebben doorgebracht, vroegtijdig op pad gegaan. Hij wendde zich naar het Zuiden. »Ruwe Alp« wordt deze streek thans genoemd en ook Ralph ondervond, dat hij nu juist geen lusthof doorreisde. De menschen in de armelijke dorpen op zijn weg waren niet onvriendelijk, doch zagen er zeer behoeftig uit en namen gaarne betaling voor de levensmiddelen, die de jongen vroeg. Zijn beurs werd al vrij licht.

't Was de derde dag na zijn vlucht, tegen den middag. Ralph had een uur geleden een flink ontbijt met een paar eieren gebruikt, heerlijk gerust en wandelde nu welgemoed voort ; 't ging bergopwaarts en toen hij op den top van 't gebergte was gekomen, wenschte hij zich toch geluk, thans te kunnen afdalen. 't Was een warme dag en met blijdschap begroette hij een beukenwoud, aan welks zoom een beekje liep. Hier zette hij zich neer. De vogels floten liefelijk, een specht hamerde duchtig tegen een boomstam en vloog lachend verder ; roodbruine eekhorentjes wipten vlug in de toppen der boomen en verbaasden den knaap door hun nooit missende sprongen. Eensklaps zag hij twee vurige oogen op zich gevestigd. Hij schrikte en tastte naar zijn boog. 't Dier was geelbruin met een wittè keel en schuifelde zacht op den knaap toe, kennelijk met het doel, hem te bespringen. 't Was een wilde kat, en Ralph wist, dat die vijand niet licht te achten was. Op eenige schreden van de plek, waar hij zich had neergezet, was 't hol van dit roofdier, dat zich, of zijn jongen misschien, bedreigd waande. Ralph legde vlug een pijl op den boog, mikte en trok af. Weg snorde de pijl en doodelijk in den kop getroffen

deed het dier nog één sprong, om dan neer te vallen. Juichend snelde de jonge jager toe. 't Was een mooi dier, zacht en fijn behaard; de haren waren langer dan die der huiskat, de staart veel dikker, de kop, die van boven gestreept was, minder plat. Met zijn dolk sneed Ralph den pijl uit en bergde dien in den koker. Toen wierp hij het doode dier, dat zoo groot als een vos en zeer zwaar was, in de struiken, keek scherp uit naar voren en luisterde. Ja, ongetwijfeld, er waren jagers in 't bosch, hij kon de horenstooten vrij duidelijk onderscheiden.

Spoedig daarna hoorde hij 't diepe gebas van jachthonden en nu snelde hij voort, begeerig, de jacht te zien. Zoolang hij zich tusschen de boomen bevond, was dit niet wel mogelijk, maar na eenige minuten te hebben geloopt, bereikte hij een boomlooze hoogvlakte, misschien wel een uur lang en breed, omzoomd door beukenbosschen en bedekt met struikgewas. Plotseling ontdekte hij, heel in de verte, den jachtstoet, in vollen ren. 't Was een wilde-zwijnenjacht en de jagers moesten er een gansche kudde vervolgen, want terwijl op de eene plaats een kring werd gevormd, om iets, wat Ralph niet kon ontdekken, renden andere ruiters door. Straks verdwenen ze weer in 't bosch aan den rand der vlakte en werden spoedig door de overigen gevolgd. De knaap stond nog in de verte te turen, of de stoet misschien nog eens te voorschijn zou komen, toen hij, recht voor zich uit, de struiken zag bewegen. 't Was, of iemand er zich snel en met kracht een weg door baande en dat was ook zoo, doch die iemand was een groote ever, wiens haren recht overeind stonden. De woeste oogen en de blinkende slag tanden gaven 't dier een vreesaanjagend uitzicht en Ralph ijsde bij dit gezicht. Hij besepte 't gevaar, waarin hij verkeerde. Geen boom was er in de nabijheid, waarin hij zich kon redden; snuivend kwam 't monsterdier nader en radeloos van angst ijld de knaap weg, loopend, springend, zooals hij nog nooit geloopt had. Hij hoorde zijn vervolger dicht achter zich en toen kwam 't als een noodkreet over zijn lippen:

»Red me, o Heer, want ik zal 't kruis aannemen!« Duizend gedachten schoten hem bliksemsnel door't hoofd, hij vatte 't voornemen op, een godvruchtig leven te leiden, al zijn te veroveren schatten aan de kerk te geven na eerst den losprijs te hebben betaald. En toen dacht hij opeens niet meer — zijn vijand was achter hem — hij voelde zich een ondeelbaar oogenblik licht en luchtig als een vogel

Ralph was van een steilte gestort. In zijn angst had hij ze niet eens bemerkt. De ever bleef aan den rand verwonderd staan. Zulk een plotseling verdwijnen ging zijn varkensbegrip te boven. Hij keerde zich om en liep 't bosch in.

IV.

VADER JOHANNES.

Hoe lang hij bewusteloos terneerlag, kon Ralph zich in 't geheel niet voorstellen. Toen hij de oogen weer opsloeg, bevond hij zich in een kleine hut, waar vriendelijke handen hem een zacht strooleger hadden gespreid. Hij wilde opspringen, om te zien, waar hij was, doch een hevige pijn in 't been deed hem kreunend op 't bed terugvallen. Nu herinnerde hij zich, wat er voorgevallen was, zijn vlucht van den Eichenstein, den zwerftocht door 't gebergte en den onverwachten aanval van het ondiër, gevolgd door den val in de diepte. Wie had hem echter gevonden en hier gebracht? Hoe lang had hij hier al gelegen? Ralph moest wel geduldig op de komst van de hutbewoners wachten — hij was aan zijn plaats gekluisterd.

Hij begon het inwendige der hut wat nader te bekijken. De beide vensteropeningen waren klein en een er van was met een luik gesloten, evenals de deuropening, zoodat er slechts een zwak licht van buiten binnendrong;

doch daarbuiten moest 't volle dag zijn, want hij hoorde de vogels kweelen en een paar geiten blaten. De schemering binnenshuis belette hem, alles goed te zien. Toch bemerkte hij al heel spoedig, dat het geen gewone hut van een boer was. Ten eerste was alles wel armoedig, doch ook rein en net; in de tweede plaats getuigden een paar boeken, die op een plank tegen den wand lagen, van een zekere mate van beschaving der bewoners. In een hoek der hut, doch zoo, dat het volie licht er op viel, was een schilderij gehangen, die den knaap terstond trof. Het herinnerde hem den Eichenstein, waar hij het kunstige tapijt had bewonderd, waaraan vrouwe Irma werkte. 't Motief was hetzelfde: De intocht des Heeren binnen Jeruzalem. Ralph vond het schilderij niet mooi. In het rijke, welvarende Frankfort had hij dikwijls meesterstukken gezien en toch trof hem hier iets bijzonders in de voorstelling. Wat, daarvan kon hij zich geen rekenschap geven, maar onwillekeurig bleven zijn blikken rusten op de Christus-figuur, tot eenig gerucht buiten de hut hem deed opschrikken. Het deurluik werd weggenomen en er trad iemand binnen. Het was een krachtvol grijsaard, wien een zilverwitte baard over de breede borst golfde. Zijn kleeding bestond uit een bruine pij, om den middel vastgesnoerd met een koord, waaraan een houten kruis hing. Hij droeg een soort sandalen. Uit zijn vriendelijke, heldere oogen straalde Ralph een vroolijk licht tegen en met zachte, welluidende stem zei hij, met eenigszins vreemden tongval: »Wel, jonge vriend, dat is gelukkig, dat ge eindelijk wakker wordt. Hoe gaat 't op 't oogenblik, is de pijn weg?«

Ralph was wat verward. Hij antwoordde niet terstond. Eindelijk vroeg hij: »Waar ben ik hier en wie zijt gij?«

De grijsaard antwoordde goedmoedig: »Ge zijt zeker van de sieilte gevallen. Gisteren vond ik u, toen ik kruiden zocht, bloedend en buiten kennis in de struiken. Uw been was erg gekneusd en ik was bang, dat ge een hersenschudding had gekregen. Ik heb u naar mijn hutje gedragen en zal u verzorgen. Als ge me zegt, waar uw

ouders wonen, wil ik hun tijding doen toekomen, opdat ze niet al te ongerust over uw uitblijven zijn.«

Ralph voelde zich plotseling door een duizeling bevangen. Hij zei nog : »Ik kan niet naar huis terugkeeren en ik woon heel ver van hier.« Toen sloot hij de oogen en viel weldra in een verkwikkenden slaap.

De grijsaard zette zich op een bank bij hem neder en aanschouwde den slapende aandachtig. De jeugdige geelaatstrekken waren zoo kalm, dat het den oude goed aan zijn hart deed, daar op te staren. Hij boog zich over het been van den knaap, dat in linnen doeken was gewachteld. Voorzichtig maakte hij de doeken los en verwijderde de kruiden, die op de wondeplek lagen ; ze werden door frissche planten, zoo juist meegebracht, vervangen. Toen hij daarop 't verband weer om 't been legde, werd de patiënt even wakker, glimlachte en sliep opnieuw in. Eindelijk legde hij nog een natten doek op 't hoofd van den knaap en zette zich toen aan de tafel neer.

Een stuk bruin brood, een beker melk en een paar eieren vormden zijn sober middagmaal. Hij plaatste een beker melk binnen 't bereik van zijn kleinen gast en verliet toen zacht de hut, waarvan hij de deur zorgvuldig sloot.

Ralph sliep maar door en die slaap deed hem goed. Eindelijk — de zon daalde reeds in 't Westen terneer — ontwaakte hij geheel verfrischt, bij het binnentreden van zijn gastheer, die een paar geiten met zich voerde.

Thans zag Ralph, dat er in den zijwand der hut nog een deur was, die naar een klein schuurtje voerde — het verblijf van de geiten en een aantal kippen. Ook deze gevederde huisdieren zochten reeds onder druk gekibbel hun slaapplaatsen op.

Zoodra de geiten op stal gebracht en gemolken waren, kwam de oude man bij Ralph's leger zitten en vroeg hem, hoe het ging.

»O,« antwoordde deze, »'k geloof, dat ik weer heelemaal beter ben. Ik voel me zoo frisch als 't maar kan.

Alleen mijn been,« — en hij lichtte het gekwetste lichaamsdeel iets op — »is nog verbazend stijf. Ik zou . . .«

Hij voltooide den zin niet. »Ik zou wel graag een stuk brood hebben,« lag hem op de tong, doch hij zweeg verlegen. De verlangende blik, die hij echter naar het brood op de tafel wierp, sprak duidelijk genoeg en werd dan ook terstond begrepen.

»Kom, er is eetlust, zie ik,« sprak de oude, »en dat is een goed teeken. Drink alvast dezen beker melk uit, terwijl ik het avondmaal bereid.«

Hij trok een klein luikje in de zoldering open, bracht in 't midden der hut op den leemen vloer wat droge bladeren en dor rijshout bijeen en sloeg met een vuurslag vuur. Spoedig steeg een heldere vlam op, een ijzeren drievoet werd over 't vuur gezet en de geur van gebakken spek en boonen deed de reukzenuwen van den hongerigen knaap aangenaam aan. Zijn neus ging te gast en hij vond, dat het vreeselijk lang duurde, voor de maaltijd gereed was. Eindelijk was 't zoover. Twee houten schotels en lepels van eigen maaksel werden op tafel gezet, 't brood gesneden, de bekers met melk gevuld. 't Opstaan kostte Ralph minder moeite, dan hij had verwacht en de oude ondersteunde hem daarbij met krachtige hand. Eerbiedig en hartelijk dankte deze laatste zijn hemelschen Vader voor de spijs en smeekte daarover den zegen af. Ook bad hij voor 't spoedig herstel van den knaap, die zijn leven voor de tweede maal uit Gods hand had ontvangen. Ralph sprak hem van harte het »amen« na. Hij gevoelde, deze man vreesde God en dit deed hem rustig en vol vertrouwen neerzitten.

Het eenvoudige maal smaakte den jongen uitmuntend en daar zijn vriendelijke gastheer hem aanmoedigde, toe te tasten, deed hij de tafel alle eer aan. De ander at weinig, doch verheugde zich in stilte, toen hij den kleinen zwerver zoo heerlijk zag smullen. Na afloop noodigde de oude hem uit te vertellen, wie hij was en hoe het ongeluk was geschied. Ralph vertelde alles uitvoerig, zijn gevangeneming en de reden daarvan, de

waarschijnlijke geldverlegenheid zijns vaders, zijn vrees voor verscherping der gevangenschap, indien zijn vader eens gansch onmachtig was, den losprijs te betalen, het heerlijke plan, dien losprijs in 't Heilige land zelf te veroveren, zijn ontvluchting van 't kasteel en zijn lotgevallen op de vlucht. Opeens dacht hij aan zijn boog. De grijsaard wist daarvan niets, doch beloofde hem er morgen naar te zullen zoeken. Toen 't verhaal geëindigd was, schudde de oude 't hoofd.

»Hoor eens, m'n jongen,« zei hij, »dat plan, zelf den losprijs te gaan winnen, kan ik niet goedkeuren. Als gij met die bedoeling heentrekt, is uw zaak niet goed. En bovendien hebt ge niet uws vaders toestemming ! Neen, neen, daar kan geen zegen op rusten.«

Ralph sloeg de oogen even neer voor den helderen, doordringenden blik des grijsaards. Toen antwoordde hij : »Ik ga niet alleen om mijn losprijs te verdienen, ook om de pelgrims te helpen verlossen van de booze Turken en 'k weet zeker, mijn vader zou mij zijn toestemming niet weigeren, want hij bewonderde den moed der kruisjongens.«

Weer sloeg hij zijn oogen neer, want beter dan iemand anders, wist hij, dat zijn vader de geheele onderneming ook zeer roekeloos vond.

»Men kan iemands moed nog wel bewonderen, zonder zijn daden goed te keuren,« zei de oude, »maar in elk geval zal uw vader zeer ongerust zijn over u en gij hebt zijn toestemming niet. De weg van ongehoorzaamheid aan de ouders kan nooit de weg zijn, waarop kinderen den zegen van God zullen ontvangen.«

Ralph gaf 't echter niet gewonnen. Hij zei : »Toch moet ik gaan, want toen ik in zoo'n groot gevaar was, gisteren, heb ik beloofd, ter kruisvaart te zullen trekken en alles wat ik buit maak, wil ik aan de kerk schenken, na eerst mijn losprijs te hebben betaald. 't Spijt mij echter, dat vader niets van mijn plan weet en ongerust over mij zal zijn, maar ik durf niet terugkeeren, want hoe gemakkelijk kon ik in handen der ridders vallen !«

De grijsaard antwoordde : »Uw belofte moet gij houden, dat is waar, doch 't was niet goed, die belofte af te leggen. Zeg mij, denkt gij waarlijk, dat gij, die nog een knaap zijt, de overwinning zult kunnen behalen op de woeste, in den krijg bedreven Turken? Ik wil niet eens spreken van de gevaren der reis. In de tweede plaats vraag ik, of 't wel goed zou zijn, uw geld, als ge dat hadt verkregen, aan de kerk te geven, of aan een klooster. Gij ziet mij verwonderd aan, doch luister.« De grijze wees naar de schilderij. »Daar ziet ge den Heiland, naar wien onze kerk zich de »Christelijke« noemt, op zijn tocht naar Jeruzalem. Van Hem werd gezegd, dat Hij arm was en zachtmoedig. Maar onze kerk is niet arm, evenmin als hare priesters. Onze kerk is niet zachtmoedig, evenmin als hare dienaren. Weelde en overdaad, misdaad en geweld heerschen in en door de kerk. Zij regeert over groote landstreken, zij voert oorlogen en voert legers aan, zij doodt, wie den vinger naar haar uitsteken en laat de armen, haar kinderen, in gebrek en ellende omkomen. O, Ralph, daar leefde, om maar één voorbeeld te noemen, in Italië een edele man, Arnold van Brescia. Hem ging de zonde der kerk ter harte, evenals ze 't mij doet. Hij verhief zijn stem als een profeet, met kracht, en eischte, dat ze zich zou losmaken van dien wereldschen luister, dat ze in de voetstappen des Heeren zou treden, die zeide : »Mijn Koninkrijk is niet van deze wereld.« Doch de kerk wilde niet luisteren, ze wilde haar purper, haar weelde, haar macht niet opgeven en . . . de vlammen hebben de stem van Arnold van Brescia gesmoord, zooals thans in 't Zuiden van Frankrijk de stemmen van duizenden zijn tot zwijgen gebracht door de bloeddorstige scharen van Simon de Montfort en den abt van Citeaux.

En in vele kloosters is de toestand eveneens treurig. De rijkdom is hun vloek. Vroeger leefden de monniken in vrome afzondering, in armoede ; ze waren matig en arbeidzaam, ze verzorgden de armen, namen vreemdelingen in bescherming, verpleegden de zieken en velen

deden vrijwillig van hun rijkdommen afstand om alleen voor den Heer te leven. Doch toen de kloosters groote inkomsten verwierven verdween de Christelijke zin en thans weergalmen hun zalen vaak van 't feestgedruisch, in plaats van vrome lofzangen en de broeders trekken liever ter jacht, ja ten strijde, dan dat ze bidden in hun cellen of henengaan om troost te brengen aan wie troost behoeven.«

De oude was aangedaan, zijn oogen vulden zich met tranen en toen hij eindelijk zweeg, bleef hij met gevouwen handen zitten, alsof hij bad voor de kerk, die zoo diep van haar Koning verviel.

't Was inmiddels duister geworden en stil zaten de beiden neer, in gedachten verdiept. Ralph wist niet, wat te zeggen en de oude scheen alles om zich heen vergeten te hebben. Plotseling klonken er voetstappen buiten de hut, de deur werd geopend en een jonge vrouw trad binnen. Ze was zeer armoedig gekleed, zooals Ralph zag, toen de oude den smeulenden gloed in 't vuur aanblied en enkele dorre takken vlam vatten. Blijkbaar was ze zeer bedroefd, haar oogen waren vol tranen en snikkend wrong ze de handen. Er kwam echter geen woord over haar lippen. De oude was de eerste, die sprak.

»Wel, als ik me niet vergis, zijt gij 't, Greta! Wat brengt je zoo laat hier?«

»De angst, vader Johannes. Ik smeed u, och, help mij toch uit medelijden.«

En opeens in tranen uitbarstende, liet ze zich op de bank neervallen.

»'k Wil je graag helpen, als ik kan, maar vertel eens, wat er gebeurd is.«

»Zooeven zond ik onzen kleinen Arnold naar buiten om een armvol hout voor 't vuur te halen. Hij haalde een grooten bos en legde dien op 't vuur, dat al wat begon op te vlammen. Opeens gilde hij: »een slang!« En ja, daar kronkelde even een adder aan zijn vingertje; het beest viel in 't vuur en kroop weg. O, vader Johannes, kunt gij ons helpen?«

De oude was snel opgesprongen. Uit een kist haalde hij een kruikje en enkele andere zaken, greep een dikken stok en sprak: »Nu vlug op weg! Ralph — over een paar uren hoop ik terug te zijn. Ga alvast maar rustig slapen. Wacht, 'k zal je nog even neerleggen.« Voorzichtig, doch snel pakte hij den knaap op en hielp hem naar bed. Toen doofde hij 't vuur, wenschte zijn gast een goeden nacht en vertrok met de vrouw, terwijl hij de deur weer zorgvuldig sloot.

Ralph luisterde naar de in de verte wegstervende voetstappen. Nu hoorde hij niets meer — hij was heel alleen in de hut, en die hut stond stellig op een eenzame plaats, want niets hoorde hij, dan de geluiden uit 't bosch — kreten van nachtvogels, 't geschreeuw van een hert en heerlijk schoon het lied van den nachtegaal, die in zijn vogelentaal den Schepper prees, die den hemel heeft geschapen met zijn millioenen flonkerende sterren en die de maan haar stillen glans heeft geschonken. Het licht der maan viel nu door 't geopend luik in de hut en speelde om de donkere lokken van den knaap, die lag na te denken over wat vader Johannes hem had gezegd. Eindelijk vielen zijn oogen toe.

Ondertusschen had vader Johannes met zijn geleidster, na een half uur snel te zijn voortgestapt, een klein dorpje bereikt. Voor een armoedig hutje bleven ze staan. »Hier is het« zei de vrouw, terwijl ze de lage deur openstiet en binnentrad in de donkere ruimte. De grijsaard ontstak eene kaars, zette die in een klem aan den wand, en keek rond naar den gebeten knaap. Die lag sprakeloos op een bank en keek angstig in 't rond.

De oude goot uit de meegebrachte kruik een weinig in een beker; een doordringende brandewijnlucht verspreidde zich door 't vertrekje. Hij boog zich over den knaap en zeide: »Drink dit eens gauw op, beste vent. Dat zal je goed doen. Flink zoo! Nu nog maar wat. 't Smaakt niet leelijk, is 't wel? Morgen zullen we de booze slang zoeken en dooden.«

De kleine jongen dronk gewillig en nog eens en nog

eens. Verwonderd keek de vrouw toe. »Zult ge het beest niet bezweren, goede vader?« vroeg ze eindelijk, daar ze in vader Jhannes een soort toovenaar zag.

»Met tooverkunsten heb ik niets te doen,« antwoordde deze, »onthoud dat eens en vooral, Greta. Toovenaars, of zij, die beweren, dat te zijn, zijn bedriegers. Ik geef geneesmiddelen, die onder Gods zegen den knaap zullen doen herstellen. Haal nu een kom water.«

De gebeten hand werd flink afgewasschen ; plotseling sneed de oude met een gereedliggend vlijmscherp mes in den vinger, bracht terstond zijn mond aan de wond en zoog er met alle kracht aan. Arnold begon vreeselijk te huilen en trachtte de hand terug te trekken, doch die zat onwrikbaar in een ijzeren greep. Daar spooog vader Johannes een mond vol bloed uit en begon opnieuw te zuigen. 't Deed den knaap erg pijn, hij gilde 't uit, doch de kunstbewerking ging door.

Eindelijk was 't gereed, de grond was met bloed bedekt en de vrouw schreide op dit gezicht. Onverstoorbaar legde de oude nu een soort verband om den arm, even boven den elleboog en sneed nog eens met het mes in de wond. De knaap verloor het bewustzijn.

»Houd op !« riep de vrouw thans. »Moet dat nu zoo wreed?«

»'t Leven van 't kind hangt er aan, doch 't is nu bijna gereed.«

De grijsaard legde een linnen verband om de hand, overdekte dit met een stuk van een schapevacht, en vroeg toen : »Waar is je man?«

»Klaus is gisteren met den heer op jacht geweest en moest nog op 't slot blijven ; hij dacht morgenmiddag weer thuis te komen.«

»Zeg hem dan, dat hij de ruigte om de hut opruimt ; daar schuilt een adder, en niet altijd zou 't zoo goed afloopen als thans, indien er iemand werd gebeten.«

»Is 't gevaar dan nu voorbij?«

»Dank God er voor ; de kleine slaapt rustig en over een paar dagen zullen de wonden wel geheeld zijn.

Morgenavond hoop ik een nieuw verband te komen leggen. En nu, slaap wel!»

»God zegene u, eerwaarde, en loone u, wat gij Arnold deedt.«

Met krachtiger tred, dan men van iemand van zijn jaren verwacht zou hebben, aanvaardde de oude den terugweg. Thuis gekomen, knielde hij op den leemen vloer neder, bad lang en legde zich toen op een bos stroo te slapen, na zich overtuigd te hebben, dat ook Ralph rustig sluimerde.

Den volgenden morgen werden beiden op 'tzelfde oogenblik wakker. Ralph was heerlijk verfrischt en toen de grijsaard zijn voet onderzocht had, verklaarde hij hem genezen; een dag of twee rust was echter nog zeer noodig en hoe de jongen ook verlangde, zijn reis voort te zetten, hij moest zich onderwerpen. Hij mocht echter rondloopen in en bij de hut, mits hij zich niet al te zeer vermoeide.

Samen traden ze naar buiten. De zon was reeds op en het bosch weerklonk van 't vogelenlied. 't Was een schoone morgen. Helder welfde zich de blauwe hemel, waarlangs de donzen wolkjes zacht voortgleden, over bergen en dalen. In de verte schreeuwde een hert en blafte een hond, en de bloemen in den keurigen hof bij de hut openden reeds hare kelken. De hut was op een heuveltje gebouwd en werd door een paar beuken overschaduwde. Achter de hut strekte zich een goed onderhouden moestuin uit, waarin een tiental appelboomen stonden, rijk met vruchten beladen en aan den voet van den heuvel lag een korenakker. De kippen werden losgelaten en de geiten naar buiten gebracht, waar ze in een omheinde ruimte werden gedreven. »Weide« kon het niet heeten, 't stukje land was begroeid met dor gras en schrale kruiden, doch de beide hoorndragers knabelden er weldra lustig op los. De bijen hadden haar korven verlaten en gonsden van bloem tot bloem. De oude had een aarden pot meegebracht uit de hut, bond de eerste geit vast en begon ze te melken. Ralph vroeg,

of hij de andere mocht melken en lachend stemde zijn gastheer toe. 't Viel den knaap echter niet mee — het dier wilde niet stilstaan en hij kon geen druppel uit den uier te voorschijn brengen. Hoe zat dat nu? Doch vader Johannes wees hem, hoe hij 't doen moest en eindelijk gelukte het. Des avonds deed hij 't weer en toen ging 't nog beter, al kreeg hij er ook pijn van in de polsen. Nadat de hoenders nog een handvol koren hadden gekregen, traden de oude en zijn jonge gast de hut weer binnen, waarvan de deur en de beide vensterluiken werden geopend, om licht en lucht vrij naar binnen te laten stroomen. Zij zetten zich aan de tafel neer en hadden een heerlijk uitzicht. Vader Johannes sprak: »Hoe groot zijn uwe werken, o Heere! Gij hebt ze alle met wijsheid gemaakt, het aardrijk is vol van uwe goederen!«

Toen nam hij een boek van de plank, sloeg het eerbiedig open en las:

Loof den Heere, mijne ziel, en al wat binnen in mij is, zijnen heiligen naam. Loof den Heere, mijne ziel, en vergeet geene van zijne weldaden; die al uwe ongerechtigheid vergeeft, die alle uwe krankheden geneest; die uw leven verlost van het verderf, die u kroont met goedertierenheid en barmhartigheden; die uwen mond verzadigt met het goede, uwe jeugd vernieuwt als eens arends. De Heere doet gerechtigheid en gericht allen dengenen, die onderdrukt worden. Hij heeft Mozes zijne wegen bekend gemaakt, den kinderen Israëls zijne daden. Barmhartig en genadig is de Heere, lankmoedig en groot van goedertierenheid. Hij zal niet altoos twisten, noch eeuwiglijk den toorn behouden. Hij doet ons niet naar onze zonden, en vergeldt ons niet naar onze ongerechtigheden. Want zoo hoog de hemel is boven de aarde, is zijne goedertierenheid geweldig over degenen die Hem vreezen. Zoover het Oosten is van het Westen, zoo ver doet Hij onze overtredingen van ons. Gelijk zich een vader ontfermt over de kinderen, ontfermt zich de Heere over degenen, die Hem vreezen. Want Hij weet, wat maaksel wij zijn, gedachtig zijnde, dat wij stof zijn.

De dagen des menschen zijn als het gras, gelijk een bloem des velds, alzoo bloeit hij ; als de wind daarover gegaan is, zoo is zij niet meer, en hare plaats kent haar niet meer. Maar de goedertierenheid des Heeren is van eeuwigheid en tot eeuwigheid over degenen, die Hem vreezen, en zijne gerechtigheid aan kindskinderen ; aan degenen die zijn verbond houden, en die aan zijne bevelen denken, om die te doen. De Heere heeft zijnen troon in de hemelen bevestigd, en zijn koninkrijk heerscht over alles. Looft den Heere, zijne Engelen, gij krachtige helden die zijn woord doet, gehoorzamende de stem zijns woords. Looft den Heere, alle zijne heirscharen, gij zijne dienaars die zijn welbehagen doet. Looft den Heere, alle zijne werken, aan alle plaatsen zijner heerschappij. Loof den Heere, mijne ziel !

»Dat was schoon !« riep Ralph, toen de oude zweeg, en hij wierp een bewonderenden blik op het boek, welks perkamenten bladen de kostelijke woorden bevatten. »En,« ging hij voort, »nooit te voren zag ik zulk keurig schrift. Wie is de kunstenaar, die schreef zooals zelfs mijn magister te Frankfort het niet zou kunnen nadoen?«

»'k Geloof gaarne,« antwoordde vader Johannes, »dat ge het heerlijk schoon vindt, 't was een der psalmen van David, misschien wel de schoonste. Dit boek — ik schreef het zelf in 't klooster te Turego — bevat alle de honderd en vijftig psalmen. Ik werkte er ruim een jaar over en dat was nog maar een kleinigheid. Er was in 't klooster een oude monnik, die al de heilige boeken éénmaal overschreef en daartoe veertig jaren noodig had. Doch zijn werk was dan ook kunstwerk. In de kloosters wordt dus ook nog wel iets goeds verricht, hoewel ik vrees, dat de tijd van verval reeds gekomen is. Het is wel goed, zich van de wereld af te zonderen en naar strenge regels te leven, doch velen meenen, door zulk een leven de hemelsche zaligheid te verdienen en het Goddelijk Woord zegt toch duidelijk, dat we uit genade moeten zalig worden.«

»Dat vat ik niet recht,« zei Ralph.

'k Zal trachten 't u duidelijk te maken. Een forsche lijfeigene — hij woonde niet ver van hier — werd eens vreeselijk gesard door den zoon van zijn heer. Hij verdroeg de plagerijen een poos lang zwijgend, doch toen de jonker zijn eenig kindje in de slotgracht duwde, kende hij zichzelf niet meer. Hij gaf den slechten knaap een slag en die kwam, tegen zijn bedoeling, zoo hevig aan, dat hij dood neerviel. De vertoornde man had zijn kind uit het water gered, doch schrikte geweldig op 't zien van den gedooden jonker. Hij werd overmeesterd door een nameloozen angst en diep berouw, hij knielde bij 't lijk neer, bracht de verwarde kleeren en haren van zijn kwelgeest in orde, stak bloemen in 't krullend haar, legde het zachtjes in de schaduw der boomen en verdreef de vliegen, die zich op 't kille gelaat neerzetten en begreep zoo 't scheen niet, dat het alles te laat was. Hij had den dood verdiend. De biechtvader des edelmans waagde het, den vertoornden, razenden vader om genade voor den berouwvollen lijfeigene te smeeken. Had hij vergeven, dit grootste kwaad, zie, dat zou genade zijn geweest. Doch zoo dwaas, zoo misdadig vond hij deze bede, dat hij den smeekeling honderd stokslagen liet geven en den lijfeigene door zijn honden liet verscheuren.

Nog zwaarder zondigden de menschen tegen den Heer, hunnen God. En tot verontschuldiging van den lijfeigene had men kunnen aanvoeren, dat de jonker hem gesard en zijn kind bijna verdrongen had, terwijl de Heere den menschen niets dan goed had bewezen.

Doch kom, 't is tijd, den morgenmaaltijd te gebruiken. We hopen vandaag nog wel eens meer te praten. Heb je etenstrek ?«

Hoe had Ralph 't kunnen vergeten ! Nu eerst, nu de oude hem er van sprak, voelde hij, hoe geweldig de maag jeukte. De versche melk, het voedzame brood en een paar eieren herstelden echter den evenwichtstoestand.

Toen de maaltijd afgelopen was gaf vader Johannes den knaap een stukje perkament, een ganzepen en een

weinig inkt en vroeg hem, of hij zijn vader een brief kon schrijven. Dat kon hij, doch hoe dit schrijven naar Frankfort te krijgen? Wel, er kon misschien zich een gelegenheid voordoen en als Ralph toch ging, moest zijn vader in alle geval daarmee in kennis worden gesteld. Zoo ging hij dan aan den arbeid, terwijl zijn gastheer de hut verliet, met belofte, spoedig terug te zullen komen. Ruim anderhalf uur later was hij werkelijk terug en bracht den verloren boog en den koker met pijlen mee, wat den knaap zeer verheugde. Deze had ondertusschen zijn schrijven geëindigd. Hij liet het zijn gastheer lezen. 't Gaf, zeer beknopt, een verslag van wat er voorgevallen was, sedert het overhaaste vertrek van koopman Erschmidt naar Frankfort.

't Schrijven luidde als volgt :

Lieve Vader !

U weet, dat ik opgelicht werd. Men heeft mij goed behandeld. Twee andere roofridders wilden een deel van den Iosprijs. De som werd ontzettend groot. Ik ben daarom in een bierton ontsnapt. Ik durfde niet naar huis terugkeeren. Veit van Salzberg en Ruprecht van Malligen loeren ook op me. Ik ben naar het Zuiden getrokken. Onderweg heeft een ever mij bijna gedood. Ik was in groot levensgevaar. Toen deed ik de belofte, het kruis aan te nemen. Een poosje later viel ik in een afgrond. Vader Johannes vond mij en bracht mij in zijn hut. Hij is heel goed voor mij. Mijn been is al heelemaal weer genezen. Ik hoop in Kanaän dapper te strijden. Zelf zal ik heer Frederik mijn Iosprijs dan betalen. Al 't andere geld zal ik goed gebruiken. Pater Sylvester zei, dat er huizen met gouden daken waren en 't zilver acht men er als steen. Ik heb van heer Frederik een boog met pijlen present gekregen, maar mijn geld is haast op, 'k heb nog maar twee daalders over. Ik had u eerst willen vragen, of ik naar Kanaän mocht trekken. Maar 't is nu een belofte en men moet zijn beloften aan God houden. Als we de Turken verslagen hebben kom ik dadelijk weer thuis.

Uw RALPH.

Toen vader Johannes het schrijven gelezen had, moest hij wel lachen. De jongen schreef over het verslaan van Turken zoo luchtig, alsof het bloempjesplukken gold, in de stadswei bij Frankfort. Hij waarschuwde Ralph nogmaals, de zaak niet zoo licht op te vatten en vertelde hem veel van die aanstaande vijanden, doch wetende, dat de jongen een gelofte had afgelegd, wilde hij zelfs niet beproeven, hem terug te houden. Elke gelofte, zelfs afgelegd door een kind — meende hij — moest betaald worden tot in 't uiterste.

V.

AANVANG DER REIS.

Hoe nu dat schrijven aan zijn vader te zenden? Dat was de vraag, waarmee Ralph zich bezig hield, terwijl hij den volgenden morgen de openingen in de doornheg rondom den moestuin dichtmaakte; zijn gastheer was bij een zieke geroepen en reeds een paar uren weg; hij kon elk oogenblik weer thuis komen. 't Plan was, dat Ralph dezen dag nog zou blijven, doch voor hij vertrok had hij graag de zekerheid, dat zijn vader het bericht zou krijgen. Het postwezen bestond in die dagen nog niet en brieven schreef men hoogst zelden. Dat was een weelde, die alleen vorsten en zeer rijke lieden zich konden veroorloven, die een koerier in dienst hadden. Ralph's brief zou moeten blijven liggen, tot er een reiziger voorbijkwam, die naar Frankfort ging en wanneer zou dat gebeuren?

De gaten waren spoedig dicht en toen ging de knaap onkruid wieden in den tuin; tusschenbeide stond hij op om de musschen weg te jagen, die op de rijpende erwten losgingen. Plotseling hoorde hij zich toeroepen: »Is dit niet 't huisje van den ouden Johannes?« Ralph keek verrast op. Daar stond aan den voet van den heuvel een marskramer, leunend op den staf en zag hem vragend

aan. Hij droeg een hooge, zware mars op den rug. De mars rustte thans op een korten, stevigen stok, zoodat ze hem niet knelde, wanneer hij stilstond of een poosje wilde uitrusten. De jongen dacht terstond aan zijn brief; misschien ging deze man ook wel naar zijn vaderstad!

»Ja,« riep hij, en ging meteen den heuvel af, »hier woont vader Johannes! Hij is niet thuis, maar als ge even wilt wachten . . . hij zal wel zoo dadelijk komen. Rust ondertusschen wat uit in de schaduw.«

Samen gingen ze naar boven en namen op de bank voor de hut plaats.

»Ik kom hier elk jaar,« zei de kramer, »want ik ken den ouden Johannes al lang, maar wist niet, dat hij familie had. Gij komt zeker uit Ulm of Augsburg en zijt een bloedverwant van den ouden man?«

»Ik ben een verpleegde van, een geredde door vader Johannes. Ja, thans heb ik geen hulp meer noodig,« ging hij voort, toen de ander hem verbaasd aanstaarde, »maar dat is zoo geweest.« En nu vertelde hij wat er gebeurd was.

Op dat oogenblik werd de hooge gestalte van vader Johannes zichtbaar op een heuvel.

»Hij heeft nog denzelfden vluggen stap als voor tien jaren,« zei de kramer.

Er vloog een blijde trek over 't gelaat van den oude, toen hij zijn bezoeker voor de hut gewaar werd. Deze kwam hem reeds tegemoet. Hartelijk was de begroeting en spoedig waren beide mannen in een levendig gesprek gewikkeld.

Albrecht — zoo heette de kramer — was een bereisd man en onderhoudend verteller. Hij woonde te Augsburg en trok heel het Zuiden van Duitschland door, bezocht ook Frankfort en was terstond bereid, den brief aan koopman Erschmidt te overhandigen. Ook beloofde hij op den Eichenstein te verhalen, hoe Ralph was ontkomen en wat zijn plannen waren. Dit had het voordeel, dat heer Frederik zijn vader wel niet verder zou lastig vallen over den losprijs.

Vader Johannes was zeer nieuwsgierig, of Albrecht iets van den kinderkruistocht wist en deze antwoordde, dat hij er reeds veel van gezien had.

»Heel het Duitsche Rijk is in rep en roer en — naar ik heb hooren vertellen — ook Frankrijk. Uit dat land is de beweging naar hier overgeslagen. Een Fransche herdersknaap, Stefanus geheeten, heeft eene verschijning van den Heiland gehad. Hem werd bevolen, een kruistocht te prediken en dat is ook in ons land geschied. Duizenden knapen en meisjes aan beide zijden van den Rijn trekken op. De grootste afdeeling trekt door het dal van den Rijn en kleinere banen zich een weg door de bergen. Gisteren was ik te Nördlingen, waar een vijftigtal knapen aankwamen. Terstond plantten ze de kruisvaan op de markt en riepen de knapen uit de stad op, met hen mee te gaan. Een jonker, Hans von Tübingen, was hun aanvoerder. Hij had een kleinen helm op het hoofd, een klein zwaard op zij en reed op een paardje aan 't hoofd zijner bende. Wat hij precies zei, weet ik niet, maar wel merkte ik, dat hij in Nördlingen ieders tong had losgemaakt en dat er minstens een twintig knapen zich zouden aansluiten. Als deze jonge vriend ook gaat, kan hij zich wel klaar maken — ze zullen hedenavond hier voorbij komen, misschien ook morgenvroeg, want ze willen naar Ulm gaan.«

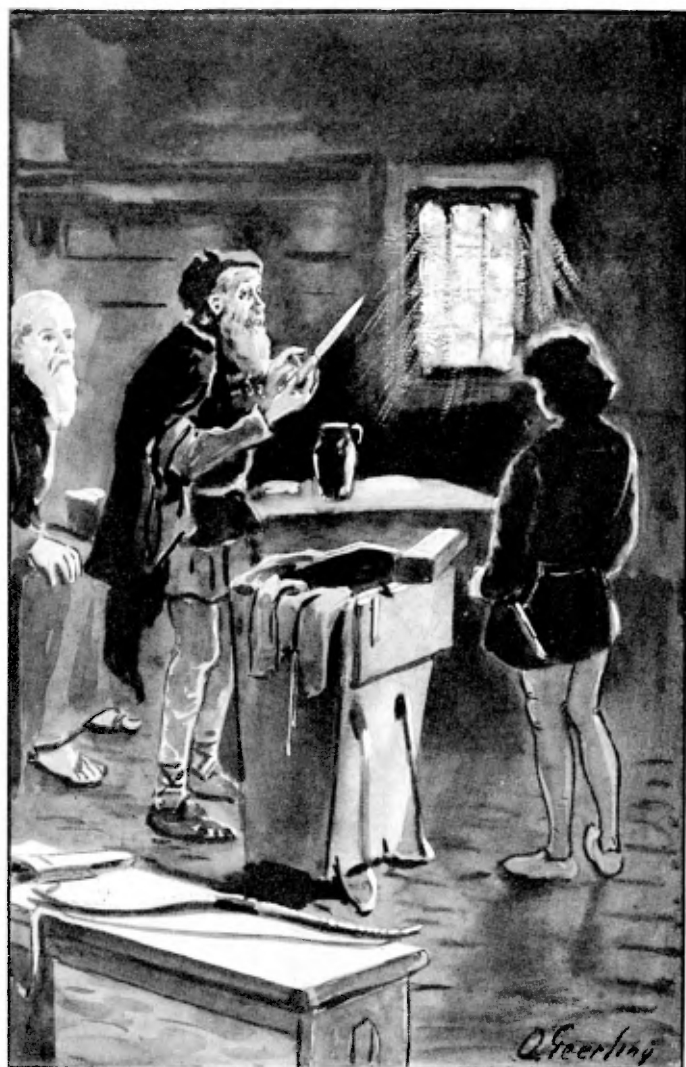
Ralph sprong op van blijdschap — de oude Johannes scheen bedroefd. Toch zeide hij : »We gaan eerst eten en zullen ons dan met je uitrusting bezighouden, dat is nu hoog tijd. Laten we binnengaan.« Versche eieren, versche melk, oudbakken doch nog smakelijk brood en een schotel boonen met spek vormden den krachtigen maaltijd, die met dankzegging genoten werd. De oude smeekte den Heer ook voor zijn jongen vriend, hem te bewaren voor de gevaren op den weg, in de hitte van een mogelijken strijd, bovenal voor de gevaren der zonde. Daarna ving het onderzoek aan.

Albrecht, de kramer, had veel verstand van wapenen. Hij prees de hoog, doch de dolk was te klein ; naar hij

meende, zou een flink jachtmes meer geschikt zijn en hij haalde een prachtig wapen uit zijn mars te voorschijn. 't Beviel den knaap uitstekend, doch hij vreesde, dat de prijs te hoog zou wezen. Toen hij dit zei, lachte Albrecht en antwoordde: »Vader Johannes wil, dat gij u goed zult kunnen verdedigen en zal die zaak wel regelen.«

De grijsaard was ijverig bezig, in de groote kist te zoeken. Daaruit kwam een onverslijtbaar lederen wambuis te voorschijn, dat Ralph juist paste als hij het over zijn eigen pak aantrok. Zoo geschiedde het. Verder werden een paar sterke schoenen voor hem bestemd, die hij kon aantrekken, als de zijne versleten waren — en dat zou niet vele dagen meer duren. Ze werden in een dikke schapevacht gerold, waarop de knaap 's nachts zou kunnen slapen en toen hij in verwarring uitriep: »Maar ik kan dat alles niet betalen, ik heb maar een paar daalders!« zei vader Johannes lachend: »Ge zijt nu mijn gevangene, en moet doen, wat ik zeg. Neem dus dit alles als een klein geschenk van mij aan, met deze acht daalders. Ge zult onderweg dikwijls in de gelegenheid zijn, anderen te helpen; ze zullen wel te pas komen.«

De tranen sprongen Ralph in de oogen, toen de grijsaard deze vriendelijke woorden sprak. Hij was er door beschaamd, want zijn geweten was niet geheel gerust. Hij had het toch doen voorkomen, alsof zijn vader met de tochten der kruisknapen zeer ingenomen was en ook gaarne had gezien, dat zijn zootje er deel aan nam. In werkelijkheid had zijn vader slechts op medelijdenden toon gezegd: »'t Zijn moedige jongens, maar zij en hun ouders handelen als dwazen.« Ralph had alleen de eerste woorden oververteld, de laatste verzwegen. En dit vond hij nu niets prettig. Vader Johannes verdiende wel, eerlijker te worden behandeld en bovendien begreep de knaap heel goed, dat 't ook een kwaad is, iets te verzwijgen, als men iemand daarvoor een verkeerde voorstelling van een zaak geeft. Hij schaamde zich echter, zijn kwaad te bekennen en vreesde

Naar hij meende zou een flink jachtmes meer geschikt zijn

ook, dat Albrecht hem dan mee zou nemen ; koopman Erschmidt zou immers grooter bodeloorn betalen voor zijn jongen zelf, dan voor een brief. Zoo zweeg Ralph en berokkende zich daardoor menig onaangenaam uur ; hij, de overigens zoo eerlijke knaap, ondervond, dat het kwaad bittere vruchten geeft. Hij kon niets anders, dan zijn weldoener hartelijk danken. »Ais ik terugkom,« — dacht hij — »zal ik alles wel eerlijk vertellen ; nu kan ik dat niet doen.«

Albrecht besloot, tot groote vreugde van den grijsaard en Ralph, dien dag te blijven. Hij vertelde van zijn omzwervingen, van de gevaren, waarin hij somtijds had verkeerd en van zijn vele avonturen. Ralph was geheel oor en de dag vloog om, zoodat het duister werd, eer men er om dacht. Tegen den avond kwam er in 't Oosten een onweder opzetten en Albrecht zeide, dat de kruis-knappen nu zeker wel niet meer zouden komen. 't Onweer dreef voorbij, doch er viel 's nachts veel regen, waaraan groote behoefte was. De gansche natuur was er door opgefrischt en Ralph verlangde zeer naar de aankomst der jonge kruisvaarders. Tegen tien uur 's morgens — de kramer was reeds met zonsopgang vertrokken — hoorde Ralph in de verte een luid gedruisch. Hij snelde de hut binnen en riep vader Johannes toe : »Ze komen, ze komen ! Ze zullen spoedig hier zijn,« en beiden haastten zich naar buiten.

Ja, waarlijk ! Op den top des heuvels vertoonde zich een aardige groep. Daar reed Hans van Tübingen te paard aan 't hoofd der bende. Achter hem droeg een forsche knaap de witte banier met het roode kruis en daarachter golfde een stroom van jongens en meisjes, allen gewapend met bogen, pieken, bijlen, knuppels en de meesten beladen met een grooter of kleiner pakje. Ze zongen :

Naar Kanan trekken wij henen,
De Turken tegemoet ;
Wij gaan er dapper strijden,
Wij zijn vol goeden moed.

Volgt allen deze kruisbanier,
 Gij knapen en meisjes, komt!
 Uw loon is groot in de heem'len,
 En 't ongelooft verstormt.

Vader Johannes liep hen tegemoet en noodigde Hans uit, met zijn makkers een poosje uit te rusten bij de hut, daar er zich hier ook een knaap bij den tocht zou aansluiten. »Goed!« sprak Hans en sprong van zijn paardje af. Toen wendde hij zich tot een der knapen: »Blaas, trompetter! rusten!« En daarna riep hij een ander toe: »Jij, Kars, blijft hier met mijn paard.«

Vader Johannes ging hun voor naar boven en de geheele bende volgde hem naar de hut. Hier heerschte spoedig een groote bedrijvigheid. Allen hadden dorst en honger en de oude offerde zijn ganschen mondvoorraad om de kinderen te verkwikken. Ralph naderde den aanvoerder.

»'k Wou ook meegaan,« zei hij, »'k heb een boog en pijlen en een fraai jachtmes!«

De kleine kommandant zag op van zijn brood met spek, waarop hij een geduchten aanval deed, knikte goedkeurend en sprak: »Dat komt goed uit, want we hebben niet veel boogschutters en we hebben er juist veel noodig. Hoe heet je en waar kom je vandaan?« Ralph vertelde het. De ander knikte.

»Laat eens zien, of je goed kunt schieten. Daar zit een musch op dien tak, raak die eens. Ik heb anders geen groote verwachting van een jongen uit de stad.«

»Waarom dat vogeltje te dooden?« zei Ralph. »'k Zal den tak stukschieten.«

Er kwam een troepje jongens om hem heen staan, nieuwsgierig naar het schot. Ze dachten niet erg gunstig over de bedrevenheid van den jongen Frankforter, doch toen de pijl wegsnorde en de tak werkelijk geraakt werd, juichten ze hem toe.

Nadat men nog een poosje had gepraat, vond Hans, dat het tijd was, de reis voort te zetten. Op het sein der

trompet rezen allen overeind, vatten hun wapens en pakjes op, groetten vader Johannes met vroolijk handgewuif en daalden den heuvel af. Ralph was de laatste, die ging. Hij wilde zijn weldoener danken voor diens goedheid, doch deze sprak : » Je behoeft mij niet te bedanken, dat is de moeite niet waard. Blijf eerlijk en vrees God, dan zal Hij je bewaren. Kom je terug, dan moet je mij eens weer opzoeken, zoo dat mogelijk is. En nu, vaarwel, 't is je tijd.«

Ralph's oogen werden vochtig, hij ging en haastte zich, zijn makkers in te halen, die den weg naar het Zuiden insloegen. Tegen den avond bereikte men het dorpje Geislingen, waar de nacht werd doorgebracht. De bewoners waren arm en niet zeer vriendelijk ; ze stonden den knapen wel toe, den nacht in het dorp door te brengen, doch vroegen betaling voor het verstrekte brood. Bij 't vertrek den volgenden morgen, ontstond bovendien nog een hevige twist. Een groote hond had het op 't paardje van Hans voorzien en kreeg een trap tegen den bek. Nu was Hans gewend, steeds door iedereen gehoorzaamd te worden. Hij riep den eigenaar van den hond toe, het dier terug te roepen, daar 't paard wild werd en hij niet in 't zadel kon komen. De man lachte hem echter uit en hitste den hond aan. Hans werd boos. Hij trok zijn zwaard en sloeg den hond dood. Daar stooft de man woedend op hem toe. » Sla jij je knol dood, vlegel ! wat heb je met mijn hond uit te staan ?«

Hans bleef rustig staan en riep : » Jongens ! velt de speer ! Staat bij ! Pijl op je boog, schutters ! Ralph, je kunt zoo goed mikken, jij voor !«

't Was een krijgshaftig troepje, en 't zag er dreigend genoeg uit. De ruwe man begreep, dat hij 't tegen de knapen zou moeten verliezen, daar de andere dorpelingen hem niet bijsprongen. Hij deinsde achteruit, doch bleef uit de verte schelden. Nu vertrok het legertje. De jongens met bogen liepen in de achterste rijen om voor een overval beveiligd te zijn. Voorop reed Hans en naast hem liep een vijftienjarige knaap uit Geislingen, wiens

ouders dood waren. Hij had tot nu toe voor de bewoners van 't dorp de varkens gehoed, werd slecht behandeld en greep deze gelegenheid tot vluchten begeerig aan. Hij kende den weg door 't gebergte en kon den kruisvaarders zoo uitnemend van dienst zijn. Opeens riep hij : »Ginds ligt Ulm !« En werkelijk ontdekte men heel in de blauwe verte de muren en torens eener groote stad. »Wij kunnen er wel binnen een uur zijn,« riep Hans, doch de kleine gids schudde 't hoofd en vertelde, dat men minstens nog vier uren had te loopen, daar de weg erg kronkelde. Spoedig kwam men dan ook voor een diepe kloof, zoodat men rechtsaf moest houden en 't gebergte weer inging.

't Was een woeste, eenzame streek. De weg werd steeds moeilijker, doch er vertoonden zich meer boomen, dan de knapen tot nu toe gezien hadden en 't was heerlijk koel onder de beuken en eiken. Hans besloot, hier wat uit te rusten. Er liep een helder beekje langs den zoom van 't bosch, dus 't was een uitgezocht plekje. In de verte, op een kaal stuk grond, hoedde een herder zijn schapen. Nieuwsgierig scheen hij telkens te turen in de richting, waar de knapen zich hadden gelegerd. Eensklaps kwam hij naar hen toe, zijn rustig grazende schapen aan de hoede van twee groote honden toevertrouwend. De man zag er bedroefd uit. Toen hij den troep genaderd was, zocht hij rond, wien te moeten aanspreken. Hans zag dit en riep : »Heidaar, schaapherder ! moet je iets, spreek op dan !«

»Och, beste jonker, ik verkeer in groote moeilijkheid. Gisteren heeft een beer een van mijn schapen geroofd. Mijn meester, Otto Waldmann, was daarover zeer vertoornd en dreigde, mij uit zijn dienst te zullen jagen, als 't weer gebeurde. En nu, heel vroeg vanmorgen is 't weer gebeurd. Ik kon 't niet verhoeden. Och, leen mij een van uw bogen en help mij, het dier opzoeken en doden, anders komt het morgen terug, want hij heeft 't op mijn kudde voorzien.«

»Zoo,« zei Hans, »dat is een gek geval. Wat dunk je,

Ulrich, zullen we 't wagen, op de berenjacht te gaan, of dezen man een boog leenen? En jij, Frankforter?»

Vol geestdrift sprongen een tiental knapen op. Dit avontuur lachte hun toe. Velen hunner waren wel met beren in aanraking geweest en in jeugdigen overmoed besloten ze, het roofdier op te zoeken en te bestrijden. Wel voelde Ralph, die niet zoo vertrouwd was met de gevaren der jacht, zich ongerust, doch hij schaamde zich, dit te bekennen en stemde toe.

»We gaan mee!» riepen de jongens, en grepen hun wapens. De herder ried Hans aan, bij zijn troep te blijven, daar hij slechts een zwaard had en 't veiliger was, den beer met pijlen te bekampen. Hans werd hierover boos. »Denk je dan, kerel, dat ik bang ben?» snauwde hij. Doch Ulrich, zijn vriend en onderbevelhebber, zag de juistheid van 's mans opmerking in en wist den jonker over te halen, bij het leger te blijven, zeggende, dat de kommandant zich niet van zijn leger mocht verwijderen. Toen stemde Hans toe en twaalf jongens, met boog en pijlen gewapend, gingen met den herder mee. Van de anderen verkreeg alleen de knaap uit Geislingen verlof, mee te trekken. Hij had reeds meer een jacht op beren meegemaakt.

Men drong thans, door den herder geleid, dieper het bosch in. De jonge jagers hielden de bogen tot schieten gereed. De afspraak werd gemaakt, dat ze zich, zoodra 't hol van den beer was gevonden, in drie troepen zouden verdeelen en dat de jongens na elkaar zouden aftrekken. De herder had van een jongen een lans geleend; hij spoorde de knapen aan, scherp te mikken en in geen geval op de vlucht te gaan. Hij wees hun 't spoor van 't beest, dat vrij duidelijk op den grond zichtbaar was. Aan dat spoor zag hij ook, dat 't een nog jong dier moest wezen. De weg werd al moeilijker. In de verte verhief zich een boschje kreupelhout te midden van ruw gevormde rotsen. Daar moest de beer liggen. Zoo in de onmiddellijke nabijheid van 't monster te zijn, maakte Ralph angstig en ook een paar der andere jongens

zagen vreesachtig om zich heen, als wilden ze een schuilplaats zoeken. Ulrich zag dit en hij begreep, dat die angst wel eens aanstekelijk zou kunnen werken op de overigen. Hij vroeg hun, of ze maar niet liever terug zouden gaan. Doch neen, ze beloofden zich dapper te gedragen. Nu verdeelden de jongens zich in drie hoopen. Ulrich hield Ralph en de twee knapen, wier moed hij in twijfel had getrokken bij zich, met Fritz, den knaap uit Geislingen. De beide andere troepjes trokken om het boschje heen en de herder hield zich bij een er van. De beer liet zich echter hooren noch zien. Hij had zich zeker, na 't schaap verslonden te hebben, te slapen neergelegd en was nu traag en vadsig. Plotseling hieven de knapen een woest geschreeuw aan en wierpen met steenen in de struiken. Dat hielp. De struiken bewogen zich en een bruine beer snelde met fonkelende oogen op het troepje af, waarbij Ralph stond. Ulrich en hij — ook Fritz — bleven roerloos staan, de pijl op het koord. De beide anderen vergaten de afspraak, schoten tegelijk hun pijlen af en snelden toen weg. Slechts een dezer pijlen had den beer getroffen en licht verwond. Maar daardoor was hij slechts te heviger verwoed en brullend naderde hij in vollen draf. Daar schoot Ulrich hem een pijl in den kop — hij was nu vlak bij. Ralph's hand beefde, met moeite herkreeg hij zijn kalmte, schoot en trof de borst van 't dier. Op 'tzelfde oogenblik hield Fritz hem zijn speer voor en wondde den beer doodelijk, doch werd terstond door zijn grimmigen vijand ter aarde geworpen en zou stellig zijn gedood, als niet Ralph vol ontzetting, niet meer wetende, wat hij deed, was toegesprongen, en 't dier zijn lang, scherp jachtmes in de zijde had gestoken. Dat was 't eind. Ralph viel van schrik achterover op den grond, doch ook de beer rolde rochelend op zij, sloeg nog eenmaal met de scherpe klauwen om zich heen en was dood. Juist kwamen de andere knapen toeschieten, die 't gerucht hadden gehoord. Ze juichten vroolijk bij 't zien van den beer en prezen den moed der drie knapen, doch Fritz liep op Ralph

toe, omhelsde hem en zei : »Je hebt voor den armen Fritz je leven gewaagd, dat vergeet ik nooit. Voortaan kun je me vragen wat je wilt, ik zal alles voor je doen.« En ook Ulrich zei, dat Ralph de eer der overwinning toekwam. De beide weggelooopen jongens verdienden een pak ransel. Waarom gingen ze ook mee, als ze toch als hazen weglieden.

De herder haalde een mes te voorschijn en begon den beer handig te villen. Daarna sneed hij enkele stukken vleesch af en toen ieder der knapen een deel had, trok men terug, onder vroolijke gesprekken, en verheugde zich bij voorbaat in den lekkeren maaltijd, want de herder verklaarde, dat 't vleesch van beren zeer smakelijk was, vooral in den zomer. Toen de knapen een half uur later bij hun makkers terugkwamen, werden ze met blijdschap begroet. De herder legde een groot vuur aan en braadde het vleesch aan een soort spit ; 't smaakte best. Ralph schonk hem de huid en op zijn dringend verzoek werden de beide bange knapen, die zich onbemerkt tusschen de anderen hadden gevoegd, niet gestraft.

VI.

U L M.

»Ulm ! Ulm !« klonk het een uur later door de rijen der kruisknapen. De horen schetterde, hoog wapperde de witte banier met het roode kruis boven hun hoofden en allen verhaastten den tred. Voor hen, op ongeveer een uur afstands, lag de stad, zich badend in 't licht der namiddagzon en heel in de verte stuwde de bruisende Donau zich voort door haar rotsige bedding. De weg liep nu, langzaam dalende, op de stad aan en was niet eenzaam meer, maar druk begaan. Een groote, goed onderhouden heirbaan sneed hem rechthoekig en van dien viersprong af ving de groote drukte aan. Bier- en

meelwagens, handkarren en koopmansvoertuigen reden af en aan ; ossen, varkens en ganzen werden stadwaarts gedreven, zwaarbeladen ezels en paarden stapten langzaam voort en daartusschen bewogen zich vele wandelaars en ruiters, die de nauwe straten ontvlucht waren om buiten de poort een luchtje te scheppen, of een kroes bier te drinken in een der vele herbergen.

De knapen waren verbaasd op 't zien van zooveel bedrijvigheid, alleen Ralph vond het niets vreemd : Frankfort was misschien nog drukker. Hoe meer men de stad naderde, des te grooter werd de beweging en des te langzamer kon men voortgaan ; vele nieuwsgierige poorters sloten zich bij het legertje aan en weldra was men in druk gesprek. Zoo bereikte men de ophaalbrug, die neergelaten was. Ook de poort stond open en nu werd 't lied aangeheven :

Naar Kanan trekken wij henen,
De Turken tegemoet.
Wij gaan er dapper strijden,
Wij zijn vol goeden moed.

Zoo trok men de stad zingende binnen. De poorters en poorteressen kwamen nieuwsgierig aan de huisdeur om het legertje te zien voorbijtrekken en begroetten de kruisvaarders met luide kreten : »Ferme jongens ! — Wat loopen ze heldhaftig ! — Die kleine jonker te paard is een geboren veldheer ! — Echte Duitsche knapen ! — Koene meisjes !« Zoo klonk het. Maar er waren er ook, die meewarig het hoofd schudden en een zorgvollen blik op hun eigen kinderen sloegen, die met schitterende oogen het vroolijk en ordelijk voorttrekken gadesloegen en in wier hart de begeerte reeds opkwam, mee te mogen trekken.

De marsch door de stad was nu juist niet prettig. Van plaveisel wist men in die dagen niet veel en zelfs in groote steden ontbrak het dikwijls geheel. Gaten en kuilen, wagensporen en andere oneffenheden waren er echter

vele, zoodat men goed moest toezien, wilde men geen gevaar loopen, te vallen. De groote huizen wekten de verwondering der knapen, die aan hutten gewend waren en vooral de bouworde vonden ze recht zonderling. De bovenverdiepingen staken namelijk een heel eind uit over de straat, wat zeker door de begeerte om plaats te besparen, verklaard moest worden. Alle huizen waren van hout met riet gedekt. Toch vond men in Ulm enkele steenen gebouwen, zooals de kerken, een paar kloosters, de munt, het raadhuis, de waag, de hallen en, als groote bijzonderheid, twee woonhuizen. In 't eerste woonde de rijke Netsche, in 't andere de niet minder rijke Rulman; tusschen deze beide voorname burgers bestond een hevige naijver, dien ze reeds als een erfgoed van hun voorvaderen hadden overgenomen.

De kruisvaarders trokken door, tot ze op het marktplein kwamen. Daar hielden ze halt en plantten er de kruisbanier. Spoedig kwamen van alle zijden de poorters op hen toe en brachten hun levensmiddelen en bier.

Een paar nonnen noodigden de meisjes uit, haar intrek in het nonnenklooster te nemen en na van Hans van Tübingen verlof te hebben bekomen, namen ze dit aanbod gretig aan. Spoedig daarna deed een monnik den knapen een gelijk aanbod en zoo had de gansche bende een onderdak gevonden. Vóór Hans echter naar 't klooster opbrak, hield hij tot de verzamelde menigte een toespraak, om de knapen der stad aan te moedigen, aan den kruistocht deel te nemen.

»Ulmer jongens en meisjes!« zei hij, »we zijn in uw goede stad zoo vriendelijk ontvangen. Ik hoop, dat ge even naar mij wilt luisteren. Zie, wij hebben ons huis en onze vrienden verlaten. We zullen ook ons lieve Duitschland gauw verlaten en over de wijde zee wegvaren naar het verre Kanaän. Ge weet, waarom. Daar heerschen de booze Turken en mishandelen de vrome pelgrims. Wij gaan de Turken doodslaan. Dan kunnen de pelgrims weer veilig gaan bidden op het graf des Heilands. Wij behalen er grooten buit en doen er dappere

daden. Er gaan vele duizenden jongens en meisjes heen, ook uit Frankrijk. Trekt gij ook mee met ons?»

»Zijt ge dan niet bang voor de Turken?» riep een knaap uit de stad. »Ze hebben mijn grootvader gedood en dat was een sterke, dappere held.«

Hans antwoordde: »Ik weet, dat er reeds eenige keeren een leger naar Kanaän is gegaan. Maar dat waren groote menschen en groote boosdoeners, zoodat God hun wapenen niet kon zegenen.«

»En jij bent ook een booze jongen,« riep de Ulmer knaap verontwaardigd, »wou je zeggen, dat mijn grootvader een groote boosdoener was? Vader zegt altijd, dat er geen braver en dapperder man ooit is geweest.«

Hans liet zich niet uit 't veld slaan. De omstanders lachten en knikten den kleinen kampioen voor grootvaders eer vriendelijk toe.

»Niet allen waren even boos en slecht, doch het grootste deel wel. Komt, gaat mee, als we morgen vertrekken. Morgen, na noen.«

Hans zweeg en zijn makkers zwaaiden hun wapens en riepen luid: »Ten strijde! Weg met de Turken!«

't Was een groote voldoening voor hen, toen de aanwezigen met deze kreten instemden en den moed der knapen prezen. Hans wachtte in spanning af, of er zich nog deelnemers zouden aanmelden, doch niemand verscheen. Wel werd er druk over zijn woorden gesproken, maar meer ook niet. Toen stapte een deftige poorter naar voren en sprak luid en met klem: »Ik raad mijn goede medeburgers sterk aan, hun kinderen geen verlof te geven, aan deze dwaasheid deel te nemen. Want een dwaasheid is het, dat moest ieder kind kunnen begrijpen en waar dit niet zoo is, dienen de ouders wijzer te zijn!«

Hierop nam de monnik het woord.

»Mijnheer Rulman heeft een wijs woord gesproken. 't Is een heerlijke zaak, dat deze kinderen zooveel ijver voor de kerk toonen, doch het ware beter geweest, dat ze gewacht hadden tot ze, volwassen, met meer hoop op goeden uitslag, den tocht ondernamen. Nu ligt het feit

er evenwel toe. Ze legden de gelofte af en moeten gaan.«

De aanwezigen namen deze woorden zeer kwalijk en wierpen alles behalve vriendelijke blikken op de sprekers en een dikke brouwer riep den knapen toe : »Laat u dat niet ontmoedigen, jongens ! In elk geval zijn uw pijl-schoten even gevaarlijk als die van een man en verder zullen de heiligen nooit toelaten, dat die Turksche honden u kwaad doen.«

Men ging thans uiteen ; de avond viel en niemand was na zonsondergang gaarne op straat. In de straten was 't zelfs al vrij donker ; ze waren ook zoo nauw en bochtig. Gelukkig was 't klooster niet ver ; in de eetzaal was een hoeveelheid stroo neergelegd en weldra lagen de jongens rustig te slapen, Ralph met 't hoofd op de schapevacht, naast hem Fritz, die steeds aan zijn zijde bleef. Ze sliepen zoo vast, dat ze niets hoorden van het geroep van den nachtwacht, die met een hellebaard gewapend en van een brandende lantaarn voorzien, de rondte deed en telkens de poorters er aan herinnerde met luid geroep, dat het vuur moest worden gedoofd.

De nacht ging zonder stoornis voorbij en verfrischt ontwaakten de knapen. Toen de hongerige magen verzadigd waren, verspreidden de jongens zich door de stad, met belofte, niet te laat naar 't klooster terug te keeren.

De stadsregeering had een bode gezonden, met last, de aanvoerders der bende uit te noodigen, op het raadhuis te verschijnen. Hans en Ulrich spoedden zich derwaarts. De eerste zat deffig te paard, naast hem liep Ulrich en Kars volgde om zijn jongen meester, zoo noodig, van dienst te kunnen zijn. Ralph ging met den trouwen Fritz de stad in. Hun weg voerde hen naar de hallen, in de nabijheid der rivier gelegen. Hier zagen ze voor 't eerst zwartoogige Italianen, die in zijde en glaswerk handelden, twee kostbare artikelen, of in 't goedkoopere zout en zwavel. De handelsdrukte was in vollen gang en Fritz stond eenvoudig verbluft. Hij had nooit kunnen denken, dat er zooveel kooplui op de wereld

waren en wat zette hij groote oogen op, toen Ralph hem vertelde, dat op de jaarlijksche missen te Frankfort de drukte wel tienmaal zoo groot was. Bij de kraam van een handelaar in wapenen bleven ze langen tijd staan kijken. Voor een daalder kon men er een goeden armboog koopen met bijbehorende pijlen en terstond had Ralph zijn besluit genomen; hij kocht er een en schonk dien aan Fritz.

»Hoor,« zei deze toen, »ik zal je nooit zooveel goed kunnen doen, als je mij doet. Tot nu toe was ieder hard en onvriendelijk voor me. Hoe is het dan, dat jij zoo geheel anders handelt, dan anderen? Je hebt mij het leven gered en geeft me nu nog een mooi geschenk. Ik heb nog nooit van iemand ook maar een penning gekregen.«

»Wel,« zei Ralph, »'t beteekent niets, wat ik deed. Vader Johannes heeft mij nog veel meer goeds bewezen. En bovendien, hij zei, dat we God lief moeten hebben bovenal en de andere menschen net zoo lief als onszelven.«

»Nou, dat kan ik niet. Niet, dat ik zooveel van mezelf houd, maar van Wilden Bertram — je weet wel, die zijn hond op ons aanhitste te Geislingen — zou ik nooit kunnen houden. Ik haat hem.«

»'k Geloof toch, dat vader Johannes zei, dat we zelfs van onze vijanden moeten houden, net als de Heiland, die voor zijn moordenaars nog bad. Maar zie, wat is daar een hoop volk. Laten we er heen gaan. Geef me een arm, anders konden we in 't gedrang nog wel van elkaar geraken.«

De beide jongens liepen naar de plaats, waar een groote menschenmassa te zamen drong. Er was zeker iets verschrikkelijks gebeurd, want ieder zag angstig en bedroefd. Ralph vroeg een jonkman: »Wat gebeurt hier?«

»Er is een jood gepakt. Hij heeft een Christenknaap gestolen en geslacht.« En de jonkman drong vooruit en schreeuwde: »Smijt hem dood, mannen!«

Ook Ralph en Fritz, steeds gearmd, poogden tusschen de menschen door te komen. Eindelijk zagen ze, wat er gebeurde en dat was erg genoeg. Een viertal ruwe kerels hadden een ouden Jood stevig vast en sleepten den jammerenden grijsaard met zich mee, terwijl ze hem stompten en sloegen. Anderen slingerden hem verwenschingen naar 't hoofd en eischten, dat hij bekennen zou, wat hij gedaan had. De kleeren des grijsaards waren onder deze ruwe behandeling gescheurd en hij bloedde reeds. Angstig riep hij om medelijden met zijn grauwe haren en luid kermend betuigde hij onschuldig te zijn. Doch 't was alles vergeefs. Wel waren er onder de poorters enkelen, die eenig medelijden in hun hart voelden rijzen, doch zij ijsden ook van de bedreven gruweldaad en verreweg het grootste deel der aanwezigen begon zijn dood te verlangen.

»Te water met hem! Hangt hem op! Bindt hem tusschen twee paarden! Slaat hem neer!« tierde het volk en stellig zou de moord niet langer zijn uitgesteld, als niet plotseling hulp was opgedaagd.

Ralph, met diep medelijden vervuld, kon de mishandelingen niet langer aanzien. Hij drong met geweld naar voren en bereikte, door Fritz krachtig ondersteund, de vier mannen, die den Jood vasthielden.

»Houdt op!« riep hij met luide en gebiedende stem. »Deze heeft niets kwaads gedaan en 't is een schande, zoo gij hem mishandelt.«

»Op zij, jongen!« schreeuwde een der mannen hem toe. »Wat wou jij weten, of deze schelm onschuldig is of niet?« En hij duwde Ralph weg.

Fritz stond klaar, den man aan te vlieden, doch Ralph hield hem terug. Hij schreeuwde: »Mannen van Ulm! zou deze zwakke grijsaard een jongen kunnen slachten? Te dwaas om van te praten. En al had hij 't gedaan, dan moeten de rechters hem toch eerst veroordeelen. Er is recht in Duitschland!«

»Ja, ja!« riepen een dozijn stemmen, »naar de rechters met den Jood!«

Op dit oogenblik weken de menschen eerbiedig op zij. Een deftig poorter, door gewapende mannen gevolgd, trad op de twistenden toe. Het geschreeuw verstomde. Men herkende den rijken koopman Netsche, die, gevolgd door den schout en zijn rakkers, regelrecht op den Jood toeliep. Men had den ongelukkige losgelaten en uitgeput was deze op den grond gestort.

»De kleine Felix is gevonden,« sprak heer Netsche op kalmen toon. »Valt dezen oude dus niet langer lastig. De knaap had zich verstoppt, om vandaag met de andere kruisknapen te kunnen vertrekken.«

De schout stiet den ouden Jood met zijn voet aan en maande hem tot voortgaan. »Ga heen, oude Zoruch, ge zijt vrij!«

Ralph naderde den deftigen poorter en zei : »Ik dank u, heer, voor uw tijdige tusschenkomst. 't Had wel slecht met dien armen stumperd kunnen afloopen.«

»Zoo, zijt gij zijn voorspraak geweest?« sprak de koopman. »Ik hoorde in de verte je stem al. Wie ben je, vriendje?«

»Ik heet Ralph Erschmidt en kom uit Frankfort, heer. Mijn vader is Jozef Erschmidt.«

»Dien ken ik wel,« riep de ander verbaasd. »Welnu, kom dan over een uur eens aan mijn huis. Vraag maar naar koopman Netsche, en iedereen in Ulm zal je mijn huis kunnen wijzen.«

Hij groette Ralph met een sierlijke handbeweging en, zonder zelfs 't antwoord af te wachten, ging hij heen.

De meeste menschen liepen verder, alleen enkele nieuwsgierigen drementen nog heen en weer.

De grijsaard leunde, doodelijk vermoeid en nog over al zijn leden bevend van angst, tegen de luifel van 't naaste huis. Hij wilde zich daaronder op de bank neerzetten, doch de heer des huizes kwam naar buiten en joeg hem weg. Strompelend en waggelend, met knikkende knieën, trachtte hij zich te verwijderen. Ralph zag hem na en vreesde elk oogenblik, hem te zien vallen. Hij snelde toe en vroeg deelnemend : »Zullen we u onder-

steunen, oude?« En toen, tegen Fritz: »Jij aan dien kant, ik hier; houd maar stevig vast.«

»Zijn ze weg, die bende booswichten?« vroeg de Jood, nog klappertandend van angst. »Ze komen toch niet terug? Hoor ik ze niet?«

»En al kwamen ze,« zei Fritz, »wat dan nog? We zullen ze wel van ons lijf houden; maar ze komen niet. Die koopman heeft een goed woord voor u gesproken.«

»En dat gij beiden den armen Zoruch hebt geholpen en goed van hem hebt gedacht, en hem in zijn zwakheid steunt, daarvoor zal de God van Israël u zegenen. Hij geve u, wat uw hart begeert en beware u tot in lengte van dagen. Doch ook Zoruch wil u danken en uwe goedheid loonen, als gij hem naar zijn nederige hut wilt geleiden.«

»Loon begeeren wij niet, oude, maar we zullen u niet verlaten voor ge thuis zijt. Is het nog ver?«

»We slaan hier linksom en zijn er dan zoo terstond. Ge doet mij een groot genoegen, een poosje onder 't dak van den armen Zoruch uit te rusten, doch zeg mij, waaraan heb ik uw goedheid te danken, want de kinderen mijns volks worden door de Christenen steeds gehaat.«

»Wel,« zei Fritz, »iedereen behandelde mij ook slecht, maar Ralph heeft mij goed behandeld en daarom wil ik hem steeds helpen.«

»Alle Christenen haten u ook niet,« zei Ralph. »Die u haten zijn slechte Christenen, want Christus heeft aan 't kruis voor uw volk gebeden, en«

»Hier zijn we er,« riep de oude, die een afwijzend gebaar maakte, alsof hij het gesprek niet verder wilde voortzetten. En vriendelijk vervolgde hij: »Komt binnen, want gij hebt mij goed gedaan en zonder u was ik niet levend over mijn drempel gekomen.«

De beide knapen volgden den Jood. Hij leidde hen het ruime voorhuis binnen, waar koopwaren van allerlei soort opgestapeld lagen. Door een lage deur kwamen ze in een klein vertrekje, waar ze werden uitgenoodigd, op een bank plaats te nemen. Terstond werd er een dicht

tapijt weggeslagen en verscheen er een jonge man — ook een Jood, en blijkbaar een knecht — die éerbiedig vroeg, wat er van hem verlangd werd.

»Zet voor deze beide knapen brood op en geef hun een beker wijn,« sprak de oude. De man verdween, kwam spoedig met het verlangde terug en plaatste het zwijgend op tafel, waarna hij weer even geheimzinnig achter het tapijt verdween. Toen noodigde hun gastheer hen uit, toe te tasten en daar de frissche morgenlucht hun eetlust had opgewekt, lieten zij zich niet lang noodigen, temeer, daar het brood zoo heerlijk bleek te zijn. De oude had zich even verwijderd, doch juist toen zij genoeg gegeten hadden, trad hij weer binnen. Hij droeg een geldbeurs in de hand en legde ze op tafel neer, waarbij men 't zilver hoorde klinken.

»Neem dit als een bewijs van mijn dankbaarheid aan,« sprak hij toen.

Doch Ralph schudde 't hoofd en hoe de ander ook aandrong, hij weigerde beslist, het geld aan te nemen. Ook Fritz liet het zich niet opdringen.

Toen haalde de Jood uit de plooiën van zijn gewaad een perkament te voorschijn en zeide: »Neem dan dit perkament. Het bezit geen waarde. Ik weet, dat gij naar 't land mijner vaderen wilt trekken. Ik weet ook, dat uw weg u over de hooge Alpen voert en verder door Italië. Uw weg leidt over Milaan en misschien over Genua. In beide steden heb ik vrienden, wier namen op deze rol vermeld staan. Komt gij nu ooit in een toestand, dat gij hulp behoeft, ga dan tot hen, zeg, dat de negentigjarige Zoruch u zond, vertoon dit perkament en zij zullen u bijstaan. Ik bid u, weiger dit niet.«

Ralph nam het aan en bergde het onder zijn wambuis. Toen zei hij: »Wij danken u voor uw onthaal, doch thans moeten wij gaan. De tijd verloopt snel en we willen vandaag nog vertrekken.«

Ze gingen. De oude geleidde hen naar de deur en riep hun na: »De God mijner vaderen zegene u en behoede u op den langen weg!«

Toen stonden ze op straat en lachten vroolijk. Wat een drukte om zoo'n kleinigheid. Alles wel beschouwd, was 't een prettige morgen!

»En nu nog naar dien koopman?« vroeg Fritz. »Dat scheen mij een trotsch heer te zijn, alhoewel hij nogal vriendelijk met je sprak.«

»De zon staat al hoog. Ik vind, we moesten eerst onze makkers gaan opzoeken; bovendien heb ik niet beloofd, dat ik zou komen.«

Toen ze een half uurtje later in 't klooster terugkwamen, waren de overige knapen reeds vertrokken. Ze hadden zich naar de markt begeven, om nogmaals de knapen uit de stad aan te sporen, mee te trekken. Hans had juist gesproken, toen de beide vrienden de markt bereikten en tot zijn groote blijdschap verkreeg hij een dertigtal nieuwe helpers, allen gewapend met pijl en boog. De regeering der stad had Hans aangeboden, het legertje twee dagen lang kosteloos te verzorgen, indien hij zoo lang wilde blijven, doch de kleine aanvoerder had den vorigen dag vernomen, dat 't groote kruisleger, dat over Bazel zou reizen, die stad reeds had bereikt. Hij wilde nu zoo spoedig mogelijk trachten, het hoofdleger in te halen en daarom denzelfden dag nog vertrekken. De regeering zou den jongen kruisvaarders in dat geval op stadskosten een goeden maaltijd verstrekken en zoo trokken de kleine kruisvaarders dan weldra, door stads-soldaten geleid, van de markt naar het raadhuis, waar zij gastvrij onthaald werden. De heer Netsche was ook aanwezig, daar hij lid der regeering was. Spoedig kreeg hij Ralph in 't oog.

»Ik heb je gewacht, vriendje. Was het huis heusch niet te vinden?«

De knaap stond op en antwoordde beleefd: »Heer! mijn vriend Fritz en ik moesten eerst den ouden Jood helpen. De arme man kon alleen niet meer gaan en wij hebben hem naar zijn woning gebracht. Zoo werd het te laat, u nog op te zoeken, want we meenden, dat onze makkers wel vertrokken konden zijn.«

»Nu,« zei de koopman, »ik neem het u niet kwalijk, temeer, daar die arme man, zooals gij hem noemt, alhoewel hij schatrijk is, werkelijk niet in staat zou zijn, een vlieg kwaad te doen. Zoruch betaalt bovendien geregeld zijn pond peper per jaar aan onze goede stad en heeft dus zoo'n slechte behandeling niet verdiend. Maar zeg eens, is het waar, Ralph, dat men je vader zoo schandelijk heeft bestolen?«

»De knaap antwoordde voorzichtig: »Ik kan u het juiste niet meedeelen, heer, mijn vader heeft er zich tegen mij niet over uitgelaten.«

Koopman Netsche glimlachte fijntjes en na nog een paar vriendelijke woorden tot de knapen te hebben gericht, wandelde hij verder de zaal in.

De maaltijd liep ten einde. Een monnik stond op, spoorde de knapen aan, dapper te strijden tegen de vijanden der kerk en voorspelde hun een roemrijke overwinning. De knapen en meisjes luisterden met schitterende oogen. Waarlijk, 't begin der reis was al zeer prettig. Overall werden de jonge kruisvaarders om hun ijver en moed geprezen en maar al te gretig leenden ze 't oor aan hen, die hun een gemakkelijke overwinning voorspiegelden. »God wil het!« riep de monnik en allen stemden met dien roep in. Op smartelijke wijze zouden ze ondervinden, dat dit niet zoo was.

Een half uur later voerden een tiental schuiten, bestuurd door ervaren bootslieden, het legertje over den bruisenden stroom en straks stonden bijna tweehonderd kinderen op den rechteroever der Donau; nog éénmaal wuifden ze hun ouders, bloedverwanten of vrienden een laatst vaarwel toe, groetten hen met hun wapenen, en wendden zich dan naar 't Zuiden, hun weg nemend door 't dal van den Iller. Hans reed fier aan 't hoofd zijner schaar en achter hem wapperde de blanke kruisbanier, hoog boven zijn hoofd en nog hooger welfde zich de reine, blauwe lucht en straalde de zomerzon.

DE ALPENTOCHT.

Juli liep reeds ten einde, toen Hans met zijn bende de Alpen naderde. 't Hart klopte den knapen luider, als ze den blik wendden naar de in de verte oprijzende berggevaarten, die hun zelfs in den zomer met sneeuw bedekte toppen in de wolken boorden.

Er hadden zich eenige Zwitsersche knapen bij het kruisleger aangesloten en wel waren er meerdere bereid, hun voorbeeld te volgen, doch ze moesten zich nog voor den tocht uitrusten en Hans, die vernomen had, dat het hoofdleger over eenige dagen verwacht werd, was begerig, met zijn afdeeling het eerst over de bergen te komen. Wie niet terstond mee wilde trekken moest dan maar wachten, tot de hoofdmacht kwam en zich daarbij aansluiten. De knapen ondervonden veel bewijzen van de goede gezindheid der Zwitsers. Overal waren er gidsen tot hun beschikking gesteld, om hen langs veilige wegen te geleidde, en wanneer een dier gidsen terugkeerde, na het leger een paar dagen geleid te hebben, stond er spoedig een ander gereed, die de taak van zijn voorganger wilde overnemen. In de kloosters en in de dorpen vonden de knapen steeds een onderdak gedurende den nacht; daar verstreekte men hun, zonder betaling aan te nemen, al wat zij noodig hadden, ja, menige reispenning werd hun in handen gestopt; toch was de beurs van Ralph, die bij 't begin van de reis tien blanke daalders bevatte, aanmerkelijk lichter geworden. Een groot geluk was het, dat niemand ziek werd. Ralph's schoenen waren nu versleten en daar de weg moeilijker werd, besloot hij, die van vader Johannes aan te trekken. Hij had zijn bundeltje nog niet los gehad; het diende hem nog steeds tot hoofdkussen gedurende den nacht.

Op den avond van een schoonen dag naderde het kruisleger de stad Lucern. De knapen waren zeer vermoeid en met blijdschap hoorden ze 't sein: »Rusten!«

Ze legerden zich langs de boschrijke helling van een heuvel, om nog even uit te rusten, alvorens den weg naar de stad te vervolgen. 't Was niet ver meer, maar Hans zag wel, dat zijn jongens niet meer konden. Kars werd belast met de zorg voor het paardje en liep geduldig met het dier langs den zoom van den weg, waar het zich te goed deed aan de geurige kruiden.

»Kom,« dacht Ralph, »laat ik nu mijn nieuwe schoenen aantrekken.« Hij rolde de schapevacht los, trok zijn versleten schoenen uit en greep naar de nieuwe. Ze pasten vrij goed, doch het leder was nogal hard en zoo zaten ze hem niet gemakkelijk. Dat ondervond hij, toen de horen 't sein tot vertrek gaf en men weer voorttrok, stadwaarts. Hij bleef dan ook spoedig achter en was nog een heel eind van de stad, toen de voorsten de poort reeds bereikt hadden. Een landman, voor de deur zijner hut gezeten, kreeg medelijden met den hinkenden knaap en noodigde hem en Fritz uit, den nacht onder zijn dak door te brengen. Ze namen dit aanbod met dankbaarheid aan; morgen konden ze zich weer bij hun makkers voegen. Hun gastheer leidde hen het huisvertrek binnen, waar het avondmaal juist werd opgezet. Terstond zette de huisvrouw nog twee schotels op tafel. Een jongen van een jaar of dertien schoof terstond een bank bij en allen groetten de gasten op hartelijke wijze. Twee meisjes, wat ouder dan de knaap, hielpen haar moeder en wierpen tersluiks nieuwsgierige blikken op de jonge kruisvaarders. De meelbrij smaakte uitstekend en een stuk brood met heerlijke melk liet zich ook goed gebruiken. Nadat de maaltijd afgelopen was, sprak de huisvader een kort dankgebed uit en verzocht den knapen toen, iets van hun reis te vertellen. Ze voldeden gaarne aan dit verzoek en vonden een aandachtig gehoor. De kleine Wilhelm luisterde bovenal goed toe en oock in hem kwam de lust op, mee te kunnen gaan. Vreemde landen zien, tegen booze Turken strijden en allerlei avonturen beleven vond hij heerlijke dingen, doch toen hij zijn vader verlof vroeg, mee te mogen trekken, schudde deze ernstig het hoofd

en verklaarde kortaf, dat hij zich die gedachte uit 't hoofd moest zetten.

Wilhelm zweeg en waagde het niet, zijn verzoek te herhalen, doch thans kwam Truda, 't jongste meisje, met hetzelfde verzoek. Ook zij wilde gaan.

»Wilhelm is nog zoo jong,« zei ze, »maar ik ben veertien jaar en moeder kan mij best missen. Liza blijft nog thuis om moeder te helpen. Ik zou zoo graag wat goeds doen, zooals de gewonden verbinden, zieken oppassen en kleeren, die stuk zijn, verstellen.«

»Zou Truda denken, dat moeder haar werkelijk best kan missen?« vroeg de huisvrouw op zacht verwijtenden toon. Truda sprongen de tranen in de oogen; ze omhelsde haar moeder en zei geroerd: »Ik bedoel, voor 't werk; over een poosje zou ik terugkomen en altijd hier blijven.«

»En als dan de Turken je eens gevangennamen, meisje?« zei haar vader.

»Daar zouden wij wel voor zorgen,« riepen Fritz en Ralph. »Als Truda meegaat zullen we haar beschermen tegen alle vijanden.«

»Nu, dan is er geen nood,« zei de vader, »maar Truda mag evenmin mee als Wilhelm. «Ik vind de zaak veel te gevaarlijk. Truda kan ook thuis wat goeds doen en dat doet ze ook wel; haar ouders helpen, als die eens ziek werden, hen verzorgen en nog heel veel meer. Ze mag morgen alvast oude Bregitta opzoeken en haar een brood brengen. En nu is 't tijd, aan slapen te denken. Terwijl moeder voor onze gasten een slaappleats in orde brengt, zal ik die harde schoenen even onderhanden nemen, want zoo kan geen mensch er in loopen.«

Wilhelm en Truda zochten hun legerstede op, Liza ruimde de tafel leeg, doofde het vuur en de vader begon Ralph's schoenen met vet in te wrijven. Weldra gaf hij ze den knaap terug; het leder was nu veel zachter en ze zouden geen pijn meer aan de voeten doen. Ze waren flink met vet ingewreven.

In het kleine schuurtje, naast de hut, waren een paar

bossen frisch hooi gespreid ; daar moesten de jongens slapen. Fritz was spoedig in 't land der droomen, doch Ralph kon den slaap niet vatten. Misschien was hij te vermoeid, misschien kwam het, doordat zijn voeten hem nog pijn deden ; hij wierp zich in elk geval nu eens op de linker-, dan weer op de rechterzijde, maar slapen kon hij niet. De maan deed juist even haar stralen binnen schuurtje vallen, door een reet in het dak en vol afschuw ontdekte hij een paar groote ratten, die zijn schoenen besnuffelden. Hij had een hevigen afkeer van die dieren en sprong verschrikt overeind. Weg waren de ratten. »Fritz !« riep hij, en schudde zijn makker heen en weer, »Fritz, daar zijn hier ratten, word wakker !« Maar Fritz bromde enkele onverstaanbare woorden, draaide hem den rug toe en sliep door. Ralph ging ook weer liggen, nadat hij zijn schoenen aan een spijker tegen den wand had opgehangen. Slapen kon hij echter niet en reeds begon het in 't Oosten te dagen, toen hij ten slotte insliep. Hij droomde, dat hij thuis te bed lag, in zijn eigen, zacht bed in 't ouderlijke huis. Daar kwam zijn vader hem wekken : »Ralph, 't is tijd, we moeten gaan ! De kar staat reeds voor 't huis en heer Frederik van Eichenstein ment de paarden. Hendrik gaat mee !«

»Ja, vader, ik kom !« riep hij en sprong op. Hij stiet echter 't hoofd tegen een dwarsbalk en viel weer neer. Fritz stond bij hem en hij lag niet in zijn eigen bed, doch op een bos hooi in een klein schuurtje.

»Heb je gedroomd, Ralph ?« vroeg zijn makker.

»'k Geloof 't wel, we zijn immers niet te Frankfort ? Ik heb nog slaap.«

»Nu, je kunt gerust nog blijven liggen. Ik ben al naar de stad geweest en heb de jongens gesproken. We gaan vanmiddag eerst verder.«

Ralph viel terstond weer in slaap en Fritz ging Wilhelm en Truda opzoeken, die naar oude Bregitta zouden gaan. Fritz vergezelde ze en vertelde onderweg nog van alles, wat er op reis was voorgevallen. Toen ze terugkwamen, sliep Ralph nog en Fritz zei : »Hij is zoo moe, laat hem

maar eens goed uitrusten, we hebben nog geen haast.«

Met hun drieën gingen ze toen in 't gebergte gras snijden en brachten ieder een flinken bos mee naar omhoog ; de geiten gaven aan dit gras verre de voorkeur. Toen ze terugkwamen stond Ralph voor 't schuurtje ; de lange rust had hem verkwikt en hij gevoelde nu zijn maag jeuken. Gelukkig was de tafel gereed en 't eten liet zich niet lang wachten. De brij verdween snel in de zeven hongerige monden en van 't brood bleef geen kruimel over. Nadat de maaltijd geëindigd was, maakten de beide jongens zich gereed te vertrekken. Ze bedankten de vriendelijke menschen hartelijk en gingen.

Wilhelm en Truda bleven hen nog lang nakijken. Ze waren ook zoo gaarne meegetogen en terwijl de jongens zich omkeerden om hun nogmaals toe te wuiven, schoot 't Ralph te binnen : »Wilhelm is toch beter dan ik ; hij is gehoorzaam, en ik . . . weet eigenlijk best, dat vader niet goedkeurt, wat ik nu doe.«

De overige knapen en ook de meisjes hadden den nacht in de stad doorgebracht. In de kloosters of in de huizen der poorters hadden ze een onderkomen gevonden. 't Was gisteren een moeilijke dag voor hen geweest, en hoe gaarne Hans ook 's morgens vroeg had willen vertrekken, de knapen waren nog niet uitgerust en wilden hun reis niet voor den middag voortzetten. Daar berichtte Ulrich hem, dat zestien jongens en twee meisjes besloten hadden, naar huis terug te keeren. Het zien der hooge bergen, die straks beklommen moesten worden, had hen afgeschrikt ; ook Ralph en Fritz waren onder deze afvalligen begrepen, meende hij. Hans werd boos over dit trouweloos gedrag. Hij overlegde, de vluchtelingen op te sporen en met geweld tot meegaan te dwingen, doch Ulrich ried dit ten sterkste af, en hij zag dan ook wel in, dat aan de uitvoering van dit plan groote bezwaren waren verbonden. Tegen den middag verschenen de beide achtergebleven vrienden in de stad, waar ze den toornigen jonker ontmoetten, die hen 'alles behalve vriendelijk aanzag.

»Zoo, jullie laten ons dus in den steek? Dat vind ik zeer gemeen,« riep hij ze toe en Ulrich schold hen uit voor groote lafaards. Doch alles was gauw opgehelderd en Hans vond zijn vroolijkheid terug.

»Ik kon je ook slecht missen, berendooder!« zei hij lachend tegen Ralph. »Die andere wegloopers behoeven niet terug te komen, voor mijn part, 't waren toch maar bange halzen, maar dat jij en Fritz ons had verlaten, speet me geweldig. Tot loon voor je trouw zul je de afdeling Zwitsers aanvoeren. Wil je?«

»Jawel, maar Fritz moet ook bij me blijven, anders doe ik 't niet.«

»'t Is goed; hij moet dan maar trompetter zijn. Heb je een trompet, of geld om er een te koopen, berendooder?«

Ralph werd voortaan door de jongens »de berendooder« genoemd, wat hij nogal prettig vond. Hij kocht voor Fritz een horen en een uur later klonken de forsche tonen uit het instrument in de straten van Lucern. Het legertje ging op marsch. Voorop reed Hans en naast hem liep de gids, die zijn paardje aan den teugel geleidde. De weg liep langs het schoone Vierwoudstedenmeer, dat links van hen zich spiegelglad aan hun voeten uitbreidde, diep blauw als de hemel daarboven. Enkele bootjes gleden statig als reusachtige zwanen daarhenen en rimpelden de oppervlakte heel even. Aan hun rechterhand verhieven zich steile bergen, met dichte bosschen bedekt. Een enkele maal stortte zich een beekje van de hoogte naar beneden; dan was er een gaping in den weg en voerde een steenen dam of breede houten vonder over de gevormde kloof. Het landschap was zoo wonder-schoon, dat de knapen gedurig bewonderende kreten uitten en slechts langzaam voortgingen. Eindelijk vond Hans, dat het tijd werd, wat sneller te loopen en de horen maande weldra tot spoed aan. De smalle weg werd nu iets breeder en minder gevaarlijk, doch liep nog steeds langs het meer.

»Waar varen toch al die schuitjes heen?« vroeg Hans den gids.

»Zoo terstond buigt het meer zich naar het Zuiden en dat zou voor jullie een heele omweg worden. Daarom heeft onze stad deze scheepjes afgezonden, om je over te zetten. 't Meer is daar slechts een half uur breed en de tocht om de zuidspits is zeer bezwaarlijk.«

Een watertochtje in 't vooruitzicht! Met die sierlijke bootjes te dobberen over 't gladde watervlak! Welk een genot! De jonge reizigers stapten nog vlugger voort en juichten van vreugde, toen ze de vaartuigen naar den oever zagen komen. Zoo, dichtbij gezien, bleken ze grooter te zijn, dan men had gedacht en dat was maar goed: nu zouden ze slechts tweemaal behoeven te varen. 't Paardje zou in de grootste schuit worden overgezet, maar 't scheen niet zooveel zin in 't reisje te hebben als zijn jonge meester; het stribbelde geweldig tegen, toen Kars het over de looplank wilde leiden en zonder de hulp der bootslieden zou 't nooit gelukt zijn. Alle jongens kwamen behouden over; een twaalfjarige knaap uit Lucern keerde echter met de schuit naar de stad terug: hij had gauw genoeg van den kruistocht. Heerlijk waren de knapen uitgerust en vol moed togen zij verder; ook hun gids was naar de stad teruggekeerd, doch een herder bood zijn diensten aan om hen door 't gebergte heen naar Stanz te brengen. Voorloopig lieten ze het meer dus links liggen. De weg klom vrij steil omhoog en toen ze tegen den avond het dorp naderden, waren ze alweer doodmoe. Ze besloten dan ook, den nacht in 't dorp door te brengen. De nacht moest door 't grootste deel der knapen buiten worden doorgebracht; slechts enkelen konden onderdak krijgen; de meisjes sliepen allen in de hutten. De dorpelingen rieden Hans aan, zijn paardje te verkoopen, daar het dier niet gewoon was, de bergen te bestijgen en hem aan groot gevaar zou blootstellen. De jonker erkende, dat dit werkelijk het beste was en hoewel 't hem met droefheid vervulde, stond hij het voor twintig daalders aan een boer af. Tien daalders behield hij voor zich, de andere tien gaf hij Ulrich en Ralph, om die bij voorkomende gelegenheid tot nut van allen aan te wenden.

Den volgenden morgen bleek het, hoe wijs de raad der dorpelingen was geweest. Een uur, nadat men het dorp had verlaten, kwam men voor een kloof, waardoor een beekje stroomde. De wanden der kloof waren vrij steil en met de grootste behoedzaamheid begon de afdaling.

Opeens struikelde een der meisjes en voor Ulrich haar kon grijpen, stortte ze naar beneden. Een luide gil weerklonk ; ze was aan den rand der beek terecht gekomen en met 't hoofd tegen een steen geslagen. Het bloed stroomde uit de wond en radeloos stonden de jongens om haar heen, terwijl ze daar kermend neerlag. Daar snelde een der knapen uit Lucern toe. Vlug als een eekhoorn klauterde hij naar omlaag en begon terstond de wond te betten. Dat deed het arme kind goed.

»Nu moet je probeeren, of je kunt loopen,« zei de jongen. »In de beek liggen van afstand tot afstand groote steenbrokken, om zoo droogvoets er door te komen. Kom, ik zal je helpen !«

»Nee, ik wil niet verder, ik ga terug, alles doet me pijn !« zei ze en krom de steilte weer op, om den terugweg naar Stanz te aanvaarden. Drie der andere meisjes volgen al heel spoedig haar voorbeeld.

Ondertusschen ging de overtocht onafgebroken door, eerst in de kloof afdalen, dan, van steen tot steen stappen of springen en aan de andere zijde, die minder steil was, naar boven. Er gleden nog wel een paar knapen uit, twee vielen in de beek, doch ze werden terstond gered en hadden zich slechts weinig bezeerd.

Voort ging het weer, den jongen gids na, die zich te Stanz bij den kruistocht had aangesloten en na eenigen tijd geloopt te hebben, bereikte men een hoog punt. De voorsten kwamen boven en . . . voor hen lag het Vierwoudsteden-meer, schitterend in den glans der morgenzon.

»Het meer ! het meer !« riepen ze en zwaaiden vroolijk met hun mutsen. »Het meer ! het meer !« herhaalden zij, die achteraan kwamen en snelden voort om dan

plotseling stil te blijven staan, overweldigd door den machtigen aanblik : een zilveren spiegel, omlijst door donkergroene wouden, terwijl de morgennevel nog als een ragfijne, gazen sluier wegrolde voor de morgenkoelte. Onwillekeurig namen ze hun mutsen af en terwijl de frissche berglucht hun 't warme voorhoofd verkoelde, was daar menig knaap of meisje, wier hart een lofpsalm zonder woorden zong, ter eere van den grooten Schepper aller dingen, die de bergen vastzet door zijne kracht.

Na een poosje schalde de horen en langzaam daalde het leger naar het meer af, om dit te volgen tot Fluelen aan de zuidelijkste golf bereikt werd. Dat was in den laten avond. Het legertje verkeerde in deerniswekkenden toestand ; wel had men dien dag een paar malen een rust van een uur gehad, doch de weg was zoo slecht, steil en rotsachtig geweest, dat allen doodmoe waren. Hans was echter bang, den nacht buiten te moeten doorbrengen ; er dreigde een onweder en geen dorpje bood voldoende ruimte voor de tweehonderd knapen. Hij had dus aanhoudend tot voortgaan gemaand, doch moest het laatste eind gedragen worden. Hij verstuipte den voet en werd op een draagbaar van takken, door vier stevige knapen gedragen, naar Fluelen gevoerd. Wel vond men daar rust en onderdak, doch de vermoeyenis was voor vele der jonge kruisvaarders te groot geweest ; ze konden den volgenden morgen de reis niet voortzetten en daar het den tweeden dag voortdurend regende, kon men eerst den derden dag vertrekken. Tien jongens en zeven meisjes bleven ziek achter ; ze zouden het leger volgen, zoodra ze hersteld waren. Zes er van stierven echter en de anderen sloegen den terugweg in.

De tocht werd voortgezet door een eng dal, waardoor de Reuss, een zijrivier van den Rijn, stroomt. Elken dag werden de bezwaren grooter, doch de knapen gaven den moed niet verloren, ofschoon er alweer een tiental hunner makers moesten achterblijven. Hoe verder men kwam, des te schaarscher werden de dorpen, de bergen hooger, het dal nauwer, de weg meer en meer onbegaanbaar.

Op zekeren middag waren de knapen, na 't beklimmen eener steile helling zoo moe, dat ze zich uitgeput op de hoogte lieten neervallen en ronduit verklaarden, dien dag geen voet meer te zullen verzetten. Hans was ook òp. Hij had wel geen last meer van zijn voet, doch was 't loopen niet zoo gewoon als de anderen, daar hij het grootste deel der reis te paard had afgelegd. Daarbij maakte zich een buitengewone loomheid van allen meester, wat wel vreemd was, want de lucht was betrokken. Plotseling riep een der knapen, die als wegwijzer dienst deed, nadat hij een poosje aandachtig had rondgezien : »Volgt mij terstond, allen ! We zijn in groot gevaar !« Hij snelde voort, door de meesten der knapen gevolgd. Ook Ralph en Fritz, Ulrich en jonker Hans liepen hem snel achterna, een steile helling op en ze rustten niet, voor ze aankwamen op een plaats, waar overhangende rotsen een natuurlijk afdak vormden. 't Was een kale, boomlooze helling, vrij breed en met tallooze steenbrokken bedekt. De jongens en meisjes vielen ademloos onder de beschuttende rots neer, doch een vijftal waren gebleven, waar ze lagen en hoe de anderen hen ook toeriepen, omhoog te komen, ze weigerden beslist. Hans keek nieuwsgierig rond.

»Maar zeg eens, jij, waarvoor was 't goed, zoo naar boven te draven ? Ik zie niets van dat groote gevaar, of heb je ons voor den mal gehouden ?«

De aangesprokene antwoordde niet terstond. Hij deed een schrede naar voren en schreeuwde de achterblijvers toe : »Gauw, hierheen, of 't is te laat : de Föhn ! de Föhn !« En al de Zwitsersche kinderen riepen dat vreeselijke woord : »de Föhn ! de Föhn !«

»Ja, je schreeuwt maar »de Föhn !« zei Ulrich, »maar ik zie dat beest nergens.« Doch op 'tzelfde oogenblik zag hij een fijne sneeuw van de bergen omlaag stuiven en hoorde hij een geluid, alsof er een honderdtal karren heel in de verte over een planken vloer rolden. »Zie !« riepen een paar jonge Zwitsers, »de sneeuw stuift al, zoo dadelijk komt de storm !« en nauwelijks had hij

die woorden uitgesproken of de steenen op de helling beneden hen, geraakten in beweging, de sneeuw stooftelkens dicht en de vijf knapen beneden werden door den storm weggerukt. En daartusschen flikkerden bliksemstralen en ratelden donderslagen, die duizendvoud door 't gebergte werden teruggekaatst. De verschrikte kinderen drongen dicht opeen en drukten zich tegen den rotswand aan. Enkelen knielden neer en baden met luider stem, anderen snik en jammerden en allen vreesden, dat hun laatste ure had geslagen. Ralph zag nu helderder dan ooit in, dat zijn gaan niet goed te praten viel; hij riep 't den anderen toe, dat hij weggeloopt was, dat hij vader Johannes had misleid; ze luisterden niet naar hem en konden hem ook niet verstaan. Toen knielden hij neer en bad den Heer om vergeving en beloofde, zijn vader — zoo hij dezen nood doorstond — voortaan in alles te gehoorzamen en nog meer geloften deed hij in zijn radeloosheid. 't Baatte niet, de storm loeide voort; heele boomstammen kwamen van de helling der bergen neerploffen in het dal en straks begon het te stortregenen, zoo geweldig, dat het scheen, of de kale berghelling een stroom was geworden. Zes uren lang duurde de storm met onverminderde kracht; toen, bij 't vallen van den avond, luidde hij; de regen hield open de kruisvaarders herademden. Toch verkeerden ze nog in een benarden toestand; ze waren geheel uitgeput, hadden geen levensmiddelen bij zich, geen dorp, geen hut konden ze in de verte ontdekken en de avond viel: ze zouden den nacht op dezelfde plek moeten doorbrengen, waar ze zooveel angst hadden uitgestaan. Er was geen hooi of stroo voorhanden, geen vuur konden ze aanleggen: de harde rotsgrond zou hun legerstede zijn en met sombere gedachten vervuld vlijden ze zich dicht bij elkander neer, de meisjes daar, waar de rots het verst overhing, de jongens meer zijwaarts onder het minst beschutte deel. Ze mochten nog van geluk spreken, dat ze niet natgeregend waren; de nacht was op deze hoogte zeer koud, vooral na den bijzonder warmen dag en de enkele

knapen en meisjes, die een deken of een schapevacht rijk waren, maakten er dankbaar gebruik van.

Er dienden wachten te worden uitgezet, daar 't niet tot de onmogelijkheden behoorde, dat men door wolven of beren werd aangevallen. 't Was zelfs, naar sommige jongens vreesden, te verwachten en Hans stemde het terstond toe. Zelf zou hij met vijf andere knapen het eerste deel van den nacht wacht houden, daarna Fritz met vijf anderen, vervolgens Ralph en ten slotte Ulrich. De nacht was helder en de wachters ontdekten in 't geheel geen onraad; de roofdieren waren door den storm stellig verschrikt en ook uit de omgeving verdwenen.

Toen Ralph gewekt werd en opsprong, deden al zijn leden hem pijn, en Fritz verklaarde, dat hij niet weer ging slapen, doch liever wilde rondloopen; daarvan werd hij tenminste nog warm. Ralph wierp zijn schapevacht over een paar slapers, die, zonder te ontwaken, er zooveel mogelijk onder kropen. Een treurige nacht! En er volgde een treurige morgen op. Geen der jongens waagde het, te vragen, wat er van hun makkers was geworden, die de storm gisteren had meegesleurd. Toen de horen schetterde, rezen de slapers met moeite overeind. Er wachtte hun geen versterkende maaltijd, wel een moeilijke marsch. Toch gingen ze voort, hoewel velen zich ziek en ellendig gevoelden. Omgevallen boomstammen en losgeraakte rotsblokken versperden vaak den weg. Ze moesten er omheen en waar dat niet kon, er over heen. 't Riviertje de Reuss, dat gisteren een dwerg scheen, bruiste nu, diep in 't dal beneden hen, klaterend voort. Gisteren een dwerg bijna, thans een geweldige reus, deed 't nu zijn naam eer aan. Na een tocht van drie uren bereikte men een klein dorpje. Liefderijk namen de eenvoudige bergbewoners de kinderen op en verzorgden hen, zoo goed ze konden. Men telde echter twintig zieken en de overigen waren uitgeput. Twee dagen later eerst kon men weer vertrekken; een der dorpingen zou hen naar 't volgende dorp leiden. Langs diepe afgronden ging 't nu, over smalle paden, steeds verder en steeds

hooger. De koude nam toe, alsof 't niet Augustus, doch Januari ware geweest. Een der knapen waagde zich te dicht aan den rand van een kloof; enkele steenen raakten los en hij viel in de bodemlooze diepte; de anderen wendden zich ontsteld van de noodlottige plaats af en gingen zwijgend verder. Zonder meerdere ongelukken bereikten ze het dorp Geschenen. Achter dit dorp lag de St.-Gothardgroep. De zon wierp haar warme stralen op onmetelijke ijsvelden, de zomerwind blies om de met blanke sneeuw bedekte toppen en toch verdween de sneeuw niet en de gletschers lagen daar, eeuw aan eeuw, zwijgend, schijnbaar onbeweeglijk. Doch aan den voet van 't gebergte smolten ze langzaam weg en verliepen tot beekjes, die zich weghaastten uit deze onherbergzame oorden naar de vruchtbare dalen, uren, dagen ver, waar de weiden groen en de akkers bebouwd waren. Straks zouden de kleine kruisvaarders dezen reusachtigen bergklomp moeten overtrekken en schoon ze bij de gedachte hieraan reeds beefden, ze besloten, door te zetten en alles te wagen. Immers, hoe meer gevaren, hoe heerlijker zegepraal, hoe meer opofferingen, des te grooter loon. En na dan ook drie dagen te Geschenen te hebben gerust, vatten ze den reis staf weer op, wel voorzien van levensmiddelen en met nieuwen moed. Ze liepen langs de hooge bergweiden, waar bruinroode runderen graasden, die met verwonderlijke vlugheid zich op gevaarlijke hellingen voortbewogen; ze ontmoetten nog hooger groote kudden geiten, die onder de hoede van een jongen herder de plaatsen bezochten, waar zelfs het bergrund niet kon komen; ze ontmoetten een gemzenjager en werden een eindweegs door hem geleid. Bij 't vallen van den nacht bereikten ze een bergvlak, waar een ruime hut den reiziger schuilplaats verleende. De pas van den Sint-Gothard toch was sedert eeuwen de weg van Italië naar Duitschland en werd vaak doorgetrokken. Van afstand tot afstand waren ruime hutten gebouwd, waar men tenminste onderdak vond, al ontbraken er alle gemakken van een woonhuis. 't Dak dezer hutten was met zware

steen bedekt, opdat het niet door de geweldige stormen zou worden weggeslagen. De vloer was met droge kruiden bedekt en terstond lieten de kinderen zich neervallen; velen sliepen terstond in. Ralph sloot de deur, rolde zijn vacht los en kroop er met Fritz onder. Hans en nog meer anderen, hadden er zich onderweg ook een aangeschaft en sliepen er heerlijk onder. Doordat zooveel kinderen in een betrekkelijk kleine ruimte lagen, had niemand last van 'e kou. Midden in den nacht vlogen de slapers verschrikt overeind. In de onmiddellijke nabijheid der hut huilde een wolf. Het werd uit de verte beantwoord en vervulde ieder met schrik. Door de reten in den wand zag men het dier rondsluipen en terstond besloten de dappere jongens, het te doden of te verjagen. De deur werd geopend en ze traden naar buiten; Ralph voorop, de boog aangelegd. Het roofdier was kortbij. Weg flipte de pijl en weg vluchtte het beest, doch lang nog hoorde men zijn naargeestig gehuil. Was hij gewond? Niemand kon 't zeggen, doch de ongewenschte bezoeker verscheen dien nacht niet meer en spoedig legden de jagers zich bij hunne makkers neer. Ze sloten de deur stevig toe, 't was daar buiten ook zoo koud.

Den volgenden morgen gingen ze al weer hooger op. Tegen den middag ontmoetten zij een gezelschap Italiaansche kooplieden, die noordwaarts trokken. Ze voerden een tiental muilezels mee, die met groote pakken waren beladen. Ofschoon men elkander niet verstond, zeiden de kruisen duidelijk genoeg, welk doel de knapen hadden en verbaasd zagen de handelaars op de moedige knapen en meisjes neer. »Diò benite té!« — »God zij met je!« — riepen ze gedurig. Ieder der jonge kruisvaarders ontving een slok wijn en opgewekt zetten ze hun zwerftocht voort.

Weldra bereikten ze het hoogste deel van den pas; vaak moesten ze tot hun knieën door de sneeuw waden, doch in den laten namiddag vonden ze wederom een schuilhut, waar de nacht werd doorgebracht.

In deze wereld van ijs zagen ze geen runderen, geen

Tegen den middag ontmoetten ze een gezelschap Italiaansche
kooplieden

geiten, zelfs geen boomen of struiken meer. Hoog boven hen zweefde alleen een enkele maal de koning der vogels, de adelaar, heel in de verte bespeurden ze eens een troep gemzen — anders niets. En de indrukwekkende stilte op de bergtoppen werd alleen verbroken door het neervallen van massa's sneeuw en ijs. 't Werd hun te machtig, het brood raakte opgeteerd en evenzoo hun krachten; ze zouden spoedig allen moeten bezwijken. Terug dan? Ze wilden wel, doch de herinnering aan de doorgestane gevaren benam hun den moed, dien vreeselijken weg nog eens af te leggen. Drie flinke jongens waren, drie dagen geleden, met de Italiaansche kooplieden teruggekeerd. Ulrich schold hen niet meer voor lafaards. De twee laatste dagen waren vreeselijk inspannend geweest.

Eindelijk, daar ontdekten ze in de verte houtgewas. De weg begon langzaam te dalen en men vatte weer moed. 's Avonds rustten ze in een schuilhut en gebruikten hun laatste brood, in de hoop, morgen in bewoonde streken te komen. Dat duurde echter nog tot op den middag, toen een rookwolkje hen meldde, dat ginds een menschelijke woning lag, dat daar menschen waren en dat daar dus hoogstwaarschijnlijk ook voedsel te vinden zou zijn. Hun verwachting werd niet teleurgesteld; ze vonden wat ze zochten, doch daar de hut klein was en weinig gemakken bood, sleepten ze zich nog twee uren lang verder. Ze bereikten een lief gelegen dorp, dat door een snelvlietend riviertje werd besproeid. Airolo heette het. Hier rustten ze een paar dagen uit en volgden toen den loop van de Tessino. Gidsen hadden ze niet noodig. Het water stroomde voort naar de vruchtbare vlakten van Italië en de weg bood hun, die zooveel hadden doorstaan, weinig bezwaren. Ze wisten het: de Alpentocht was geëindigd. Doch thans eerst bleek het ten volle, met welke moeilijkheden de knapen en meisjes te worstelen hadden gehad. Enkelen waren half blind, bijna allen hadden de voeten doorgelopen en hoevelen waren wel niet teruggekeerd of, erger nog, op den weg omgekomen. En telkens moest Ulrich weer melden, dat

er zieken waren achtergebleven. Wie echter eenigszins kon, sleepte zich verder om herbergzamer oorden te bereiken.

VIII.

HET EINDE.

Al sneller en sneller repten zich de huppelende golfjes van het Tessino-oppervlak voort, om de groote vlakte te bereiken. Dagen lang was 't ruischende lied der wateren 't optochtslied der kruisknappen geweest. Hun eigen gezang was vervlogen in de ijle lucht op den Alpentop en ze schenen de melodie verleerd te hebben. Ach! hoe zouden ze ook kunnen jubelen als in het begin: »Wij zijn vol goeden moed!«

Een was er echter, die den moed niet kon opgeven; om dat te doen, had hij grooter moed moeten hebben. Hij was vervuld met angst en twijfel en wilde en durfde niet denken aan een mislukken van den tocht. Die eene was Ralph. Zoo vaak de begeerte, 't verlangen naar huis, naar zijn vader bij hem was opgekomen, had hij dat gevoel onderdrukt, zooveel hij kon. Allen mochten terugkeeren: hij niet. Hij moest eerst zijn losprijs winnen, of de vijandschap van heer Frederik van Eichenstein bedreigde zijn vader met totalen ondergang; hij moest eerst strijden, of hij was een snoever in de oogen zijns vaders. En bovenal, hij had de gelofte afgelegd; hij moest die gelofte gestand doen.

»Wacht maar,« bemoedigde hij zijn makkers, »over een paar dagen kan het groote leger komen. Dat zijn er duizenden en duizenden en uit Frankrijk trekt ook een sterke krijgsmacht op. Houdt maar moed!«

Doch de meesten lieten den moed geheel zakken. Het legertje trok juist door een woeste, eenzame streek en had zich van de rivier afgekeerd, omdat het dal daar zoo erg nauw was. De weg liep door een bosch en het was

reeds vrij donker onder de boomen. Van dorpen, zelfs van huizen en hutten was geen spoor te ontdekken en troosteloos werd Ralph geantwoord: »Je hebt goed praten; hoe zullen we moed houden in 't vooruitzicht van een nacht onder den blooten hemel en dat zonder eten.«

»Kom,« zei hij, »misschien vinden we toch nog wel onderdak en brood.«

Dat scheen nog gauwer te zullen gebeuren, dan hij had kunnen hopen, want nog had hij niet uitgesproken, of twee mannen traden op hen toe en noodigden de knapen in gebroken Duitsch uit, hen naar hun huis te volgen. Dit aanbod werd met blijdschap aangenomen. Heel het legertje volgde de beide mannen, die met een paar der Zwitsersche knapen spoedig in druk gesprek waren, zoo goed en kwaad dit ging. Ralph was met Fritz achtergebleven; hij miste zijn jachtmes en wilde het terugvinden, als 't eenigszins mogelijk was. Hij had zich even te voren een weg gebaad door dicht struikgewas; zeer waarschijnlijk had hij het daar verloren en terstond ging hij het zoeken. Fritz vond het eindelijk, en nu zouden ze hun makkers volgen, die hun intusschen al een heel eind vooruitgekomen waren; ze hoorden hen nog wel, doch konden hen niet meer goed zien. Nu had Ralph spijt, het zoeken niet tot morgen te hebben uitgesteld, doch nu was het te laat en moesten ze misschien achterblijven, want zonder gids was de weg zeer gevaarlijk. Ze wilden echter nog een poging doen, hun makkers te bereiken, die door de beide vreemdelingen langs een diepen afgrond naar hun huizen geleid werden. De weg werd spoedig zoo ruw en zoo gevaarlijk, terwijl daarbij van huizen niets te zien was, dat de jongens ten zeerste betwijfelden, of ze in de goede richting liepen.

»'t Bevalt me hier heelemaal niet,« zei Hans; »zijn we ook van den weg afgeraakt. gids?« Er volgde geen antwoord.

De gidsen waren eensklaps verdwenen en voor hen

verhief zich, bijna loodrecht, een hooge rotswand uit den afgrond. Ze konden niet verder en helaas ! evenmin terug. Daar verscheen boven hun hoofd, op de steilte der rots een brandendé fakkel. Een hulpkreet steeg van beneden op. Toen hoorden ze een stem, die in vrij goed Duitsch hen aldus aansprak :

»Weest verstandig, jongens ! gij zijt in onze macht. Geen van u zal echter leed geschieden, als gij u niet verzet. Wij vragen uw geld en uw wapenen, anders niet. Geeft het terstond in onze handen, want zoo niet, dan werpen we u in de kloof. Legt je wapenen op den grond en«

»Valsche verrader !« riep de Zwitsersche knaap toornig, die in den spreker den reisgenoot van voor een half uurtje herkende. Hij legde een pijl op zijn boog en schoot. De spreker daarboven uitte een half onderdrukten kreet ; de pijl doorboorde zijn arm en hij trad snel terug. De roovers schenen nu hun bedreiging te zullen uitvoeren ; er kwamen eenige rotsblokken naar omlaag rollen en ze sloegen den behendigen schutter en allen, die bij hem stonden, in de kloof terneer. Dat brak den wankelenden moed der anderen geheel en al en toen de tweede oproep gedaan werd, legden ze allen hun wapenen neer, die door twee der roovers werden weggehaald, waarbij ze tevens de knapen van hun geld beroofden. Toen verdwenen ze en lieten de knapen hulpeloos achter. Nog even flikkerde de gloed van den fakkel tusschen de boomen en nog een tijdlang hoorden ze den ruwen lach der wegtrekkende bandieten, toen werd alles stil. Ze durfden zich op de gevaarlijke plaats, waar de minste mistred hen in de diepte kon doen storten, niet bewegen en moesten er dus blijven tot de dag zou aanbreken. Het was een angstige nacht. Een sluipende hyena snuffelde boven hun hoofd rond, wolven huilden rondom hen en jakhalzen blaften in de verte ; nachtvogels krijschten akelig en de angst hield den slaap uit hun oogen. Hans, beroofd van helm, geld en zwaard, stond daar wezenloos ; hij was geheel ontdaan en dacht met

schrik aan de toekomst ; de nacht was koud en ook hun vachten waren hun ontnomen, zoodat ze rilden. Een enkele knaap strekte zich op den harden, steenachtigen grond uit en lag spoedig, door vermoeienis overmand, in diepen slaap gedompeld en ontwaakte zelfs niet, toen een wolf zijn onheilspellend gehuil in de onmiddellijke nabijheid deed hooren. De kinderen drongen verschrikt opeen ; ze meenden, de vurige oogen van 't roofdier in het duister te zien fonkelen, doch toen Ulrich een steen wierp in de richting, van waar 't geluid kwam, werd alles weer stil. Ze werden niet aangevallen en toen de morgenschemering tenslotte aanbrak, verstomde allengs het gehuil der wilde dieren. Nu zagen ze ook den uitweg achter hen en voorzichtig gingen ze terug. 't Loopen viel hun echter moeilijk, ze konden niet meer en lieten zich, zoodra ze op veiliger plaats aankwamen, uitgeput op den grond vallen, waar ze terstond insliepen. Zoo vonden Ralph en Fritz, die ook geen prettigen nacht hadden doorgebracht, hun makkers terug. De zon stond toen hoog aan den hemel en haar warme stralen verkwikten het verstijfde troepje. Eindelijk gelukte het de beide knapen, de afgematte kameraden te doen ontwaken. Welk een droevig wederzien !

De behoefte aan voedsel deed zich dringend gevoelen, doch waar brood te vinden ? Toen Ulrich verteld had, welk een rampvollen nacht zij hadden doorgebracht, zei Ralph : »Ik stel dan voor, dat wij eerst samen bidden, dat we door den Heere God uit dezen nood worden gered. Want als er niet gauw eten komt, sterven we van honger. We kunnen niet verder, voor we gegeten hebben.«

Niemand had hier iets tegen en zoo knielden allen neer en baden tot God om hulp. Toen trokken Ralph en vijf der flinkste jongens er op uit, om voedsel te zoeken. Ze vonden enkele kastanjes en daarna eenige moerbessen, doch niet eens zooveel, dat ze er hun grootsten honger mee konden stillen. Eindelijk, na een groot uur te hebben geloopt, uitte een der knapen een vreugdekreet. De anderen snelden toe, begeerig te zien, wat hij had ont-

dekt. Spoedig stonden ze naast hem en met evenveel blijdschap, als waarmee de schipbreukeling, die in een zwakke, ranke boot op zee ronddobbert, de kust ziet oprijzen, zagen zij de muren van een klooster oprijzen in een klein, vriendelijk dal, waardoor een beekje murmelde. Ze wisten het, daar was redding.

Gastvrij werden de uitgehongerde knapen opgenomen en toen ze van hun achtergebleven makkers spraken, zond de prior terstond twee zijner monniken uit om hun brood te brengen en hen daarna naar 't klooster te geleiden. Ralph ging met hen mee en een paar uren later was het geheele troepje veilig binnen de kloosiermuren. Er waren nog zestig jongens en twaalf meisjes.

De monniken verzorgden hen liefderijk en herbergden de ongelukkige schaar drie dagen. Toen eerst waren ze in staat, verder te trekken. Verder, maar waarheen? De prior, die vrij goed de Duitsche taal sprak, zeide: »Jonge vrienden! uw doel is grootsch en wij bewonderen uw moed, maar toch hebt gij zeer verkeerd gedaan. Ge hebt een harde les ontvangen. 't Is uw plicht niet, te willen doen, wat volwassenen niet kunnen. Op zijn tijd zal de Heere zelf het Heilige Land vrijmaken van den onwaardigen band der Turken. Gij zijt kinderen nog, gij behoort thuis te zijn, bij uw ouders en 't is uw plicht hun te gehoorzamen, hen te helpen, en naar uw vermogen den bloei der kerk te bevorderen. Tracht dan ook spoedig naar huis terug te gaan en stel uw reis uit, tot gij groot zijt.«

»Maar, eerwaarde heer,« sprak Ralph, »wij hebben de gelofte reeds afgelegd en die mag niet verbroken worden.«

»Dat mag ook niet, maar gij hadt die belofte niet mogen afleggen zonder goedkeuring uwer ouders. Vond uw vader het goed?«

Ralph zweeg beschaamd, maar vele andere knapen antwoordden bevestigend. De prior zag hen medelijdend aan en vroeg: »Komen er nog meer knapen uit uw land hierheen?«

Op het bevestigend antwoord schudde hij droevig 't hoofd en de goede man nam zich voor, den paus te verzoeken, de knapen van hun gelofte te ontslaan. Dit gebeurde wel niet, doch de paus gaf hun verlof, den tocht tot later uit te stellen, wanneer zij tot mannen zouden zijn opgegroeid.

Eindelijk trokken de knapen verder. Niet terug, want ze durfden den gevaarlijken weg niet voor de tweede maal afleggen. Zuidwaarts dus. Steeds den loop van den Ticino volgend, bereikten ze onder groote ontberingen een prachtig meer, het Lago Maggiore. Onderweg had Ralph het geluk, een hert te schieten, dat aan een der pooten gewond was en dus moeilijk voort kon. De kleine hongerlijders, die dag aan dag bijna niet anders gebruikten dan kastanjes, smulden van het malsche vleesch en hadden er gaarne nog een ontmoet, doch dat gebeurde niet en ze mochten al blij zijn, als ze een goede hoeveelheid noten, kastanjes en moerbessen vonden om hun honger te stillen, of in een dorpje een paar brooden ontvingen.

Hoe verder de knapen kwamen, des te bevolker werd de streek. Eindelijk was de Povlakte bereikt en aanschouwden ze in de verte een groote stad, met hooge muren en torens. De wegen waren hier nog drukker dan bij Ulm en eenige knapen vreegen verwonderd, of dit nu Jeruzalem was. Toen lachte Ralph ; hij wist, dat men nog weken lang van de heilige stad verwijderd was. Voorbijgangers noemden de stad Milaan en hij meende, dien naam reeds eerder gehoord te hebben. Voor vele knapen en meisjes eindigde de tocht hier ; ze traden bij de rijke poorters der stad in dienst, liever dan hun zwerftocht voort te zetten. Toen Ralph zag, dat het legertje geheel verliep, moest hij zijn plan tot voortzetting der reis wel opgeven, temeer daar er van het groote kruisleger nog niets gehoord werd. Hij wilde nu trachten naar Frankfort terug te keeren en Fritz bleef zijn gelofte, hem niet te zullen verlaten, getrouw. Ze trachtten aan den kost te komen door bij dezen en genen kleine werk-

zaamheden te verrichten ; daar verdienden ze dan een weinig geld mee en trokken vervolgens weer verder.

Uitgeput kwamen ze eindelijk te Genua aan en 't was wel een bijzonder geluk voor hen, hier een schip te vinden, dat naar Marseille zou vertrekken. Ralph had nog altoos een klein goudstukje in bezit, dat hij voor den uitersten nood had bewaard. Daarvoor verkregen ze vrijen overtocht en drie dagen later zetten ze voet aan wal in de drukke koopstad. Ze waren heerlijk uitgerust en zagen de toekomst meer hoopvol tegemoet.

Doch wat nu te doen ?

Ralph besloot, een paar dagen in de stad te blijven, in de hoop, eenig nieuws van de kruisvaarders te zullen vernemen. In dien tijd konden zij ook uitzien naar betrouwbaar reisgezelschap naar het Noorden. Bovendien werkten ze soms een paar uren mee aan 't lossen of laden van een vaartuig, waarmee ze iets verdienden.

Vier dagen na hunne aankomst te Marseille vroeg Fritz : »Zeg, laten we morgen maar onze reis beginnen, we zullen onderweg wel gezelschap krijgen. Ik voel me hier zoo eenzaam onder al die menschen, die we toch niet kunnen verstaan.«

Maar Ralph vond 't gevaarlijk ; veel beter zou het zijn, zich bij een paar kooplieden aan te sluiten, zooals er dikwerf van Marseille naar Bazel, ja, wel naar Frankfort trokken. Over eenige weken zou de groote Frankforter mis beginnen, waar geregeld Fransche kooplieden kwamen, stellig ook wel Marseillanen.

Zoo bleven ze. Toen ze echter den volgenden morgen doelloos rondliepen in de groote koopstad, ontmoetten zij een volkshoop, die onder luid getier zich door de straten bewoog. Nieuwsgierig, wat dit mocht zijn, volgden ze den stroom en weldra ontdeekten ze, temidden van een bende krijgsvolk, twee gevangenen, die stevig geboeid waren en op ruwe wijze werden voortgesleept. Ook waren er een aantal monniken, die fel op de beide misdadigers schenen gebeten. Plotseling zagen ze een houtmijt, die op een ruim marktplein was opgericht.

Honderden menschen waren hier bijeen en wachtten de dingen, die komen zouden. Het ging snel in zijn werk. De beul en zijn knecht sleepten de veroordeelden den brandstapel op en toen ze wilden neerknielen, dwong hij hen op onmenselijke wijze, te blijven staan. Een monnik hield tot het verzamelde volk een toespraak en wees telkens met nijdige gebaren op de beide mannen, die thans aan een paal op het hout waren vastgebonden. De beide knapen verstonden niets van 'tgeen er gesproken werd en toen ze de omstanders vroegen, aan welke misdaad deze mannen schuldig waren, haalde men de schouders op. Eensklaps begreep Ralph het. De monnik was op de gebonden mannen toegetreten, hield hun het kruis voor, dat hij in de hand had en scheen hun iets te vragen. Ze schudden tenminste het hoofd, de monnik trad terug, de beul zwaaide een brandenden fakkel en knetterend verhieven zich de vlammen. Enkele omstanders juichten, anderen toonden medelijden, maar allen waren ten hoogste verbaasd, toen de martelaren eensklaps een lied aanhieven.

Ralph verstond ook dit lied niet, doch de naam »Jezus«, die hij eenige keeren hoorde zingen, liet bij hem geen twijfel over : dit waren zoogenaamde ketters, en terstond kwam hem in de gedachte, wat vader Johannes hem had verteld van Arnold van Brescia en de geloofsvervolgingen in Zuid-Frankrijk. Dit was dus een van de verschrikkelijke tooneelen, die daar werden afgespeeld en huiverend wendde hij zich af, trok Fritz mee en liep weg. »Die arme menschen !« riep hij. 't Was maar goed, dat men hem niet verstond, want er was niet veel toe noodig, iemand als ketter te doen gevangen zetten. En toch hadden reeds twee mannen hem verstaan. Ze liepen de beide knapen achterop en toen ze uit het gedrang waren, sprak een dier mannen hen aan. »Wie bedoeltet gij zoeven met dat : die arme menschen ?« vroeg hij Ralph.

De knaap zag verwonderd op, toen hij in zijn eigen taal werd aangesproken. Op het schrandere, vriendelijke gelaat van den vrager lag een droeve trek. Ook zijn

metgezel had een innemend voorkomen, doch scheen evenmin in een blijde stemming te verkeerem. Hun uiterlijk boezemde terstond vertrouwen in.

»Wel,« antwoordde Ralph, »natuurlijk die beide mannen op den brandstapel.«

Op 'tzelfde oogenblik steeg er achter hen een luid geschreeuw op.

»Hoor,« voegde hij er bij, »wat tiert dat volk !«

»Ja,« zei de vreemdeling, »dat is het einde. De beide veroordeelden zijn niet meer. En toch, mijn jonge vriend, ze hadden niets gedaan, dat zulk een gruwzamen dood kon rechtvaardigen. Wij hebben ze gekend — het waren stille, goede lieden. Thans is echter hun lijden voorbij.«

»Het waren ketters, nietwaar ?« vroeg Ralph.

»Zoo noemden de monniken hen, dat is waar. Toch zou ik durven zeggen, zij zijn thans gelukkiger dan hun rechters en beulen. Schrikt gij niet op 't hooren van dat woord : ketters ? Weet gij, wat ketters zijn ?«

De slimme knaap zag hem eenigszins guitig aan en zei : »Ik denk, dat gij er een zijt.«

Even verbleekte zijn ondervrager, doch terstond herstelde hij zich.

»En als dat nu eens zoo was, zoudt gij dan niet heengaan naar de priesters en ons verraden voor een paar zilverstukken ?«

»Denkt gij, dat ik of Fritz zoo iets laags zouden kunnen doen en Judas gelijk worden ?«

»Neen,« zei de jonge man openhartig, »dat denk ik niet. Maar zeg ons, waarheen leidt uw weg ? Ge zijt niet uit dit land. Ik zie het roode kruis op uw schouder, gij hebt dus tot het kruisleger uit Duitschland behoord, dat zulk een droevig lot heeft gehad.«

»Onze weg leidt naar Frankfort, doch we zouden gaarne gezelschap hebben.«

»Welnu,« antwoordde de ander, na even met zijn makker te hebben gesproken in een vreemde taal, »ook wij willen Noordwaarts. Voor u ligt de poort en de weg naar 't Noorden. Ga vooruit en na een uur hopen

we bij u te zijn ; dan kunnen we samen reizen, als het jullie goed is.«

Ralph en Fritz namen dit aanbod terstond aan en bevonden zich spoedig buiten de stad. Een uurtje later voegden de beide vreemdelingen zich bij hen. Ze droegen een mars op den rug.

»Ik dacht wel, dat gij kramers waart,« zei Ralph. »Wat verkoopt gij?«

»Heden nog zullen we u onzen voorraad laten zien,« antwoordde de vreemde, die Duitsch sprak, »doch we hebben haast en willen gaarne wat vlug voortgaan.«

Nu, dat wilden de jongens ook wel en zoo werd er weinig gesproken, temeer daar de beide kramers hen spoedig van den heirweg afvoerden. 't Ging nu door een heuvelachtig terrein snel voort langs smalle, kronkelende voetpaden.

Na ruim drie uren te hebben geloopt besloten ze, een uurtje te rusten. Een beekje verschafte hun een frisschen dronk, moerbeziën waren in overvloed voorhanden en de beide vreemdelingen deelden hun brood met de knapen. Eensklaps riep Fritz, die nog altijd naar bessen zocht : »Hier is een hol in den grond!«

Ralph en de beide marskramers liepen naar hem toe en toen hij de struiken voor den ingang voorzichtig op zij boog, zagen ze werkelijk een diepe, donkere ruimte.

»Gced, om er een middagslaapje te houden,« zei Fritz lachend.

»Of, om er den nacht in door te brengen,« meende een der kramers. »Het is reeds laat en we vinden misschien niet zoo spoedig onderdak. Maar eerst moet ge weten, wie wij zijn. Ja, jonge vriend,« zei hij tegen Ralph, »wij zijn ketters. In onze marsen hebben we allerlei koopwaren, doch 't allerbeste zit onderin. Daar bergen we onze geschriften, gedeelten uit het Woord van God. En als wij er toe in de gelegenheid zijn, verspreiden we die onder de menschen, opdat zij leeren, wat de wil des Heeren is, opdat zij den dierbaren Heiland leeren kennen. Vandaag hebt gij met eigen oogen

gezien, hoe groot de woede onzer vijanden is, maar ook, hoe de Heere den Zijnen moed en kracht geeft, alles voor Hem te lijden. Ook wij worden vervolgd. Ik verwacht zelfs, onze vijanden spoedig te zien verschijnen en daarom geloof ik, dat het eene beschikking des Heeren is, die Fritz dit hol deed vinden. Een vraag nog. Zoudt gij ons verraden?»

Ralph zeide: »Een Duitsche jongen is trouw en eerlijk, maar geen verrader. Dat heb ik vanmorgen ook reeds gezegd. Waarom gelooft ge mij niet?»

»Vergeef 't me,« sprak de kramer, »we zijn zoo vaak door verraders omringd. God zegene je, mijn jongen; ik zal die vraag niet weer doen. Ik vertrouw je!»

Het hol werd nu voor nachtverblijf ingericht. Eerst liet men de twee marsen er in af en toen kropen de vier reizigers binnen. Er was voor hen allen ruimte, maar ook niets meer. Gabriëlo en Luigi — zoo heetten de kramers — vlochten de takken weer dicht voor de opening en trachtten de gekreukte bladeren weer in den vorigen stand te brengen. Nog waren ze hiermee bezig, toen er eenig gerucht werd gehoord. Luigi legde den vinger op den mond, om de overigen tot stilte aan te manen. Alle vier luisterden. Het gerucht naderde. Stemmen en wapengekletter weerklonk en door de openingen tusschen de bladeren ontdekten de verscholenen een zestal krijgslieden, geleid door een officier en een monnik. Ze schenen tamelijk vermoeid te zijn. Zoo dicht liepen ze het hol voorbij, dat men duidelijk kon verstaan, wat ze zeiden. 't Was een oogenblik van groote spanning, doch de mannen trokken verder en ontdekten het hol niet. Toen 't geluid van hun stemmen en schreden in de verte was weggestorven, knielden Luigi en Gabriëlo op den grond neder en dankten God voor de redding uit 't gevaar. Alle vier gingen nu rustig slapen en ontwaakten den volgenden morgen met nieuwe krachten. Op hun verderen tocht werden ze niet meer lastig gevallen; ze waren ook zeer voorzichtig, want de zwartberookte bouwval van menig dorp en menige hut toonde hun, hoe fel de

haat der monniken was tegen allen, die Gods Woord liefhadden.

Na maanden te hebben gezworven bereikten ze in het voorjaar de stad Bazel en de beide marskramers wilden hier voorloopig blijven, zoodat ze van Ralph en Fritz moesten scheiden. De omgang met de twee godvreezende mannen was voor de knapen zeer gezegend geweest. Zij hadden geleerd, dat de Heer geen lust heeft in dappere krijgsdaden, maar in een hart, dat Hem bemint. Zij hadden eindelijk ook begrepen, dat hun tocht naar Palestina dwaasheid was en op de eenigszins angstige vraag van Ralph, wat zijn vader wel zou zeggen, als hij zòò terugkwam, zonder zelfs ock maar één Turk te hebben gedood of één daalder voor zijn losprijs te hebben bijeengebracht, hadden de beide Waldenzische zendingen gezegd : »Mijn jongen, ge weet nog niet, hoe lief uw vader u heeft, ga gerust !«

Koopman Erschmidt had den brief van zijn zoon uit de handen van Albrecht ontvangen. Dit schrijven had hem ten zeerste bedroefd en hij had den kramer verontwaardigd toegevoegd : »Waarom hebt gij den knaap niet naar Frankfort meegebracht? Hoe kondet gij hem laten vertrekken, zijn verderf tegemoet?« Doch Albrecht antwoordde, dat Ralph meende, zijns vaders toestemming te hebben en niet naar huis terug te kunnen keeren, voor hij heer Frederik den losprijs zelf kon betalen.

Albrecht vertrok weer en van Ralph werd niets meer gehoord. Wel drongen er vage geruchten in Duitschland door, dat al de kruisknapen op de bergen een droeven dood hadden gevonden, doch de onzekerheid, die den koopman kwelde, was vreeselijk. Wat baatte het hem nu, dat zijn handel steeds meer bloeide, dat zijn rijkdom toenam? Zat hij 's winters voor zijn helder opvlammend houtvuur, dan stelde hij zich zijn jongen voor, verstijvend van koude op de hooge bergen. Zat hij aan den welvoorzienen disch, dan dacht hij : Zou Ralph thans niet omkomen van honger en ellende?

-:- -:- -:- -:- -:- -:- -:- -:- -:- -:-

't Is vroeg in den morgen. Pas een uur geleden zijn de poorten van Frankfort geopend, doch reeds bewegen zich de bedrijvige poorters in de nauwe straten, waarin 't Meizonnetje zijn eerste stralen schuin doet neervallen. Voor 't huis van koopman Erschmidt staan twee karren; bedienden loopen af en aan, vragen bevelen van hun heer, die straks op reis zal gaan en nu onder de luifel staande, op het laden der karren toeziet. Al grooter wordt de drukte. De paarden worden voorgespannen en twee gewapende knechts staan bij hun rossen, klaar om op te zitten. Daar baant een armoedig gekleede knaap zich een weg door de voorbijgangers, daar slaakt de koopman een luiden kreet: »Mijn Ralph, mijn jongen, heb ik je weer?« En Ralph, de vroolijke, levenslustige Ralph schreit — ja, maar van blijdschap en kan niet spreken.

De voorbijgangers moeten weten, wat er gebeurt en wie die knaap is.

De koopman is met zijn teruggekomen kind naar binnen gegaan en een andere jongen, die verlegen aan de huisdeur is blijven staan, vertelt aan de nieuwsgierigen, dat Ralph terug is en de menschen loopen dan haastig weer verder; ze zijn er erg blij om, maar . . . de zaken! En nog altijd staat de vreemde jongen aan de deur en verwondert ziet hij rond en de knechts vragen hem dit en dat en honderd dingen, maar hij ziet verlegen voor zich en antwoordt niet meer. Dan, opeens daar komt Ralph op hem toesnellen en trekt hem mee, naar de huiskamer en de knechts moeten den wagen weer ontladen, de paarden weer op stal brengen, koopman Erschmidt gaat vandaag niet op reis en morgen ook niet — er is zooveel te vertellen, er is zooveel te genieten en te danken.

Ralph bracht geen losprijs mee, geen lauwerkransen, maar God bracht hem terug, gezond en wel en hij bracht toch iets mee: geen goud en zilver, doch een geschenk van zijn vriend Gabriëlo. En vader en zoon en ook de trouwe Fritz lazen en herlazen dat heerlijke Evangelie.
